

Lengyel János

MITRACSEK ÚR
ELFUSERÁLT ÉLETÉNEK
HITELES TÖRTÉNETE

Kárpátaljai Magyar Könyvek **218.**

Készült a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával

© Lengyel János, 2012
© Intermix Kiadó, 2012

INTERMIX KIADÓ
88000 Ungvár, Babuskin tér 5/a
Tel.: +380-(312) 61-38-98
E-mail: titkarsag@mekk.uz.ua
Felelős kiadó: Dupka György
Felelős szerkesztő: Nagy Zoltán Mihály
Fedélterv és belső illusztrációk: Kiss Judit

ISBN 978-963-9814-49-3

ISSN 1022-0283

Lengyel János

**MITRACSEK ÚR
ELFUSERÁLT ÉLETÉNEK
HITELES TÖRTÉNETE**

INTERMIX KIADÓ

Ungvár – Budapest

2012

*Köszönettel
Urbán Magdolnának
és Rétháti Györgynek*

„EGY HAZÁBÓL KÉT HAZA LETT, DE ÉN MÉG MINDIG CSAK EGY VAGYOK”

Lengyel János új kötete elé

Lengyel János a kárpátaljai magyar irodalom fiatalabb nemzedékének karakteresen meghatározó egyénisége, aki eddigi sokműfajú életművével nemcsak szűkebb pátriájában, az *Együtt* folyóirat körül gyülekező, értékteremtő újabb és idősebb generációk körében vívott ki máris jelentős elismerést, hanem a határok fölötti, egyetemes magyar irodalmiság tágas közegében is.

Verset, novellát, elbeszélést, esszét, tanulmányt, kritikát, bölcséleti aforizmát és groteszk humoreszket egyaránt közöl rangos lapokban, s egymás után sorjázó önálló kötetei is híven tükrözik a szemléleti és poétikai sokszínűséget. Ez a műfaji gazdagság ráadásul olyan kivételesen markáns történelmi, társadalmi és közösségi helyzetfelmérő sorstudattal, nemzeti önismerettel és önfeltáró igényességgel párosul, amely az emberi mélyvalóság dúsan-érzéketesen megjelenítő reflexióját és a létezés historikussá távlatosított modern-egzisztenciális látásmódját a legautentikusabb kisebbségi és összmagyar sorskifejezés övezeteibe: a jellegzetes magyar sorsirodalmi hagyomány évszázadok óta hitelesített legnemesebb áramlatába helyezi. Művei hangvételének maiságát az írástudói sokoldalúságban kibontakozó fanyar és ábrándoszlató ironia, a szójátékos nyelvi és gondolati humor, az asszociatív parodisztikus tónus változatossága biztosítja.

Beszédes című első könyvei (*Kárpátaljáról jöttem*, 2003; *A valóság szaga – Kisprózai vegvestál verskörettel, kárpátaljai módra*, 2006) után az ingázás, az ideiglenes szállásokon tengődés, a felemás anyaországi integráció (a „koldusbotos” szabadság) hányattatásait egyre teljesebben a köznapi munkásélet mélyvilágának a riportszociografikus felderítésével érzékelteti, a hátborzongatón brutális valószerűséget a bizarr helyzetábrázolás akasztófahumoros keserűségével (*Fallal az arcnak*, 2008). A túlélésért vívott harc groteszk-anekdotikus, burleszkes

(így leginkább a tragikus bohózat, a „tragifarce” hatásformáit mozgósító) meglevenítése különös igazságerővel kapcsolja össze a társadalomrajzos szépirodalmi örökség felrázó eszmeiségét napjaink nyelvi és tudati káoszának olykor frenetikus szarkazmust hordozó látomásával. Ez a szellemesen elmélkedő írásmód gyöngyözi ki azután a *Lyukkal bélelt zsebem, avagy Hogyan írjunk angolokat?* (2009) című gyűjtemény ötletes paradoxonait és szofizmáit, tréfás szentenciáit és mélyértelmű bonmot-it is az emberlét megoldhatatlan ellentmondásairól (például: „életem szüntelen kutatás valami után, ami elviselhetőbbé teszi a kutatással töltött időt”, vagy „rövid életünk legnagyobb részét annak megrövidítésével töltjük”). Ennek a perspektivikus tágasságnak a jegyében fogant továbbá az a beszélgetőkönyv (*Halott ember karácsonya*, 2009), amely a pálya- és nemzedéktársakkal s más mértékadó értelmiségi személyiségekkel készített (és megkapóan összetett személyes és művészeti sorskérdéseket boncolgató) interjúkat tartalmaz.

Ezek után e mostani új könyv mintha az eddigi törekvések egyfajta szintézisét kívánná nyújtani – amelyben a bravúrosan villódzó stílárís sokrétűség csak nyomatékosítja a megszenvedett öntanúsítás életes erőteljességét. Az erőszak, a háborúskodás, a vérengző embertelenség poklának nyers valóságát feltérképező elbeszélésektől a naturalisztikus látványt a filozofikus eszmélet dimenzióiban megragadó aforisztikus gondolatfutamokig, a fabulisztikus tanmeséktől a példázatos tárcanovelláig, a karcolatnyi figurarajzoktól és krokiktól a vibrálón képzeletjátékos szövegfantáziáig, a szociológiai vagy mélypszichológiai krimyszerű bűnügyi történetektől a lektűr-imitációig, a Csáth Géza-s lélekfejtéstől az örkényi ihletésű gezes „félpercesekig”, a szappanoperás rém- vagy egzotikus kalandhistóriáktól a lírai-vallomásos glosszáig, a vicctől a vízióig, az epigrammatikus szómagyarázattól a helyzet- és jellemparódiáig, a parabolától az abszurdig, sőt a saját szabadalmú „novellisztikus misztifikációtól” a „történelmi pikantériáig” annyi minden tömörül ebben a lenyűgözően széles horizontú válogatásban, hogy annak (mondhatni akár: posztmodern) kontextuális és jelentéstartalmi vonatkozásai valóban egész tárházát építik e konkrét és elvont létismeret ezernyi valóságárnyalatának. Az egyik balladisztikus novellában a „malenykij robotról” évtizedek múlva a nagy kárpátaljai télben hazafelé botorkáló férfi mégsem éri el családjá házát, s csak az őt már nem ismerő

öccse érzi meg közeledtét (*Hóvihar Szenteste*). A titokzatosság és a félelmetesség szuggesztív atmoszférája lengi körül itt a személyes és a kollektív sorstragédia, a kisnemzeti kiszolgáltatottság sajgó nyomorúságát – mint ahogy számtalan más hanghordozású írásban is katartikusá tud lényegülni az akár semmit érő kisemberi megalázottság, „elfuseráltság” is. Akkor is gyötrelmes ez a folyamatos alávetetés – a hatalmasabb világerők agresszív és kegyetlen fogaskerekei közötti felörlődés –, ha szatirikus, maró öngúny kíséri a csavargó, az utazó, a szegényen és hontalanul bolyongó, a reménykedő, a megalázkodó, az önlefozkodó, vagy akár az irodalmat mégis művelni próbáló kárpátaljai és magyar félemberek morbid erőfeszítéseit, „mitracseki” magatartáskísérleteit. Amelyek travesztias nyelvi lenyomatai ugyancsak rendkívül korszerűen a bökverses blöddiktől az aszfalthumor végleteiig terjednek. Mert ez a világállapot, amely azután a sokféle gyilkos gyarmatosító háború globális kor- és kórképében is megmutatkozik (amikor a leigázott színesek ellenállása például azt a reális és empirikus alapokon nyugvó önerősítő sémát fejleszti ki, miszerint „a fekete ember lelke fehér, a fehéré pedig fekete”), ez a szörnyű és kataklizmatikusan kierőszakolt kultúrantropológiai csődszituáció nyelvileg is a katasztrofikus dehumanizáció univerzális képleteinek a modellszerű érzékiségével tárja fel önmagát. Szétroncsolt tudat és nyelvhasználat, törmelékeiben fragmentálódott önértékelés: maga az egész földgolyón tapasztalható „posztkoloniális” emberközösségi megnyomorítottság hibrid tükröződése. S ezzel szemben csillan fel mégis, minden nagyhatalmi tekintetnélküliség (hitleri, sztálini, hruscsovi és a többi – ahogy idióta túlvilági szereplőként meg is jelennek – ostobaság és aljasság) ellenére, minden ember- és magyarpusztító fanatizmussal szemben az az úgynevezett etnikai humor, amely napjaink jelentős (nemzetközi, posztkoloniális) irodalomelméleti teóriái szerint is a bennszülötté süllyesztett népek és embercsoportok számára ad intellektuális és érzelmi önvédelmet: lehetőséget a lehetetlen kényszerűségek szellemi-erkölcsi meghaladására. A felülemelkedésre, a felülkerekedésre – a nevetés, az intelligencia, a tisztánlátás örök értékeszményeinek támogatásával.

És Lengyel János gyakran sziporkázó – hol bujkáló, hol tomboló öniróniával teli – prózáirása éppen ebben az újrafejlődésben lévő nagy világirodalmi és létszemléleti vonulatban is értelmezhető: hogy muníciót

jelent a mindennemű abszurditás meglátásához és leleplezéséhez. A kisebbségi magyar megmaradás – sőt az összességében is kisebbségi szindrómákkal terhes magyar nemzeti önmegőrzés („sok jó ember kisebbségben van, ha magyar”) – spirituális és morális előfeltételeinek a megtartásához és újragondolásához. A fojtogató természetellenességből fakadó azonosságválság, identitáskrízis („egy hazából két haza lett, de én még mindig csak egy vagyok”; „itt kell megdőglenem, idegenek között idegenek szolgálatában”) legyőzéséhez. A reményhez és a magasrendű szellemi teljesítmény időtállóságába vetett hit elmélyítéséhez. Hogy a haza a mélyben valaha csakugyan hazává boltozódhassék a magasban.

Bertha Zoltán

A SZERETET MESTERE

Mester – olyan személy, aki hivatását a legmagasabb fokon műveli. A mester tanít, tudását igyekszik átadni a fiatalabb nemzedéknek – a tanítványoknak. Mester és tanítvány összetartozik, egyik sem létezhet a másik nélkül. Amikor a mester átadja tudását, tovább él a tanítványban. Idővel a tanítvány is mesterré válik. Neki is tanítványa lesz. Tudása így öröklődik tovább. Hosszú láncolat ez, míg egyszer végérvényesen meg nem szakad. A tudás és az ember elenyész. Jobb esetben marad némi foszlány az emlékek zavaros tavában.

Mester vagyok magam is, a túlélés mestere. Mégse lehetek teljes, mert nem találok a tanítványomat, akiben tovább élhetnék, hogy földi gyötrelmeim ne égessék hiába testet öltött lelkemet. A lélek még árva, társát nem leli. Még nem pihenhet meg az elmúlás zöldlombú ligetében.

Nem volt ez mindig így, hiszen valaha tanítvány voltam. A Mester rám talált. Időn és téren átsuhanva fogta meg a kezem, hogy bevezessen a tudás szentélyébe. Hívó papja volt ő e szentélynek, számomra az egyetlen és a legnagyobb. Ott álltam én, a senki és semmi. Ürességem kész volt befogadni a valón túli igazságot. Mások öltek érte, kínokat álltak ki miatta, míg nekem csak ki kellett nyújtani érte a kezem.

Ki is nyújtottam, hagyva, hogy mesterem végigvezessen a létezés titkainak termein. Nem érzékelttem sem időt, sem teret, csak a tudásra koncentráltam, ami minden érzékszervemen keresztül szakadatlan ömlött elmém hombárjaiba. Örökké azonban semmi sem tarthat. A Mester egyszer csak elengedte a kezem, már nem voltam többé tanítvány. Mester lettem. Én, az egykor senki és semmi. Fájoan jó érzés volt ez. Jó, mert létezésem értelmet nyert. Fájdó, mert mesterem magamra hagyott.

A magány kételkedést szült. Először csak magamban kételkedtem, aztán már mindenben. A kételkedés miatt nem sikerült tanítványt találnom. Én a legjobbtól tanultam, tehát a legjobbat akartam tanítani. De ha már ennyire jó, miért kell tanítanom? Az is lehet, már így is jobb nálam. Mesterem többé nem volt mellettem, hogy megválaszolja a kérdéseket. A kérdések pedig szaporodtak, mint a csatornák mocskában dorbézoló

patkányok. Minden kérdés megszülte a maga kérdéseit, hogy azok is megszülhessék a magukéit. Ördögi láncolat, amit csak én törhettem volna meg, de erre képtelen voltam. Talán mégse lettem igazán mesterré. Tanítványi mivoltom nem kívánt búcsút venni elmém jól ismert zezzugaitól.

Ekkor határoztam el, hogy megkeresem őt – a Mestert. Felkutatom, bármi áron is, hogy megtudjam, kicsoda ő, mert csak így tudhatom meg, ki vagyok én. Elindultam hát, hogy nyomára leljek, és nem csatlakoztam. Tündöklő üstököse mindenütt nyomot hagyott. Nem volt nehéz követnem. Követtem időn és téren át. Megismertem csodás tetteit, és a jóság bajnokának krónikásaként mindent feljegyeztem. Sorban felszedtem tettei igazgyöngyeit és egymás mellé rakva összefűztem. Történelemnek neveztem el.

Legendák, mesék és mondák hosszú sora szól tetteiről. Alakja fénylő csillagként tör át a nyelvek és szavak életteli forgatagán.

Félték istenként, hódolták királyként, csodálták prófétaként, tisztelték tudós mesterként, rettegték mint ördögöt, üldözték mint boszorkányt. Ahány alakot öltött halhatatlan lelke, annyiféle névvel illették az emberek. Lényének sejtelmessége ezüstfonálként fonódik a homo sapiens létezéskötelére. Milliók ismerték és senki sem.

Származását bódító titok fedi, finom lepel az évezredek ráarakódott pora alatt. Nem tudni, honnan érkezett, és miért lett célja az ember. Nekem sem sikerült megfejtenem a titkot, pedig én a tanítványa vagyok. Az egyetlen, hittem akkor. Ma már tudom, nem így van. Nem én voltam az egyetlen, nem is az első, de nem is az utolsó. Egy ilyen mesternek ezer tanítvány is kevés, hiszen mérhetetlen tudása egyre növekszik, és mikor már túlcsoordulna, keres egy tanítványt, hogy elültethesse benne nagyszerűségének egy parányi szikráját.

Sokan állítják, eredendő küldetést teljesít. Otthona egyszerre a világűr és a Föld. Akik közelségének kegyében részesülhetnek, legtöbbször fel sem ismerik. Milyen vak és gyarló az ember! Az ember, aki a jóságra sokszor erőszakkal felel. Az ember, aki nyűszítve menekül az erősebb elől, de bőszen rohanja le a gyengébbet. Az ember, aki csak egyvalakit képes szeretni: önmagát. De ez is csak önáltató hazugság. Mert embertársában önmagát láthatja, és ha bántja, egyúttal önmagát is bántja.

A Mester megpróbálta tanítani az embereket. Voltak, akik hajlottak szavára, de a többségnél süket fülekre talált. Évezredek óta vándorol közöttünk, segít elviselni gyarló embervoltunk minden nyűgét, örömét. Ahol az ő lába a földet érinti, enyhülnek a gyötrelmek. Testi nyavalyákat orvosol, gyógyírt kínál a lélek sebére, megtanít a füvek erejére, olvasni az ég Nagy Könyvében, igényelni a tisztaságot és a békességet. Néha megdorgál, de nem ítélkezik, ezt a terhet nem veszi magára.

Egy Felsőbb Parlament képviselőjeként a természet törvényei fölött áll: betegségnek, halálnak nincs hatalma rajta.

Ki lehet Ő? Isten vagy félisten? Ha egyik sem, akkor ki? Kitől és miért kapta halhatatlan lelkét? Kérdéseim őrző serege egyre csak gyarapszik. Ki tudja, meddig lesz még erőm féken tartani, hogy fel ne düljön a józan ész veteményesét? Mester, ki vagy? Miért hittem, hogy jól ismerlek? Miért választottál tanítványodnak, mivel érdemeltem ki a kegyet, hogy tanulhassam tudásod végtelenét?

Emberi lélek nem bír el ekkora tudást, ilyen dolgokat véghezvinni képtelen. Ha mást nem, ezt igazán megtanultam. Széljegyzeteimet magában rejtő gyöngysor, amit történelemnek neveztem el.

Időtlen kutatásom alatt már csak egyszer találkoztam vele. Sok száz évvel ezelőtt. De a hosszú út pora vakká tett, nem láttam a nyilvánvalót. Később jöttem rá, majdnem túl későn. Amikor azt hittem, rég elfelejtettem mindent, kiderült: mégse. Valami megmaradt. Emlékfoszlányokban csillanó felismerés a szürke barázdák mélyén. A hipnózis méla révületében leltem rá a találkozás örömének könnycseppjeire, hogy kicsiny csermellyé egyesülve felszínre vessék a tudat mély rejtelseit. A kép összeállt és lassan mozgófilmmé elevenedett. Elmém végtelen űrben zuhant vissza, de nekem mégis úgy tűnt, előre. Előre egy valóbb korba, amikor még képes voltam elhinni, mégiscsak mester vagyok. Elmém agyernyőjén régi, kifakult történet elevenedett meg.

Egy városban éltem, valahol Belső-Ázsiában. Látom a házakat, a szűk és bűzös utcák zajos emberi forgatagát. Hatvan éves lehettem, s talán a koromnál fogva is nagy tiszteletnek örvendhettem a városlakók körében. Mindenki Mesternek szólított. A foglalkozásomra már nem emlékszem; éppúgy lehettem kovács, mint aranykezü kézműves vagy vallási témákban jártas írástudó, netalán bölcs gyógyító.

Úgy neveztek: Az Ember, Aki Tudja Az Időt. Aztán a sors rossz szagú keze ragadott meg minket, elküldvén városunkba a Halált, otthonainkba az enyészetet. Pusztító járvány tört ki, emberek sokasága esett áldozatául. Sokan próbáltak elmenekülni, de csak a dögvéset vitték magukkal más vidékekre. A halált adták ajándékba távol élő rokonaiknak. Engem is leterített a kór. Tudtam, idős szervezetem nem állhat ellent, felkészültem hát az elkerülhetetlenre. Csakhogy a gondviselés másképp rendelkezett. Egy idegen érkezett a városba. Házról házra járva rőtta az utcákat, és ahol megjelent, a szörnyű kór elillant, mintha nem is létezett volna. Ez az ember hozzám is eljött. Égő homlokomra tette a kezét. Érintésétől kellemes hűvösség járta át lázban hevülő testemet. Megtörtént a kézzel fogható csoda: teljesen meggyógyultam. Már ekkor rá kellett volna jönnöm, ki is ő. Talán a betegség gyengítette elmém látását. Tudom, ő felismert, ezt sugallták későbbi szavai is. Szerettem volna meghálálni visszakapott életemet, de már nem volt kinek köszönetet mondanom: jótevőm magamra hagyott, csak utolsó szavai csengtek a fülemben: „Életet és tudást adtam neked, fordítsd mindezt az emberek javára!”

Itt egy időre elsötétül a múltat megjelenítő filmvászon. A folytatásban már nagyon öreg vagyok, embereket gyógyítok, és az igaz életre tanítom őket. Elvégre mester vagyok. Ami jótevőm számára a tudás egy szikráját jelentette csupán, számomra lobogó máglyává lényegült. Újjászületésem után még inkább az elesettek segítése, a betegek gyógyítása, az igazság tanítása lett életcélommá. Egyvalami azonban nem hagyott nyugton: jótevőm személyének rejtélye. Sok évig kutattam utána, s bár megsejtettem valódi kilétét, soha többé nem láttam; csak csodálatos tetteinek történetét tudtam összegyűjteni. Sokfelé felbukkant, tulajdonképpen mindenütt, ahol a szükség nem ismert haladékokat. Járvány, aszály, sáskajárás, földrengés, háború, szökőár – mind orvoslásra váró sorscsapás, amelyeken csak ő tudott enyhíteni.

Aztán egy messziről jött ember elmesélte, hogyan halt meg egy tudós férfiú. A gyászolók elképedve látták, amint felül a ravatalon. Nagy riadalom támadt, ő azonban nyugodt hangon megszólalt: „Ne ijedjetelek meg! Láthatjátok, hogy élek. Azért jöttem vissza, mert valakinek szüksége van rám.”

Egy várandós anya nem tudta megszülni gyermekét, szörnyű kínok közepette félholtan feküdt az ágyán. A tudós férfiú odalépett hozzá és jobb

kezét az asszony hasára tette. Nemsokára világra jött a gyermek, akiről később azt suttogták, már a pólyában csodákat tett. Egy újabb tanítvány. Mind közül talán a legszerencsésebb. Az étellel együtt megkapta a tudás egy darabját, ami idővel függőséget okoz, s megszállottként fogja őt használni az abszolút tökély elérésére.

A tudós öreg, mint aki a jól végzett munka után pihenni tér, nagy nyugalommal visszafeküdt a ravatalra. Miután megállapították, hogy most már valóban halott, még aznap eltemették. A porhüvelyt, mert a halhatatlan lélek ma is köztünk jár, csak mi vagyunk vakok felismerni. Ez már a tanítványoknak sem sikerül.

Tudtam, csakis Ő lehetett az én jőtevőm. Ma már azt is tudom, hogy ez a jőtevő nem volt más, mint nagy buzgalommal keresett egykori mesterem. Aki után hosszú időn át kutattam, de nem találtam, amikor pedig ő jött el értem, én balga lélek, nem ismertem fel.

Felkerestem a helyet, ahol élt. Megtudtam, hogy többnyire úton volt, egész életében a világot járta. Otthonában igen keveset időzött, és akkor is gyógyított.

Amikor beléptem a házába, üzenet várt rám: „Ne keress! Én mindig veled vagyok.”

Sok száz éven keresztül, egyetlen életemben sem találkoztam vele újra, csak a róla szóló legendákkal. Ezek a legendák különböző emberekről szóltak, akik látszólag semmi hasonlóságot nem mutattak egymással, és én akkor nem vettem észre a nyilvánvaló összefüggést. Ma már tudom, mindegyik legenda róla szólt. Ékes példányai a gyöngyfűzérnek.

Vajon hány testet használt el ez a fennkölt lélek az idők során?

Tetteit barlangrajzok, agyagtáblák, papirusztekercsek, megsárgult könyvek, megkopott filmtetekercsek őrzik, tanításaira vallások alapultak. Nem csoda, ha a neveit imákba foglalták, bár az igazi nevét senki sem ismerte, nem ismerheti meg soha. Ami nem is fontos, mert ott van minden ember szívében. Ő a Mester, az én Mesterem. A szeretet mestere.

NEM MINDENNAPI KÖNYVBEMUTATÓ

Stumpf-Benedek András, Béni emlékére

Az Angyalszárnny Kiadó dísztermében került sor Stumpf Benedek András *Életem regénye* című kötetének bemutatójára. A Kárpátalján született író, költő, művelődéstörténész, polgárjogi harcos születésétől kezdve írta főművét, amit 2009. szeptember 8-án fejezett be. Hirtelen szakadt vége a történetnek. A cselekmény félbe maradt, de a mű így is teljes.

A terem színültig megtelt. A szépszámmű közönség között jelen voltak olyan ismert személyiségek is, akik Kárpátalján születtek, vagy erősen kötődnek e kicsiny földdarabhoz. Az első sorokban foglalt helyet Dobó István, Zrínyi Ilona, Munkácsy Mihály, Pelsőczy Kata Szidónia, Salamon Béla, Fedák Sári, Váradi Sternberg János, Beregszászi Nagy Pál, Dsida Jenő, Czabán Samu, Perényi Miklós stb.

A szerzőről a jó barát, Kovács Vilmos mondott méltató beszédet, aki már 1977 óta az Angyalszárnny Kiadó főmunkatársa. Kiemelte S. Benedek András elhivatottságát, kitartását a kárpátaljai magyar irodalom, a kárpátaljai magyarság ügye mellett. Mint érintett, híven ecsetelte a megpróbáltatásokat, az üldöztetést, amivel a szovjet hatalom jutalmazta mindenki Béni-jének lelkiismeretes munkáját. Szólt az ungvári egyetemi évek irodalmi kísérletéről, az *Együtt* című szamizdat beindításáról stb. Külön kitért a Szovjetunió magyar irodalmának helyzetéről írt közös tanulmányukra, amit a *Tiszatáj* közölt le anno.

Ezt követően Nagy Gáspár emelkedett szólásra. Mielőtt rátért volna a regény bemutatására, felolvasta S. Benedek András *Mint a latinok* című versét. A közönség vastapssal jutalmazta. A regény cselekményét felvázolva rámutatott, egy életpályát követ végig, ami nem szűkülökodik a kalandos fordulatokban. A főhőst ellehetetleníti a hatalom, de ő mégsem adja fel. Amikor minden ajtó bezárul előtte, vándorfotográfusként keresi kenyerét. Így ismeri meg szülőföldjét, az embereket. Így válik a kárpátaljai magyarság szószólójává, polgárjogi harcosává. Törvényszerű a következmény: menekülnie kell.

Balla Gyula a szerzőről beszélt. Megemlítette művelődéstörténeti munkásságát, szót ejtett a ruszinsággal kapcsolatos kutatásairól. Majd Stumpf-Benedek András ragadta magához a szót. Először is, a korára való tekintettel, engedélyt kért, hogy ülve maradhasson. Szokásához híven hosszasan fejtette ki mondanivalóját. Szűkebb hazája magyar nyelvű irodalmának hőskoránál kezdte. Lassan, megfontoltan beszélt. Részletekbe menően elemezte kedvenc témáját, a Forrás Stúdió történetét. A hallgatóság ezúttal, a különleges alkalomra való tekintettel, nem nehezményezte ezt, bár Kovács Vilmos a rá jellemző határozottsággal közbevetette:

– A lényegre, Bénikém, a lényegre!

De ez sem zökkentette ki a szerepéből. Aki Gogol módjára a köpenyéből rázta ki a kárpátaljai magyar irodalmat, egy ilyen közjáték miatt nem jöhet zavarba. Drámai hangon ismertette, hogyan utasították ki a Szovjetunióból, de Magyarországon is mindvégig kárpátaljai maradt a hetedíziglen prédikátorok leszármazottja.

Amíg az életét színesen ecsetelte, a regényéről tömondatokban beszélt. Beszélt. Mindenkor a szó, a szavak mestere volt. Ha olykor körülményesen is, mindenkor helyesen és pontosan fogalmazott. Zárásként az utánpótlással foglalkozott.

– Megnyugtató, hogy úgy tehetem le a tollamat, Kárpátalján beérett egy új generáció, amely képes olyan műveket alkotni, amik az egyetemes magyar irodalmat gazdagítják és emelik színvonalát.

Az est zárásaként a szerző dedikált, majd köpenyét maga köré tekerve kisétált a teremről.

AZ ERDŐ TITKA

Sarolta a nappaliban volt. Édesen aludt a heverőn elnyúlva. Férje, Bertalan a kertben dolgoztatott. Kedvenc virágainak gondozása közben gondolatai minduntalan a gyönyörű Eszter körül jártak. Együtt dolgoztak a cégnél. A végzet akarta, hogy találkozzanak. Azonnal beleszeretett. Lassan egy éve tartott a viszony. Egyre közelebb kerültek egymáshoz és egyre vigyázatlanabbak lettek. Elhatározták, hogy összeházasodnak, de ott volt Sarolta. Az útjukban állt. Amíg él, boldogságuk nem lehet teljes.

Bertalan sohasem szerette igazán a feleségét. Most, ennyi év után nem is értette, hogyan vehette el ezt a boszorkányt. Sarolta igen érzékeny volt a misztikus dolgokra. Nem egy szeánszon vett részt médiumként. Gondolataiból felocsúdva, hirtelen azt vette észre, hogy fél a feleségétől, és ez csak még jobban megrémítette. Egy hónapja sincs, hogy ütődött barátnőivel megidézték az apja szellemét. Bertalan is ott volt. Azóta is, ha csak rágondol, hideg verejték ül ki a homlokára. Sehogy sem találta a módját, hogyan szabaduljon meg végleg a feleségétől. A válás hosszadalmas procedura és legfőképpen költséges. Bertalan tudta, válás esetén sokat veszítene, a vagyont kettéosztanák, talán még tartásdíjat is kellene fizetnie. Nyomban elhessegette a pénztárcájába vágó gondolatot. Ott volt neki Eszter, de boldogságuk útjában ott állt Sarolta. Ő volt a karmája.

A házban megszólalt a telefon. Kisvártatva felcsendült az asszony hangja. Egyik barátnője kereste. Újabb szeánsz részleteiről folyt a csevely. Végül péntek este nyolc órában állapodtak meg. Bertalan agyában újra felsejlett a múltkori szellemidézés emlékképe. Hideg borzongás futott végig a gerincoszlopán. Tekintete a távolba meredt, mint akit bűbáj szállt meg. Gondolatai messze jártak, testét merev szoborrá degradálva. A mozdulatlanság áhítatát az arcára kiülő sejtelmes mosoly törte meg.

Pénteken Sarolta már kora reggel felébredt. Lélekben az esti szeánszra készült. Férje hét órakor ment el. Azt mondta, rengeteg a munkája, későn ér haza. „Biztosan megint a munkatársnőjével vacsorázik. Mit munkatársnőjével, a szeretőjével.” Elmosolyodott. „Szerencsétlen

Bertalan! Azt hiszi, nem tudom. Milyen mulatságos, mikor azt mondja: *Drágám, ne várj haza vacsorára, fontos ügyfelekkel kell találkoznom!* Szegény Bertalan, sose tudott hazudni.” Jót mulatott magában, amikor férje hebegve előadta az újabb szerelmi légyottját fedező történetet. „Szegény Bertalan. A szerelmes csődör, negyvenöt évesen. Nem is értem, mit eszik rajta az a nő?”

Délben vegetáriánus ebédet fogyasztott. Vigyázott a vonalaira, és ez meg is látszott rajta. Egészségmániája mindenre kiterjedt. Négy évvel volt fiatalabb a férjénél, de aki együtt látta őket, megesküdtött volna rá, hogy legalább tízzel. A délután folyamán olvasott egy keveset, majd megnézte kedvenc sorozatának aktuális epizódját. Fél hétkor lépett ki a házból. Beült az autójába, és rágördült a városba vezető útra. Barátnői Erika belvárosi lakásán várták...

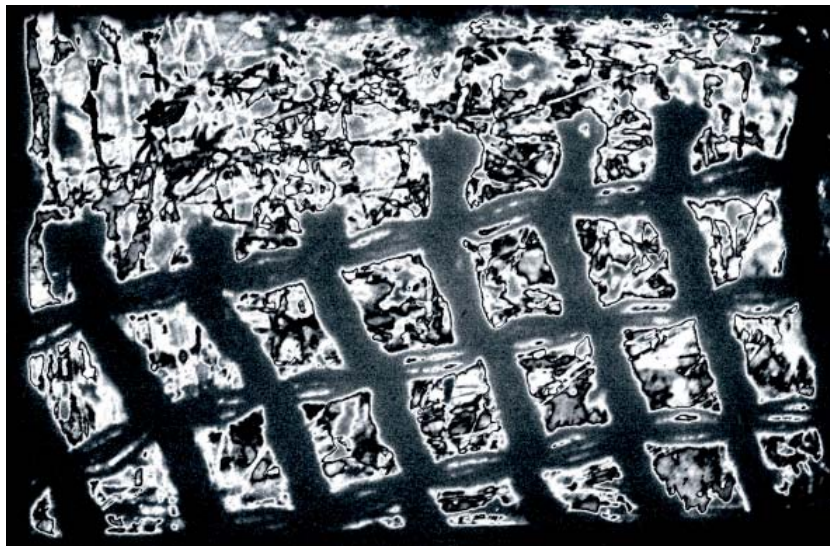
Eltűnését Bertalan jelentette. Azonnal megindult a nyomozás. Kihallgattak mindenkit, aki csak kapcsolatban állt az eltűnt személlyel. A férj egy fontos ügyön dolgozva késő estig benn maradt az irodájában. Állítását a munkatársnője, Beregi Eszter is megerősítette. Csizaj Erika elmondásából kiderült, hogy az eltűnt Jánosi Sarolta 19 óra után néhány perccel felhívta telefonon, és jelezte, hogy már úton van. Minden valószínűség szerint Erika asszony volt az utolsó, aki eltűnése előtt beszélt vele.

A rendőrség átvizsgálta az utat a háztól egészen a városig. Az eredmény: semmi. Se szemtanú, se nyom. A kocsit sem látta senki. A nyomozók értetlenül álltak az eset előtt. Dobronyi felügyelő egyre inkább hajlott arra, hogy az asszony bűncselekmény áldozata lett. De ahhoz, hogy gyilkosságról beszélhessünk, először is kell egy holttest. Márpedig hulla nem volt. A nyomozás megfeneklett...

Bertalan lefekvéshez készülődött. Sarolta eltűnése óta már nyolc nap telt el, és a rendőrség egy lépést sem jutott előrébb. Az ébresztőórát fél tízre állította be. Elvégre holnap vasárnap lesz. Elhatározta, hogy egész délelőtt ágyban marad. Tíz óra elmúlt, amikor szobájában kialudt a fény.

Csakhamar álomba szenderült. Széles mezőn járt. A távolban Eszter integetett. Andalító zeneszó terjengett a levegőben. Hiába nézett körül, nem találta a forrását, mintha csak a szférák muzsikája lenne. Már majdnem elérte a nőt, amikor az idillt hátborzongató kacaj törte meg. Előbb elmosódott, majd teljesen eltűnt a rét, és vele Eszter is. Sötét

erdőben találta magát. Találomra indult el. Míg kidőlt fatörzseken és bokrokon bukácsolt át, a rettenetes nevetés mindenhová elkísérte. Női hang volt. Igen. Valahol már hallotta korábban. Mint éles kés hatolt elméjébe a felismerés: de hiszen ez Sarolta hangja.

Felébredt. A verejték átitatta pólóját, amely mocskos rongyként tapadt a testéhez. Torka teljesen kiszáradt. Felkelt. Kibotorkált a fürdőszobába, ivott a csapból, és lemosta izzadt felsőtestét. A szobába visszatérve az ablakhoz ment. Fél órán át állt ott, kibámult a sötétségbe.

Az égen egyetlen csillag sem mutatkozott. Végül mégis visszafeküdt. Nemsokára újra elaludt. Álmában megint a sötét erdőben járt. Mint az eszelős, egy bizonytalan cél felé rohant. Ruháját és arcát éles tüskék szabdalták fel. Kis vérpatakocskák indultak el az álla felé, de csak rohant, miközben többször elesett. Egy gödörnél állt meg. Üres volt. A gödört egy nagy fa tövében ásták, úgy másfél méter mély lehetett. Mérhetetlen rémület fogta el. Borzongva kémlelte a köréje tekeredő sötétséget. A következő pillanatban varázsütésre felhangzott a pokoli nevetés. Újra felébredt.

Szíve hevesen dobogott, a verejték ragacsos tócsában jelentkezett. Megköszörülte kiszáradt torkát. Kivánszorgott a fürdőszobába. Hideg vizet

engedett a fejére. Ez magához térítette. A tükörbe nézve úgy tűnt, mintha néhány óra alatt éveket öregedett volna.

Fél kettő múlt, mikor a Mercedes rákanyarodott az országútra. Egy óra múlva már az erdei úton haladt. Koromsötét volt. A kocsik reflektorai nyújtották az egyedüli tájékozódási lehetőséget. Hamarosan megállt, leállította a motort. A reflektorok fényében eltűnt a fák között. Kis zseblámpával a kezében botorkált az erdő mélyén. A csendet olykor magányos bagolyhuhogás törte meg. Néha a fák között suhanó szél hallatta sejtelmes hangját. Tíz perce, hogy elhagyta az autót, de sehogy sem találta meg, amit keresett.

– Hol lehet az az átkozott fa? Itt kell lennie!

A következő pillanatban kialudt a zseblámpa. Lemerült az elem. Bertalan eleresztett egy káromkodás-zuhatagot. Bosszúsan vágta a földhöz a kis szerkezetet. A sötétség immár töretlen volt. Semmit sem látott, kezével próbálta kitapogatni az útjába kerülő fákat. A bokrok ágai felszaggatták ruháját és az arcát. Már csak azt kívánta, legalább a kocsinhoz jusson vissza. Erősen bánta, hogy ebben a sötétségben kijött ide. De valami nem hagyta nyugodni, egyre csak hajszolta előre a rengetegben. Saját szemével akart megbizonyosodni, hogy ott van.

– Ettől a boszorkánytól minden kitelik...

Egy óvatlan lépés után megcsúszott és hanyatt esett.

A kocsira másnap vadászok találtak rá. Nem tudták mire vélni a dolgot. Először félrevonult párocskára gondoltak, de észrevették, hogy a kocsik üres és a reflektorai égnek. Értesítették a rendőrséget. A kutyák azonnal szagot fogtak, és nemsokára egy férfi holttestéhez vezettek. Az orvos állítása szerint hajnali kettő és öt óra között állt be a halál, amit koponyatörés, az agy sérülése okozott.

Miközben a helyszínelés folyt, az egyik kutya nyugtalankodni kezdett. Gazdája hiába csitította, az állat egyre csak az erdő mélye felé rángatta. Végül is a felügyelő utasítására elengedték. A kutya eliramodott. Néhány perc telt el, amire utolérték. Hevesen kaparta az avarral szennyezett erdei talajt. Hamarosan egy emberi kéz bukkant elő.

HÓVIHAR SZENTESTE

A sötétség megpróbálta jótévő homályba ölelni a tájat. A csillagok elvértve kandikáltak ki az előttük táncoló felhők mögül, de úgy tűnt, a vastag hótakaró mintha éppen most eresztené el a fényt, amit a vörös korong sugaraiból szívott magába. Az északi szél dermesztő dalt énekelt. A fák és a bokrok nem győztek hajladozni a nagyúr színe előtt.

A fehér világot csak egy bizonytalan fekete folt zavarta meg: ember bukdácsol a félméteresnél is nagyobb hóban. Bajszára jégcsapokat varázsolt a fagy lehelete. A tomboló viharon át tört utat láthatatlan célja felé. A meg-megújuló szélrohamok olykor ledöntötték lábáról, belezuhant a hótakaró puha, de veszélyes ölelésébe. Reményei szerint hamarosan el kell érnie a Füzesi-házat, hacsak el nem téved ebben a cudar időben, ami a biztos halált jelentené. Minden ízében érezte, ahogy elhatalmasodik rajta a fáradtság. A vihar egyre dühöttebben csapott le rá, mintha bosszantaná, hogy még életben találja. Érezte, ahogy testét lassan birtokba veszi a fagy hidege. Egyetlen mondatot ismételtgetett: „El kell jutnom a Füzesi-házig.” Ez a cél minden mást háttérbe szorított.

Az égi mezőkön gyülekező felhők igyekeztek rövid úton megszabadulni a terhüktől. A kavargó szürkéségen át néhány pillanatra felsejlett a telihold halovány arca. Mint égi áldás, nagy pelyhekben hullt a hó.

Szenteste volt. Sok száz év óta a keresztyények nagy családjának legszentebb ünnepe. Igen, a család ilyenkor meghittén és békességben költi el az ünnepi vacsorát a feldíszített karácsonyfa árnyékában, amely alatt dobozok rejtik az ajándékokat. Az asztalon bejgli, ízletes húsleves, forró kakaó, tea. A kályhában lobogó tűz meleget áraszt.

Miklós és szülei a nappaliban tartózkodtak. Ezzel a névvel tulajdonképpen csak ő illette a szobát. Innét nyílt a konyha. Szűk folyosó kötötte össze a bejárati ajtóval. Ablakai a hátsó udvarra néztek, így innét nem láthatták, bárki is akarjon bebocsátást kérni. A házaspár karosszékei a nagy cserépkályha közelében álltak. Ez valódi remekmű volt, amolyan békebeli munka. A zöld cserepeken domborművek, kerámiába égetett pillanatképek. Egyiken tűz mellett melegedő vadász, a másikon bárányt terelő fiúcska.

Az egymásra dobott fahasábokon vidáman táncoltak a tűzpiros lángok, a fából felszabaduló forróság izzította vörös nyalábtestüket. A két öreg el-elbóbiskolt. Miklós a folyosóra nyíló ajtó melletti fotelben ült és a vihar beszűrődő tompa moráját hallgatta. Arcára hálót feszített a mozdulatlanság. Szeme, a fénylő kék szempár azonban, amely már sok leány szívét dobogtatta meg, elárulta, hogy a csendes felszín alatt gondolatlárvák rágják a barázdált szürkeséget. A szótlan társaság, a kályhában lobogó fa pattogásával keveredő vihar zaja és maga az ünnepi áhitat valóban merengésre csábítja az embert. Olykor céltudatosan pereg a film, máskor csapongva változtatják egymást az árnyékképek.

A szoba közepén finomságokkal megrakott asztal állt, attól néhány lépésre, az egyik sarokban a karácsonyfa. Úgy hírlik, a karácsonyfa-állítás szokása Némethonból indulva terjedt el szerte a világon. Mindenesetre a Közel-Keleten biztosan senkinek sem jutott eszébe tele aggatni egy fenyőfát különböző dolgokkal a Megváltó születésének tiszteletére.

Az idősebb Füzesi felébredt, majd kisvártatva megszólalt.

– Rég volt már ilyen viharos Szentesténk.

– Mondtál valamit, Józsi? – riadt fel szendergéséből a felesége, Ilona asszony.

– Semmi különöset. Csak a viharról beszéltem. Elnyomott a buzgóság és azt álmodtam, hogy széles mezőn betemet a hó, én pedig tehetetlen vagyok. Erre felébredtem.

– Nem szeretnék a helyében lenni, akit útközben talált a vihar – kapcsolódott a beszélgetésbe Miklós.

– Ugyan már, fiam! Ki az az eszement, aki ilyen ítéletidőben útnak indul? Kész istenkísértés lenne – fordult fiához az öreg.

– Ki tudhatja azt?

Az idős férfi melegen tekintett fiára. A melegség mellett volt ebben a tekintetben jó adag aggodalom is. Miklós kései gyerek volt. Egyfajta csoda. Édesanyja már jócskán túl volt a negyvenen, amikor megszülte. Jóravaló gyerek. Igazi támasza szüleinek. Nemrég jegyzett el egy csinos szóke lányt a szomszéd faluból. Ami a támaszt illeti, el is kélt a Füzesi-portán. A Kárpátok bércei szemet gyönyörködtető látványt nyújtanak az utazónak, az itt lakóknak azonban kemény élete van. Ez fokozottan igaz a fagyos téli hónapokra.

A Füzesi-házaspárnak nem Miklós volt az egyetlen gyermeke. Elsőszülöttjüket, Ferencet sok évvel ezelőtt a megszállók hurcolták el háromnapos munkára. Még kamasz volt. Soha nem tért vissza. Azóta nem hallottak felőle semmit. Sok évbe telt, amíg a szülők feldolgozták a szörnyű veszteséget, de a lélek sebe soha nem gyógyult be. Miklós születése enyhítette a fájdalmat.

– Talán mégis van valaki odakint. Lehet, hogy nem is olyan messze a házunktól – folytatta tovább eszmefuttatását Miklós olyan hangszínnel, mintha csak magának beszélne.

Gyermeckora óta álmodozó volt. Történeteket talált ki, amiket valóságosként mesélt el a környezetének. Szüleitől sokat hallott a bátyjáról. A legtöbb történetben Ferenc is szerepelt. Miklós képzeletben számtalanszor megmentette őt. A bátyját csak régi fotókon látta, mégis szoros kötelék fűzte hozzá. Jóleső érzéssel gondolt arra, hogy van egy testvére. Volt. A képzeletében ő mentette meg a bátyját különböző bajokból, igazából viszont arra vágyott, hogy Ferenc mentse meg őt. Az a néhány megsárgult fotó jelentette számára Ferencet, amit édesanyja féltve őrizgetett a Bibliájában, de érezte, hogy a testvére ott él benne. Leginkább akkor szenvedte meg a hiányát, mikor az iskolában verekedésbe keveredett a többségi nemzetből való gyerekekkel. Jó lett volna, ha akkor ott van az ő szeretett bátyja és elkergeti azokat a kötekedő csibészeket!

– Isten legyen irgalmas azokhoz, akiket szabad ég alatt ért a vihar! – vetett keresztet Ilona asszony. – Ne is beszéljeteK ilyen dolgokról! Az úr nem hagyja cserben övéit. Elvégre Krisztus születésének napja van...

Miklós felállt és a kályhához lépett. Néhány fadarabot tett a tűzre, mintha a képzeletbeli vándort akarná felmelegíteni, majd az asztalhoz lépett és vodkát töltött a poharába. „Sztolicsnaja”¹, a legjobb márka. A vodkakultúra, ha lehet így nevezni, szintén a megszállókkal érkezett a vidékre, és sajnos mély gyökeret eresztett. Nagyon mély gyökeret.

– Isten irgalmazzon neki – mormolta maga elé, majd lehajtotta az italt. Aztán az üres poharat visszatette az asztalra. Szülei nem is figyeltek rá. Mindketten visszazuhan­tak az édes álom karjaiba.

¹ Fővárosi.

A falióra tízet ütött. A két öreg újra felébredt. Ilona asszony egy szirupos ponyvaregényt olvasott. Előre lehetett tudni, hogy végül győz a jó és a két szerelmes egymásra talál. Valami Willis vagy Villis írta, de az is lehet, hogy Horváth, Kovács vagy éppen Balogh. Köztudott, hogy mindent könnyebb eladni, ha azt jól vagy kevésbé jól csengő idegen névvel ruházzák fel. Mindegy, csak idegen legyen. Regény, ruhanemű, háztartási cikk stb. Fontos, hogy ne magyar legyen. Szóval semmitmondó tucat-történet, de az asszony már csak ezt szerette. Még mindig szórakoztatóbbak az ilyen hatásvadász történetek, mint a hatalom diktálta merev szóhordalékok.

Füzesi József önfeledten pipázva egy régebbi képes újságot böngészett: „Tornádó pusztított Floridában.”

– Na hát, erről nem is hallottam – motyogta, és tovább olvasott:

„Veszélyben vannak a pandák Kínában. Honfoglalás kori leletre bukkantak egy új ház alapjainak kiásásakor.”

Gondolatmenetéből a fia hangja zökkentette ki. Miklós közelebb húzta fotelét a kályhához és elmerengve bámulta a tüzet. Egyszer csak úgy tűnt neki, mintha hangokat hallana odakintről.

– Mi volt ez? Ti is hallottátok? Egy pillanatra úgy tűnt, mintha emberi hangokat hallottam volna.

– Ugyan, csak képzelődsz. Ki járna ebben az időben errefelé? Különbösen sem hallanád a vihartól – mondta az apja.

– Nem hallottam semmit – jelentette ki határozottan Ilona asszony.

– Márpedig én tisztán hallottam, hogy valaki bebocsátást kért – erősködött tovább Miklós.

– De akkor mi miért nem hallottunk semmit? – kérdezte az apa.

– Megnézem, hátha egy szerencsétlen akar bejönni, akit a ház fényei vezettek el hozzánk, hogy megmeneküljön a dühöngő vihar elől...

– Vigyázz, fiam! Ne menj ki ebben a cudar időben!

Miklós nem hallgatott édesanyja szavára, felállt és kiment a szobából. Menet közben a folyosón lévő fogasról magára kapta prémes mellényét. A bejárati ajtóhoz sietett. Odakint tombolt a vihar. Vad süvöltése a házba lopózva vészjósló tompa lüktetéssé halkult. Miklós hátán végigfutott a rémület hidege. Egy pillanatra megtorpant, de hamar visszanyerte bátorságát. Odalépett az ajtóhoz, kinyitotta.

Tíz perc is eltelhetett már azóta, hogy elhagyta a szobát. A két öreg szívére az aggodalom keselyűje telepedett.

– Józsi! Menj, nézd meg, hol marad ilyen sokáig!

A férfi az újságot letéve fia keresésére indult. Alig telt el néhány másodperc, hogy bezárta maga mögött az ajtót, amikor éles kiáltással a feleségét szólította. Ilona asszony gyorsan a bejárati ajtóhoz sietett. Férfjét egy fekvő test fölé hajolva találta. Miklós furcsa görcsbe meredve hevert a bejárati ajtó előtt. A száguldó szél félig már belepte fehér hótakaróval. A visszatérő szélrohamok mozdulatlan testéhez csapkodták a bejárati ajtót. Miklós kikerekedett szemekkel, rémülten révedt maga elé, az üresség fekete mélységébe merülve. Élt, de mintha halott lett volna. Hiába szólongatták, nem lehetett egy árva szót sem kihúzni belőle. Együttes erővel támogatták be a szobájába. Járni tudott, gépiesen követte szülei gyöngéd noszogatásának irányát.

Élettelen fadarabként feküdt az ágyon. Édesanyja mellette ült, a kezét szorongatta. Mihelyt az időjárás engedte, az öreg Füzesi segítségért ment a legközelebbi faluba. A magányos tanya és a falu közötti út nagyrészt fenyves erdőn vezetett át. Az öreg lovasszánnal vágott neki a mély hónap.

A bejegyzés szerint Füzesi Miklós december 26-án került a városi kórházba.

Az orvosok úgy vélték, ijedtségtől kapott sokkot, ami kómába taszította. Látszatra úgy tűnt, semmit sem érzékel a körülötte zajló történésekből. A sokkhatás szinte teljesen lebénította. Nem tudták megmondani, mikor tér magához. Talán soha többé, de az is lehet, már holnap. Tanácstalanul álltak az eset előtt. Még a nagyvárosból érkezett Keresztesi professzor sem tudott megnyugtató diagnózissal szolgálni. Szülei kétségbeestek. A fiáért érzett aggodalom leginkább Ilona asszonyt viselte meg. A rendőrségi vizsgálat sem hozott érdemleges eredményt. A Füzesi-ház körül nem találtak semmilyen nyomot, ha voltak is, azokat eltüntette a havazás és a szélvihar együttes munkája.

Volt még egy titokzatos eset a környéken, amely erősen foglalkoztatta a lakosságot. December 24-én, késő délután egy idegen szállt le a vonatról a távolabbi falu vasútállomásán. Szikár, beteges kinézetű férfi. Aki csak látta, mindenkinek feltűnt beesett, halálszerű arca. A ruházata erősen viseltes volt. Az állomásról egyenesen a következő falu felé vette az irányt. Ott is emlékeztek látomásszerű alakjára. A faluszélen egy arra járó erdésztől megkérdezte, hogy a Füzesi-család még mindig a régi

tanyán lakik-e. Az erdész igennel válaszolt, de figyelmeztette, hogy ne induljon el, mert hamarosan itt a vihar, a Füzesi-tanya pedig mesze van. Az idegen azonban folytatta útját. Az erdész látta utoljára életben. A Füzesi-tanyára nem érkezett meg, és útközben sem találtak rá sem élve, sem holtan. A falutól a Füzesi-tanyaig úgy tíz kilométer volt az út, nem számítva egy rövidebb csapást, amit télen nem használt senki. A hatóság hasztalan kerestette a férfit.

Az emberek felettébb gyanúsak találták, hogy az idegen eltűnése és a Füzesi-fiú titokzatos esete ugyanazon az éjszakán történt. Azonnal beindult a szokásos szóbeszéd. Boszorkányságot emlegettek, még a sátánt is belekeverték az ügybe. Mindenesetre a környék lakosai éjszakára jól bezárkóztak. A Füzesi-házaspár ágya mellett is ott állt a csőre töltött vadászpuska.

Múltak a napok, hetek, de Miklós állapotában fikarcnyi változás sem történt.

Elmúlt a tél, megérkezett a tavasz. Március elején az elolvadt hó alól váratlanul előkerült egy holttest. Egy helyi gazdálkodó találta meg, közel a Füzesi-tanyaéhoz. Ismét szárnyra kapott a pletyka.

Volt valami furcsa a holttesten. Mégpedig az arcán. Titokzatos mosoly ült rajta. A megnyugvás és a békesség mosolya. A járási megbízott

rendőrnek úgy tűnt, egy elégedett ember arcát látja. De volt még valami más is. Badó Sándor, a rendőrbiztos helyettese megesküdtött rá, hogy amikor tüzetesebben megvizsgálta a halottat, szokatlan dolgot észlelt a szemében. Állítása szerint a férfi szemébe nézve nem a saját, hanem egy másik ember rémült arcát látta.

Badó rendőr ezzel az állításával magára vonta felettesei haragját, az emberek pedig egyszerűen bolondnak nyilvánították. Köztudott volt, hogy a rend derék öre igencsak sűrűn néz a pohár fenekére. Ennek ellenére a dolog még inkább titokzatossá tette az esetet. Igazi felbolydulást a városi kórboncnok okozott, aki megerősítette a rendőr állítását.

A rendőrségi jelentésben a halál okaként a test végzetes kihűlését, vagyis a fagyhalált tüntették fel. Korábban is vesztették már életüket emberek a vidéken egy-egy cudarabb télen. Ott volt a kis Szuszák Pali, aki a befagyott patakon fakutyázott, és amikor beszakadt alatta a jég, a hideg vízbe esve megfulladt. Két éve pedig Cseda Sándor fagyott meg, alig néhány méterre a házatól. A kocsmából tántorgott hazafelé, amikor elcsúszott és beverte a fejét. Egyedül nem bírta felállni. Aznap súlyosan zuhantak alá a mínuszok. Mire reggel megtalálták, már teljesen átfagyott.

Ez most más volt. Egy ismeretlen emberről volt szó, aki a vidékre érkezve néhány óra múlva eltűnt, hogy aztán holtteste hónapok múlva kerüljön elő.

A Füzesi-házaspárnak hamarosan rendőrségi idézést hozott a postás. Nem tudták mire vélni a dolgot. A hivatalos papír felszólítás volt. Be kellett menniük a városba azonosításra, a kórbonctanra. Nagyon megrémültek, mert első olvasatban arra gondoltak, Miklós fiúk meghalt, és őt kell azonosítaniuk. Nyomban a városba siettek, ami nem is volt olyan egyszerű. A kolhoz egyik tehergépkocsijának vezetője rokonuk volt, őt kérték meg a fuvarra.

A rideg szocreál épület alagsorában volt a halottasszoba. A szennyes lepedőkkel letakart holttestek kopott hordkocsikon heverték. Egy rendőr fogadta őket. Közölte velük, hogy a házuk közelében talált holttestnél olyan papírok voltak, ami azt engedi feltételezni, hogy talán rokonságban álltak vele. A két öreg izgatott lett. Amikor a kórboncnok felemelte a leplet, az asszony elájult, a férfinak pedig könny szökött a szemébe.

A szülői szív nem felejt, a szemet pedig nem lehet megtevészteni.

Micsoda karácsonyi meglepetés lett volna, ha Ferencnek sikerül elérnie a szeretett szülőházat. De a gondviselés nem gyakorolt ily kegyet, céljától nem messze érte a vég. Megtalálták elveszettnek hitt gyermeküket, de el is veszítették újra, immár végérvényesen. A sors egyszer már kegyes volt, Miklós személyében pótolta a veszteséget. Ferenc sorsa megpecsételődött, s ezen mérhetetlen élniakarása sem tudott változtatni. A szabályok mindenkire érvényesek.

Szép temetése volt, már ha egy temetést egyáltalán szépnek lehet nevezni. A szertartáson megjelent a környék apraja-nagyja. Nem tudni, mennyiben szólt ez a megboldogult személyének és mennyiben titokzatos halálának. A Füzesi-házaspár megrogyva, komoran állt a koporsó mellett. Miklós fiúk még mindig kómában feküdt, mindvégig távolba meredő, riadt tekintettel, Ferenc pedig kiterítve, a végső útra várva. Vince atya megindító búcsúztatót mondott a lelki üdvéért.

A városi kórházban Miklós még aznap magához tért.

AUTÓLOPÁS

Sötét éjszaka volt, a csillagok szemérmesen bújtak el a komor felhők paravánja mögé. A környéken néma csend honolt. Az alvó külvárosban álmosan pislákoltak az utcai lámpák. Egy kerítés tövében németjuhász hevert. Aludt. Álmában idegesen vette a levegőt. Talán besurranó tolvajt, vagy más csirkefogót üldözött. Akkor se moccant, mikor az utca túloldalán villanykapcsoló kattant, és a garázst szemhunyorító világosság töltötte be.

Magas, fekete hajú férfi nagy utazóbőröndöt vonszolt a helyiségben álló, zöld színű BMW-hez. Erős testalkatú volt, mégis megizzadt a cipekedéstől. Felnitotta a csomagtartót, beügyeskedte a bőröndöt, majd újra lezárta. Homlokát letörölve indult az ajtó felé. Újabb kattánás, és a garázs ismét jótékony sötétségbe borult.

A lakásba belépve a fürdőszoba felé vette az irányt. Kapkodó mozdulatokkal mosta meg az arcát, majd hosszasan a tükörbe bámult.

– Istenem, ki vagyok én?!

Hiába pacskolta arcára a vizet, a lelkében tomboló tüzet a hideg víz sem volt képes elfojtani.

– Megtettem... Meg kellett tennem! Nem adott más választást a ringyó. Miért kellett annyira erősködni? Ha hallgat, még most is élne. Igen. Ő akarta. Ő okozta. Ő a hibás! Én csak a házasságomat mentettem meg...

Arcát eltorzították az elméjét bombázó gondolatmeteoritok. A düh félelemmel keveredett, amit a felismerés tett még inkább kaotikussá.

– De hiszen jogom van megvédeni magamat! – üvöltötte egy hang a fejében. Olyan idegenül csengett, mint amilyen idegennek érezte magát.

Gondolatmenetéből újabb felismerés zökkentette ki. A tükörben észrevette, hogy a fürdőkád peremén még maradt némi vér. Vörös színű testolaj. Az áldozat sokszor a vérével buktatja le gyilkosát. Bosszú a síron túlról. Idegessége fokozódott. Bevizezett egy kendőt, azzal törölte le az árulkodó foltokat.

A kád. A véres munka helyszíne. Hányinger fogta el. Alig tudta elérni a WC-kagylót. Hosszasan okádott. Mintha a lelke akarna megtisztulni a szennytől. Az erőlködés kifárasztotta. Szíve a torkában dobogott, fájó

szomjúságot érzett, mintha kietlen sivatagban bolyongana. A csapból folyó enyhén klóros víz felüdülés volt számára. Mohón kortyolta, mint aki már napok óta nem ízlelte az életnedűt.

Újra a gondolataiba mélyedt, pontosabban: a kis intermezzo után azok újra megrohanták agyának megviselt tekervényeit.

– Az a ringyó. Az idióta kurva. Miért kellett éppen akkor ott lennie? Ki gondolta volna, hogy a feleségem barátnője abban a faluban született? Pedig milyen boldogok voltunk! Aztán a boldogság rémálomba torkollott.

A neje évek óta tolószékekben ült. Egy baleset miatt egész hátralévő életére megnyomorodott. Idősebb is volt nála, de gazdag, és ez volt a lényeg. A felesége pénzével és kapcsolataival épített karriert. Mégse lehetett önmaga, mert az asszony féltékenyen csüngött rajta. Ellenőrizte, elszámoltatta. Talán ez is közrejátszott abban, hogy összejött a gyógymasszörrel. A felesége révén ismerkedtek meg. Őhöz járt a nő. A gyönyörű nő. Érdekes, hogy a neje ezúttal nem gyanakodott.

Már fél éve tartott a viszony, mikor üzleti út ürügyén leutaztak hétvégére az egyik kis faluba. Víkendházat béreltek és nagyon boldogok voltak. Hazafelé tartottak, mikor megálltak a falusi boltnál, hogy cigarettát vásároljon. Akkor futottak össze a felesége barátnőjével. Lebukás. Próbálta megpuhítani a vénlányt. Ígért neki pénzt, bármit, de a nő hajthatatlan volt. Elhatározta, hogy mindent elmond Zsuzsannának, hiszen a legjobb barátnője...

Azzal csalta a lakásukra, hogy Zsuzsanna nem érzi jól magát, és beszélni szeretne vele. A feleség eközben egy szanatóriumban kúráltatta magát. A barátnő nem gyanakodott...

– A házban nem maradhat. El kell tüntetnem! De hová?

Fejében lázasan kattogtak a kerekek. Szinte szó szerint. Végül elhatározta magát. Kocsiba ült. Elindult. Rá szeretett volna gyűjtani. Súlyos nikotinfüggő volt.

– Igen, egy szál cigi majd megnyugtat. Mint mindig...

Már szájában érezte a dohányrudat, a kellemes füstöt, a megnyugtató aromát. Csakhogy hiába kotorászott a zsebében. A kesztyűtartót is megnézte, de csak üres dobozokat talált. Most, hogy tudatosult agyában a cigi hiánya, szervezete még inkább kívánta a nikotint. Rá kell gyűjtania! Amúgy is feszült idegállapota súlyosbodott. Közben jókora utat megtett az éjszakai utcákon.

– Mi lehet ilyenkor nyitva?

...Már két óra is elmúlt. A kávézóban alig volt vendég. A terasz egyik asztalánál húszéves forma fiú ült. A ruházata kopott farmer, fehér póló, zöld baseball kabát és elnyűtt sportcipő. Öltözkékből ítélve a szemlélő azt gondolhatná, hogy ez a kávézó valahol az Egyesült Államokban található. A folyton lüktető és változó keleti parton, vagy az izgalmasan titokzatos nyugaton, esetleg az álmos, de annál több indulatot rejtegető délen. A globalizáció oldalvizein elterjedt egyenlőtlenkedési szokások miatt azonban, ha csak a ruházatot vesszük alapul, ez a fiatalember ülhette a világ szinte bármelyik szegletében lévő kávézó teraszán. Előtte félig telt kávéscsésze és vodkás pohár. Ez talán elárul valamit? Ujjjaival szórakozottan dobolt az asztalon.

Agyának zezgugos járatait a nehéz, kilátástalannak tűnő anyagi helyzetét felelevenítő gondolatok töltötték el. Arcának vásznára a gondterheltség csendélete vetült.

– Pénzt kell szereznem! Bármí áron és sürgősen!

Gondolatmenetéből két fiatal nő megjelenése zökkentette ki, akik a terasz előtt elhaladva, hangoskodva tárgyalták ki ismerőseik viselt dolgait. Megitta a kávéját és nagyot sóhajtott.

Zöld színű BMW állt meg a presszó előtt. Magas, fekete hajú férfi szállt ki belőle, idegesnek tűnt. Miután körbenézett, belépett a kávézóba és egyenesen a pulthoz sietett. A teraszon üldögélő fiatalember az éberség fázisába toppant. Az új vendég láthatóan felkeltette érdeklődését. A férfi közben rendelt valamit. A teraszcól nem hallhatta a pultossal folytatott párbeszédet. Nem is érdekelte, figyelmét a zöld gépkocsi kötötte le. Azt már korábban észrevette, hogy gazdája nem zárta be az ajtaját. Döntött.

Felhajtotta a vodkáját és felállt az asztaltól. Néhány lépéssel a kocsi előtt megállt. Hátrafordulva látta, a magas fekete férfi még mindig a pultnál áll. Háttal. Ez az. Most vagy soha! Közelebb lépve nagyot dobbant a szíve. Az indítókulcs ott volt a helyén. Mini futballabda lógott a végén. Villámgyorsan kinyitotta az ajtót és behuppant az üléssbe. Elfördította a kulcsot, azonnal gázt adott. A visszapillantó tükörben még látta a fekete férfit, ahogy egy csomag cigarettával a kezében kirohan a kávézóból.

Mikor elhagyta a várost, a fiatalember szorongással keveredő elégedettsége kitörő jókedvbe csapott át.

– Ez az! Megcsináltam! – kiáltott fel hangosan, mintha önmagát akarná meggyőzni.

Átkutatta a kesztyűtartót, aztán bekapcsolta a rádiót. Zenét keresett. Rock and rollt választott. A zene ritmusára kibontakozó elégedettség jókedvvel töltötte el. Úgy vélte, az elkötött gépkocsi gyógyírt hozhat katasztrofális anyagi helyzetére. A kesztyűtartóban talált egy napszemüveget, amit az éjjeli sötétség dacára azonnal fel is tett. Füttyörészve száguldott a kihalt úton. Egyre mélyebbre nyomta a gázpedált, mit sem törődve a megengedett sebességet jelző táblákkal.

Képzeltben látni vélte az alagút végét jelentő fénysugarat, a remény csalóka lidércfényét. A gondolatok egymásba kapaszkodva törtek elő agyának csontméhéből.

– Túladoz az autón. A pénzből ki tudom fizetni az albérltet. Tandíjra is jut. Visszavesznek az egyetemre. Végre megszerzem azt az átkozott diplomát. Újra rendbe jön az életem. Nem leszek soha többé vesztes. Talán Anna is visszajön hozzám. Igen. Biztosan visszajön, ha megtudja, hogy megváltoztam. Már a győztesek közé tartozom. Veszek neki egy nagy csokor virágot. Rózsát. Vörös rózsát. Ötven szálát. Mit ötvenet – százat!

Nem tartotta véletlennek, hogy a rádióból épp akkor hangzott fel egy jól ismert sláger, millió és millió rózsaszárlól.

A zöld színű német csoda megállíthatatlan nyílként suhan a tekergő aszfaltkígyó hátán. Nemsokára otthon lesz. Végre hazaér. Szeme előtt felsejlett a szülei alakja. Édesanyja jóságos arca, ahogy az apját kicselezve gyors mozdulattal a kabátja zsebébe csúsztatja megtakarított pénzecskéjét... Fenébe azzal a kártyával! Legyen átkozott a nap, mikor a kezébe vette! Dámák, királyok, ászok, mind tolvajnépség... Mindent kicsaltak. Mindent elvettek tőle. Biztonságot nyújtó fedelet, szerelmet, szülői szeretetet, múltat, jövőt...

Egy órája tarthatott az örült száguldás. Miközben a gondolataival volt elfoglalva, nem vette észre, hogy már jó ideje egy gépkocsi haladt a nyomában. Amikor elég közel került a BMW-hez, a rendőrautó bekapcsolta a szirénáit. A fiatalembert elfogta a rémület. Megpróbálta növelni a kocsi sebességét, de a szerencséje elhagyta. Idegesen tekintgetett a visszapillantó tükröbe. Az üldöző is gyorsított, és egyre közelebb ért. Teljesen hatalmába kerítette a rémület. Azt sem vette észre, hogy a műszerfalon már néhány

perce villog egy kicsinyke vörös fény. Az üzemanyag a végéhez közeledett, csakúgy, mint a hajsza. A rendőrautó már egészen közel volt. A visszapillantó tükörben látta, ketten ülnek benne. Amíg az üldözőket figyelte, nem vett észre egy kanyart. Ha lassabban halad, vagy legalább nem üldözik, biztosan nem okozott volna számára nehézséget. A jelen körülmények azonban nem kedveztek neki. A gépkocsi megcsúszott és elhagyta az aszfaltkígyót. Szerencséjére az utat szegélyező árok lelassította a kormányozhatatlanná vált járművet, ami nagyot huppanva állt meg a szántóföldön.

Nem próbált menekülni. Magába roskadva ült a kocsiban. A biztonsági öv megmentette a súlyosabb sérüléstől, csak a homlokán keletkezett sebből csordogált alá egy vérszínű csermely. Nem volt profi tolvaj. Szégyennel vegyes rémület zakatolt az agyában.

– Ez már a vég! Ez az én formám. Vesztes vagyok. Örök vesztes – keserű mosoly kúszott falfehér arcára.

A járőrautó fékezett. A két rendőr kibiztosított fegyverrel ugrott ki belőle. Miután feltépték a BMW ajtaját, kiszállásra kényszerítették a félholtta vált vezetőt.

A motozás során nem került elő semmilyen igazolvány. A rendőrök hiába faggatták, a fiatal férfiből egy szót sem tudtak kihúzni.

– Miért menekült? Ember, érti, amit mondok?

Az egyik rendőr átvizsgálta a gépkocsit. Végül felnyitotta a csomagtartót.

– Mi van a bőröndben? Nyissa ki!

Válasz ezúttal sem érkezett. Mikor a rendőrök végül kinyitották, a fiatalember ájultan esett össze.

ÉLETRE ÍTÉLVE

Már gyerekkorában izgága, szófogadatlan volt. Nem tudom, hogy a szülői elkényeztetésnek vagy a veleszületett jellemvonásoknak köszönhetően. Talán is-is. Néhány tette agresszivitást tükrözött. Gyerekkorunkban közös fedél alatt laktunk szülővárosunk egyik kültelki utcácskájában. Összetoboroztuk a környék gyerekeit és együtt játszottunk – manapság divatos szóval – szerepjátékokat. Mivel a csapat főként fiúkból állt, legkedveltebb a háborúsdí volt. Általában a II. világháború csatáit játszottuk újra, saját változatban. Természetesen mindenki a győztes Vörös Hadsereg katonája akart lenni. Grisa, Szása, Janek stb. – röpködtek a közkedvelt nevek. A gyerekeket nagyban befolyásolták a „moszkvai Hollywood” által futószalagon gyártott, idealizált háborús filmek, mint *A négy páncélos és a kutya*², *Forró hó*, *Csata Leningrádért*. Nem tudom, miért, én és a kisebb gyerekek, mindig német vagy magyar katonák voltunk. A vesztes fél képviselői. Az úgynevezett csatákban esélyünk sem volt az erősebb „oroszok” ellen. Egyszer, amikor már minden társam fogságban sínylődött, a győztesek feldühödtek, mert engem nem sikerült megtalálniuk. Szörnyű bosszút eszeltek ki. A kölyökkutyámat kinevezték német kémnek, és baltával lefejezték. Később megtudtam, hogy a barbár cselekedet értelmi szerzője az unokabátyám volt.

Ő sose tudta elviselni, ha nem az akarata szerint történtek a dolgok. Mikor a város játékboltjában meglátott egy távirányítású tankot, követelte a szüleitől, hogy azonnal vegyék meg! Nem volt olcsó, ezért az apja elmagyarázta neki, hogy most nincs pénzük ilyen drága játéokra. Ebbe ő nem nyugodott bele. Sajátos tervet eszelt ki, hogy megszerezze az áhított játékot. Másnap nagyapánk begyűjtött a kályhába, de a füst furcsa mód visszaáramlott a szobába. Nem tudta elképzelni, mi lehet a baj. Kikotorta a füstelvezető csövet, újra próbálkozott. Sikertelenül. Ekkor kiment az udvarra és felnézett a tetőre. Meglepő látvány fogadta: unokabátyám ott ült a kémény tetején, testével zárva el a füst útját. Se szép szó, se

² Ez a film éppen lengyel.

fenyegetés nem használt, csak akkor volt hajlandó lejönni, amikor édesapja megérkezett a kívánt játékkal. Azt hittem, nagyon ki fog kapni, de megúsza egy kis fejmosással. Gyerekként ezt igazságtalanságnak tartottam, mivel nekem kisebb vétségekért is nagyobb büntetés járt.

Legsúlyosabb tettének áldozata én voltam. A házunk kertjében kártyáztunk, már azt sem tudom, mi volt a játék neve, a lényeg, hogy én nyertem. Ez feldühítette. Miután meguntam a hisztizését, sarkon fordultam és elindultam a ház felé. Rosszul tettem. Ő az egyik nagyobb fiú biztatására felkapott egy kisebb fejű kapát, és utánam futva hátulról fejbe vert. A szerszám kétágú része belefűrődött a koponyámba. Nem éreztem fájdalmat, de a szemem előtt elsötétült minden. Az ezt követő eseményeket csak később tudtam meg. Amikor összeestem és a vér folyni kezdett a fejből, a gyerekek megijedtek és elinaltak, csak a szomszéd srác, aki jó barátom volt, futott oda nagyapámhoz, hogy elmondja, mi történt velem. Ő nagyon megrémült, amikor megtalált a kertben, vérző fejjel. A kerékpárján vitt be a kórházba, végig eszméletlen voltam. Jellemző, hogy amikor nagyapám a karjában tartva átrohant az egyik szomszédhoz, akinek volt személygépkocsija, az a segítség helyett azt mondta, most éppen ebédel, nem ér rá. Túléltem. Az orvos szerint néhány milliméteren múlt az életem.

Szóval, nem volt mintagyerek, de az unokatestvérem. Nem tudom, honnét jött az érzés, de már gyerekkoromban is nagyon ragaszkodtam a családomhoz, még ha az énhozzám nem is. Utólagos okoskodásnak hatna, ha azt írnám, unokabátyám sorsa már gyerekkorában előrevetült. Pedig a kamaszkori féktelenség nem kecsegtetett semmi jóval. Szülei kiskorában rontották el, amikor elengedték a gyeplőt. A túlzott szeretet nem mindig vezet jóra.

Amikor befejeztük a középiskolát, mindketten a helyi bútorgyárban helyezkedtünk el. Aztán jött a kötelező katonai szolgálat. Nagybátyám a kapcsolatai révén elintézhette volna, hogy a fiát ne sorozzák be, de nem tette meg. Azt mondogatta: „Aki nem volt katona, az nem ember”. Ezt főleg nekem szánta. Szerintem arra gondolt, hogy a sereg majd helyrehozza, amit ő és a neje elrontott. Nem így lett. Búcsúestjén unokabátyám az alkohol hatása alatt elpanaszolta, fél a katonaságtól. Számos történet keringett közzsájon a szovjet hadseregben folyó kegyetlenkedésekről. Mintha megérezte volna...

Váltottunk néhány levelet, de fél év elteltével már nem írt. Nem tudtam, mi történt. Először az unokanővéremnél érdeklődtem, de sem ő, sem a szülők nem adtak kielégítő magyarázatot. Gyanakodni kezdtem. Néhány hónap ködösítés után megtudtam, balesetet szenvedett. A körülményekről zavaros információkat kaptam, de abban biztos voltam, hogy súlyos a helyzet. Több műtétet hajtottak végre rajta. Nővére és annak férje elutazott hozzá a távoli városba. Tőlük tudtam meg, hogy a lábaival van gond.

Aztán egyszer csak hazahozták.

Nagyapámmal izgatottan készültünk a találkozóra, legalábbis ami engem illet. A város másik végében laktak. Az úton arról beszéltem az öregnek, hogy legyen tapintatos, bármilyen látvány is fogadjon minket. Amikor a szobába léptünk, földbe gyökerezett a lábunk. Unokatestvérem az ágyon ült, matrózcsíkos pólóban. Az arca beesett, lesóványodott és hiányzott mindkét lába. Kitérta felénk a karját.

– Szervusztok – mondta.

– Úgy ülsz ott az ágyon, mint egy rongy – szólalt meg nagyapám.

Ez a kijelentés jobban mellbe vágott, mint a látvány. A srác arcára megdöbbenés ült ki. Gyorsan odaléptem hozzá és megöleltem.

A család nagyon nehezen szokta meg az új állapotot. Az unokabátyám maga alatt volt, ami nem is csoda. Nem ártott volna szakemberhez vinni. Ehelyett magára hagyták a fájdalmával és az alkohollal. Sokszor panaszkodott, hogy fájnak a lábai. Fantomfájdalom. Az orvostudomány számos ilyen esetet leírt már. De a lélek fájdalma súlyosabb teherként nehezedett rá.

Tizenkilenc évesen vesztette el mindkét lábát. Korábban focizott.

Teljesen elmerült az alkohol mocsarában. Az önsajnálát meggátolta abban, hogy éljen. Élni? Milyen élet az ilyen. Kapott egy kerekesszéket, azzal közlekedett a városban, katonaruhába öltözve. Minden ismerőst megszólított, hátha fizetnek neki valamit. Megpróbáltam segíteni. Nem hagyta. Egyszer éjjel a belvárosban találtam rá. A kerekesszékekben ült, a részek jótevő álmát aludta. Hazavittem. Egész éjjel hallgattam a sirámain.

– Gyűlöllek – mondta.

– Miért? Mit tettem ellened? – kérdeztem meglepve.

– Mert neked megvan mindkét lábad, én meg itt ülhetek örökké ebben a székben!

Olvastam valahol, hogy a sérült emberekben kialakul egyfajta ellenszenv, irigység egészséges embertársaikkal szemben. Ha belegondolunk, ez nem is olyan meglepő.

Aztán a hadsereg kiutalt számára egy átalakított személygépkocsit. Nem volt benne köszönet. Barátaival a szomszéd városból tartottak hazafelé, mikor a kocsi egy kanyarban kisodródott. Ő kirepült az ablakon, de megúsza néhány karcolással. Ezúttal szerencséje volt. Ilyen az élet.

Figyelemre méltó az akaraterő, amivel sikerült talpra állnia, ha ez a kifejezés az ő esetében nem is helytálló. Lábak nélkül is családot alapított. Egy árvaházban nevelkedett leányt vett el, aki két kislányt szült neki. A sors hol kegyes, hol kegyetlen. Bábokként rángatja az embereket. Az állami segítyből nem tudta eltartani a családját, ezért különböző tevékenységekkel próbált pénzhez jutni.

Néhány társával egy távoli világvárosba utazott, ahol magára öltötte katonai egyenruháját, és külföldiektől próbált alamizsnát kérni. Többet keresett vele, mint mások munkával. Amikor ennek is vége lett, a szomszédos országba járt át cserekereskedni. Ukrán–magyar barter biznisz.

Az élet azonban egyre nehezebb lett az országban. Őt és családját kétszeresen sújtotta a válság. A betegség is sokszor bekopogtatott otthonuk ajtaján. Az elkeseredés egyre inkább megviselte kitartása építményét, amely amúgy sem nyugodott szilárd lábakon. Mégis példaértékű a hit, a küzdelem, amit az étellel, az életért folytat ma is önmagáért, családjáért.

Nemrég jött a hír: sokat szenvedett testében daganatot találtak.

ÉDES ANNA KÁRPÁTALJÁN

Évtizedek óta unatkozott a Múzeum-körúti antikvárium egyik felső polcán. A részleg fölött fehér alapon fekete betűk: Szépirodalom. Szép, szép, de nem mai. Pedig haladni kell a korral. Vagy éppen a kórral. Az új ítések, az új divatdiktátorok száműzték őt is, mint megannyi társát. Már teljesen otthonosan érezte magát az öreg könyvesbolt polcán. Vigasztalta, hogy nem került zúzdába vagy máglyára.

Aztán történt valami. Egy fiatalember tért be a boltba. Kezébe vett, kinyitott néhány kötetet, beleszimatolt a múltba. Látszott rajta, hogy élvezi a régi könyvek társaságát.

– Legyen szíves! Kosztolányi Dezsőtől kérném az Édes Annát.

– Parancsoljon, több példányunk is van.

A fiatalember őt választotta. Megdobbant a szíve, ám gyorsan elhessentette a hirtelen támadt gondolatot. Rég elfeledett érzés töltötte el, de hamar maga alá gyűrte a realitás kegyetlen karvalya.

– De hiszen a nagyanyja lehetnék... – gondolta.

A remény erősebb volt a karvalynál, ügyesen kijátszotta annak éberségét. Izgatottan találgatta, ki lehet a göndör hajú fiatalember. Vajon hol él, milyen az otthona? Mihez akar kezdeni vele?

Nem került könyvespolcra, sem íróasztalra. Egy utazótáskában találta magát számos könyv és kézirat társaságában. Paraszti származásából kifolyólag megszokta már a kényelmetlenséget. A cselédsors pedig megtanította az engedelmességre, az alázatra és az önkorlátozásra. A zsúfoltság ellenére jól érezte magát. Megismerkedett számos történelmi személlyel, lírai alakkal, na és Mitracsek úrral. Azonnal megkedvelte a bohókás fickót. Rengeteget nevetett a férfi viccein, bár sokszor nem értette, miről is beszél. Látott ő már úgynevezett „finom” úriembereket, akikről később kiderült, hogy korántsem azok. Keserű emlékek tolakodtak elő elméjének mélységeiből.

Vonatra szálltak. A Nyugati pályaudvarról indult az Intercity. Nem tudta, mi az, mert legutóbb, amikor felkerült – cselédnek – a fővárosba, még gőzmozdony vontatta szerelvényen utazott. Megtudta, hogy a „cseléd” szónak azóta már több értelme van.

Mitracsek úr sok újdonságról számolt be neki. Anna évtizedek óta nem mozdult ki az antikvárium polcáról. Kezdetben egy-egy érdeklődő még a kezébe vette, megsimogatta, beleolvasott élete regényébe, de az új évezredben már rá sem néztek. Bőre megrepedezett, testét megviselte az idő, rég elporladt kezek hagytak rajta maradandó nyomokat. Nem csak a szerencse forgandó, a könyvek lapjai is. Sokszor visszakívánta a boldog békeidőket, mikor az emberek kortól függetlenül vígan lapozgatták.

De valóban boldog békeidők voltak azok?

Nem tudta, mi a „besztszeller”, Mitracsek úr magyarázta el neki. Ő az volt egykoron. Ez csak annyira vigasztalta, mint az Anna-bál szépét ötven év múltán. S itt a hangsúly nem annyira az éveken, inkább az elmúláson van.

A vonat megérkezett Nyíregyházára, a fiatalember felébredt szenderegéséből. Az utazótáska egy személygépkocsi csomagtartójába került.

Annát már egészen elvarázsolta Mitracsek, a nagyszájú, víg kedélyű, mulatságos nevű férfi. Ki ad a főhősének ilyen lehetetlen nevet? Deziré illet biztosan nem tenne. Eszébe ötlött, hogy a jó öreg Dezső már hosszú ideje magára hagyta. Egyedül a nagy magyar irodalmi dzsungelben. Egyedül egy antikvárium polcán. Most végre nem volt egyedül.

– Mondja, maga hová való? – kérdezte Mitracseket.

– Kérem alássan, én kárpátjai illetőségű vagyok. Természetesen magyar. A nevem ne tévessze meg önt, aranyoskám. Ezt csak az író cinizmusának köszönhetem. Úgy éljek, egyszer alaposan megköszönöm neki!

– Nem olyan rossz név ez, ne orroljon arra az íróra! Hiszen úrnak szólítja magát.

– Magát igen, de engem csak gúnyból.

– Úgy látom, az úr igencsak haragszik az írójára. Elképzelni sem tudom, mi lehet az a nagy bűn, amit elkövetett. Az enyém igazi sorstragédiát kreált számomra, mégse haragszom rá.

– Ezt megértem. Kosztolányit mindenki ismeri. Még életében is kevesen tudtak rá haragudni. De az enyém... Á, hagyjuk!

– No, most kíváncsivá tett. Mondja már meg, ki a maga írója!

– Nem tudja? – kérdezte Mitracsek úr elképedve.

– Nem, eddig nem említette a nevét.

– Ah, a nevét! Ki se ejtem a számon. Megígérte nekem, hogy újra lesz egy könyvem, ahol én lehetek a főszereplő, a sztár. Már két éve csak hiteget, én meg itt tétlenkedem ebben az agyonhasznált füzetben.

– Nem olyan rossz az, higgye el nekem! Amíg a történet nem kerül a nyomdába, addig bármi lehet. Akár boldogsággal is végződhet.

– Hát igen. Van rá példa, hogy az író sokszor átírja – ahogy úri kedve tartja.

Egyórási várakozás után a magyar–ukrán határt átlépve elhagyták az Unió területét. Anna izgatott lett, először járt idegen országban magyar földön, bár még jól emlékezett Budapest román megszállására. Mitracsek színes szavakkal ecsetelte Kárpátalja történetét, felvázolta a közállapotokat. Anna megtudta, hogy Mitracsek úr írója az a fiatalember, akinek ezt a kalandot köszönhetette. Mert kaland volt ez a javából.

A beregszászi otthonban kevés könyvespolc akadt. A könyvek többsége stelázsiban, szekrények tetején, a szoba sarkában halomba rakva hevert. Anna és Mitracsek úr egymás mellé került az éjjeliszekrényen. A fiatalember hamar túltette magát Anna történetén. Mitracsek úr megsúgta Annának: csak azért hozta Beregszászra, mert felhasználta őt, élete tragédiáját egy pályázathoz.

– Egy vacak pályázat miatt cipelt el ilyen messzire? – fakadt ki Anna.

– Mondták már magácskának, mennyire édes, amikor dühös? – kérdezte Mitracsek úr.

Mondták bizony, és ő el is hitte. Többek közt ez készítette a szörnyű tette. Az a gyilkos tűz most is fellobbant a szemében. Eszébe jutott, milyen érzések éledtek fel benne, mikor a fiatalember levette a polcról. De ott volt Mitracsek úr, aki szemmel láthatóan rajongott érte. Amióta csak megismerte, úgy dongja körül, mint méh a virágot.

– Milyen elcsépelt hasonlat – gondolta Anna.

Ekkor már elszánta magát, hogy ezúttal enged a kárpátaljai novel-lahős ostromának.

A fiatalember felvidult, amikor elolvasta internetes levelezését. Kiadója tudatta vele, hogy végre megjelent a két éve elfekvőben lévő könyve. Mitracsek révbe ért. És valóban. Aki elolvasta a kötetet, értesülhetett Édes Annával való boldog egymásra találásáról. Száz számra érkeztek az olvasói levelek, de a fiatalember nem ilyen sikerre vágyott. Asztalán még ott feküdt a Kosztolányi-kötet, de amikor belelapozott, megdöbbenve vette észre: Anna eltűnt.

Mi is történt a kis cselédlány gazdáival, akik olyan csúnyán bántak vele? Az író számára a plágium vádja felér a halállal. Mitracsek úrra gondolt, de ezt már se a fehér papiros, se a számítógép képernyője nem tűri el.

ARANYLÖVÉS

Három hónapja érkezett Budapestre magyar honból, mégis külföldről. Beregszász³ már nem tudott megélhetést biztosítani a számára. Mennie kellett. Magyarországon talált munkát. Először egy kisvárosban dolgozott, majd felkerült a fővárosba. Építkezés, munkásszálló, sivárság, brutalitás, alkohol. Alig múlt húszéves, jól bírta a fizikai megterhelést. A hétvégeken eljárt szórakozni néhány sráccal. A lányt egy mulatóban ismerte meg. Hosszú fekete haja volt és gyönyörű szeme. Túlfitott szexualitás lengte körül, ugyanakkor volt benne valami furcsa. Akkor még nem tudta, mi az. Két barátnőjével szórakozott. A fiatalember nagyobb társasággal volt. Felkérte a lányt, aki elsőre nemet mondott.

– Ilyenek a pesti lányok. Beképzettek, hidegek. Mit vártál? – mondta egyik társa.

Ő azonban másképp gondolta. A lány egyik barátnőjénél több szerencséje volt. Váltott vele néhány szót. A fekete hajúrói érdeklődött. A szöke azonnal leesett, hogy nem ő a kiszemelt. Pedig tetszett neki a fiú. A barna, göndör fürtök, a világoskék szempár. Az övé is kék volt. Jobban is illettek egymáshoz. Csakhogy az érzelmeket nem lehet irányítani, legfeljebb megerőszakolni. A kis szöke csalódottan tért vissza az asztalához.

– Nocsak, ennyi volt a flört? – mosolyogtak a barátnői.

– Á, hagyjuk! Brigittáról kérdezősködött. Nem is értem, mi bajod vele, hiszen olyan aranyos... – fordult a fekete lányhoz.

– Hagyd már! Tudod, milyen alamuszi! – szólt közbe a harmadik barátnő.

Vörös hajú lány volt. Látszott rajta, ő tudja, mit akar. Amolyan nagyszájú, vagány csajszi. Szöges ellentéte Brigittának. Fruzsina volt a hangadó közöttük. Leginkább Brigittát tudta manipulálni. A halk szavú, félénk lány nemegyszer került kellemetlen helyzetbe izgága barátnője miatt.

³ Kárpátaljai kisváros, nem messze a magyar–ukrán határtól. Többségében még magyarok lakják.

– Nem is igaz. Miért állnék szóba minden idegennel? Nem hallottátok, hogy néhány barátja valami idegen nyelven beszél?

– Na és? Azt mondta, Kárpátaljáról jöttek. Van köztük néhány ukrán is – szólta a szőke Eszter.

– Az ukránok veszélyesek. Nem olvastad az újságban, hogy ők robbantgattak Pesten? – aggódmaskodott Brigitta.

– Ez hülyeség, nem kell mindent elhinni a bulvársajtónak! Szerinted a srác úgy néz ki, mint egy terrorista? – legyintett Fruzsina.

A fiatalember pénzürméket dobott a zenéjébe. Belekortyolt a sörbe és a lányok asztala felé indult. Megint a feketét kérte fel, de az újra vonakodott. Erre Fruzsina felpattant és megragadta a férfi vállát.

– Majd én táncolok veled. Brigi nem érzi jól magát.

Lassú dal következett. Nem kevés hátsó szándékkal választott ilyen zenét. A rámenős vörös a férfi testéhez simult. Mindketten beleremegtek, szívük hevesebben dobogott. Fruzsina alacsonyabb volt partnerénél. Nem volt olyan karcsú, mint a barátnői. A lelke mélyén ezért neheztelt is rájuk. Kisebbrendűségből fakadó irigység. Befejeződött a dal. Váltani tudtak néhány szót.

– Hogy hívnak? – kérdezte a férfit.

– Attila. És téged?

– Fruzsina. Figyelj, ha annyira tetszik a barátnőm, megadom a számát. Holnap délután hívd fel, addig beszélek vele!

Nem is tudta miért teszi ezt. Béna libának gondolta Brigittát, aki nem tud élni. Ha neki olyan alakja lenne, már biztosan felszedett volna egy jó pasit. Tessék, ez az Attila is őt akarja. Brigitta meg folyton az élet árnyoldalaival foglalkozik. Igazán elfelejthetné már azt a mocsok Lórántot, aki csak kihasználta, tönkretette.

A következő tánc után Attila az asztalukhoz lépett.

– Mit hozhatok a hölgyeknek?

Fruzsina és Eszter sört kértek, Brigitta boros kólát. Fruzsina a söröslátétre gyorsan ráfirkantotta Brigitta mobilszámát és odacsúsztatta a fiatalembernek. Barátnői nem vették észre. Esztert a kárpátaljai társaság egy másik tagja kérte fel táncolni. Brigitta úgy tett, mintha élvezné a zenét, ám a gondolatai távol jártak. Lórántra gondolt, meg az életére:

– Szar az élet. Szerencsétlen vagyok. Nincs semminek értelme. Nem volt ez szerelem. Két év a pokolban. Lóránt ivott, drogozott, agresszív

volt. Nem szeretett dolgozni. Az én fizetésemből tengődünk. Akkor mi az, ami hiányzik? Miért a hiányérzet?

Először az ivásra szoktatta rá, majd a kábítószerre. Füves cigivel kezdte, de hamar a tűnél kötött ki. Brigitta korábban sem volt határozott egyéniség. A drog csak rontott a helyzeten. Lóránt fél éve halt meg. Halálát szennyezett kábítószer okozta. Brigitta megsiratta, de meg is könnyebbült. Aztán jött a hiányérzet. Mindig fáradt volt és rosszkedvű. Nem állt mögötte szülői támasz. Lóránt halála után szerencsére visszatértek a barátnői. Esztert és Fruzsínát gyerekkora óta ismerte. Ha velük volt, jobban érezte magát. De így sem volt valódi társaság. Mély depresszióját csak a drog tudta feloldani. A barátnői nem díjazták ezt. Titokban csinálta, hogy ne veszítse el őket újra.

– Táncoljunk, Brigitta! Harmadszor már ne utasíts vissza! – zökkentette ki merengéséből Attila határozott hangja.

– Jó, menjünk!

Hajnalig táncoltak. A férfinak kemény napja volt az építkezésen. Nehéz volt feltörni Brigitta páncélját, de nem adta fel. Beleszeretett a lányba. A dekoratív külső vonzotta, de a nő lelkét még nem értette. Néha megrémült a lány hangulatának drasztikus változásaitól. Ő Kárpátaljáról jött, kisvárosból. Naivan érkezett a bűntől átitatott nagyvárosba. Brigitta itt született, itt élt. Már menthetetlen volt. A férfi nem ismerte fel. A barátja igen.

– Hagyd békén ezt a nőt. Valami nem stimmel vele. Én mondom, gázos a csaj. Meglátod, tönkretesz!

– Azt hiszem, szeretem. Tudom, hogy gondjai vannak. Nemrég meghalt a barátja. De én majd segítek neki.

– Te tudod, cimbora. Én szóltam.

Nem vette észre az árulkodó nyomokat Brigitta pupilláin és testén. Aztán feltűntek a szúrásnyomok. Megtalálta az egyszerűhasználatos fecskendőket. Kérdőre vonta a lányt. Hatalmas veszekedés lett a vége. Attila szakítani akart. Nem volt kedve egy drogos barátnőhöz. Mivel nem védekeztek, egészségügyi aggályok is felmerültek. Brigitta kiborult. Megszokta a férfi gondoskodó figyelmét. Megrémült a gondolatától, hogy újra egyedül marad. Békülni próbált. Vacsorát főzött. Csodálatos éjszakákat töltöttek el. Attilának azonban lejárt a munkavállalási vízum, haza kellett utaznia.

Az 50 USA-dollárba kerülő engedélyt általában egy hónapon belül kiállította az ungvári magyar konzulátus. Most nem volt szerencséje. Indoklás nélkül utasították el a kérelmét. Újra beadta, de az időbe került. Telefonon értesítette Brigittát, hogy csak később térhet vissza Magyarországra. A nőt letörte a hír. Újra a droghoz nyúlt. Attila Fruzsinahoz fordult segítségért.

A vízum beütését követő napon visszautazott Budapestre. Szívében aggodalommal bámulta a tájat az Intercity ablakából. Brigittát már egy ideje nem tudta elérni. Eszterék sem tudtak róla semmit. Budapestre érve barátnője szomszédjától értesült a tragédiáról. Brigitta meghalt. Kábítószer-túladagolás. Aranylövés. Lóránt szelleme nem hagyta nyugodni, a saját démonait pedig nem tudta legyőzni.

Attila minden héten kijár a sírhoz. Néha a felesége, Fruzsina is elkíséri.

FEKETE VAGY FEHÉR?

Érzelemmentes arccal nézte a falu szélén fekvő holttesteket, de lelke mélyén valami nyugtalanság mocorgott. Heten voltak. Három férfi és négy nő. Turisták. Ruhájukat izzadsággal keveredett vér mocskolta be. Valaha fehérek voltak. Csakúgy, mint a halottak bőre.

Borue Younde őrmester hat éve szolgált a hadseregben. Mindennapossá vált számára a halál. Útitárs a félelemben. Az ő kezéhez is éppen elég vér tapadt, most mégis megrendült a fehér emberek holttestének látványától. Nem szokott hozzá. Akiket megölt vagy holtan látott, mind afrikaiak voltak. Feketék, négerék, bennszülöttek, kafferek – nevezze bárhogy a fehér ember szeszélye.

A feketék többsége rejtett gyűlölettel tekint a fehérekre. Az egykori rabtartókat, a pökhendi gyarmatosítók utódait látják bennük. Ahogy vászonruhájukban, fejükön parafa kalappal, arcukon felsőbbrendűséggel járnak-kelnek. Nem járnak messze az igazságtól. Ugyanakkor egyfajta tiszteletet parancsol bennük a fehér ember közelsége. Tudják, hogy szükség van rájuk. Nélkülözhetetlen a tudásuk. A tudást fehér ember találta ki, hogy ezzel is gyötörje a feketéket.

Boruét fehér zsoldosok képezték ki egykor. Az államnak szüksége volt ütőképes hadseregre, a hadseregnek pedig zsoldosok szakértelmére. Az országban fejtelenség uralkodott. A vidék lakosságát törzsi lázadók sanyargatták, a városokban fegyveres banditák fosztogattak. Évekig folyt a vér, amíg végre sikerült megteremteni a viszonylagos rendet. Sok ezer életbe került. Számos barátját vesztette el a harcokban. Megcsömörlött a gyilkolástól, de nem volt polgári foglalkozása, katonára pedig mindig szükség lesz. Mert a béke vékony hamurétege alatt még izzott a háború parazsa.

– A gépfegyver maga a törvény – mondogatta a beosztottjainak.

Komolyan is gondolta. Megegett, hogy a zsold elmaradásakor fegyverrel szereztek meg ellátmányukat a lakosságtól. A védtelen emberektől, akiket nekik kellett volna megóvniuk. Az őrző sokszor válik rabtartóvá. A fegyver inkább hatalom, önkény, mintsem törvény. Younde emberei egyazon törzsből

származtak. Igyekezett fegyelmet tartani közöttük, már amennyire egy törzsi tagoltságú afrikai hadseregben ez lehetséges.

Három napja riasztották az egységet: eltűnt egy európai turistacsoport. A mikrobuszukból rabolták el őket. A két afrikai vezetőt agyonlőtték.

– Árulók voltak. Aki a fehéreket szolgálja, az áruló!

A lázadók újra elkezdték a túszszedést. Amióta olajat találtak a közelben, egyre több fehér érkezett. A helyiek munkához jutottak, de nagy árat fizettek érte. A törzsi társadalom rohamos bomlásnak indult. A civilizáció gyorsvonata berobogott a sárkunyhók uralta szavannára.

– Az átkozott olaj idevonzotta a fehér hiénákat. A mi húsunkból fognak lakmározni – mondogatta Banuta falu varázslója.

Younde a civilizált ember felsőbbrendűségével intette le az öreget. Később azonban elgondolkodott a szavak értelmén. Érezte, hogy a vén kuruzsló nem beszél a levegőbe. A fehér ember mindent tönkretesz maga körül, aztán előáll az újjáépítés ötletével. Persze, mindig az afrikaiak fizetik meg az árat.

Torue Zamal is hasonlóan gondolkodott, de ő továbbment. Csak azt fogadta el a fehérektől, amire szüksége volt. Ilyen volt az automata géppisztoly. Zamal sosem ismerte el a fővárosi kormány hatalmát. Többször fellázadt, de mindig amnesztiát kapott. Torue Zamal és Borue Younde unokatestvérek voltak, de egy világ választotta el őket.

– Fehér ember, fekete bőrben – mondogatta az őrmesterről Zamal. Szerinte Borue eladta lelkét a fehér ördögöknek.

A német turistákat Zamal emberei rabolták el. A turisták pénzt hoztak az országba. A kormány féltve vigyázott rájuk. Most mégis elvesztettek egy teljes csoportot. Ha ennek híre megy... A parancsnok arra számított, hogy a támadók váltságdíjat fognak kérni. Nem így történt. Három napig sem tartott a kutatás, amikor rátaláltak a megkínzott tetemekre. A nőket megerőszakolták, mielőtt elvágták a torkukat.

– Pedig milyen szépek voltak. Fehér bőr, fehér haj, kék szem. Most pedig véres massa az egykor oly gyönyörű arcok helyén.

Az őrmesternek tetszettek a fehér nők, de sose kaphatott meg egyet sem. Szinte irigyelte az elkövetőket. Aztán elborzadt a gondolattól, émelygés fogta el.

– Miért ölték meg a nőket?

– Mondott valamit, őrmester? – kérdezte a kapitány.

– Azon tűnődöm, miért végeztek a nőkkel?

– Ezek vadállatok. Nem számít nekik, férfi, nő vagy gyerek. Ők csak ölni akarnak. Ha tehetnék, minden fehér embert megölnének az országban.

Az őrmester nem értett egyet parancsnokával, hiszen ismerte azokat az embereket. Az ő törzséből valók voltak. Sokan családtagok. A fekete ember nem állat. Ezt a fehérek terjesztik. Egy újabb hazugság.

– Mi is az ártatlanság? Vajon valóban ártatlanok voltak ezek a fehérek? És nem volt-e ártatlan sok ezer fekete, akit lemészároltak? – tűnődött el. – Mert ha fekete is húzta meg a ravaszt, az ujját fehér ember irányította, a kezébe fehér ember adta a fegyvert.

Ő is a fehérektől kapta fizetését. Úgy érezte, valahol belül ő is fehérré vált.

– A fekete ember lelke fehér, a fehére pedig fekete – ezt az apja mondogatta.

Gyermekkorában Younde jezsuita misszióban tanult. Jól emlékezett, mennyire félt a hosszú hajú, vézna, szakállas fehér embertől, aki egy kereszten lakott. A papok sokszor elverték, ha nem engedelmeskedett nekik. Kereszt úr még sokáig elkísérte. Később már másképp gondolt Jézusra, és a segélyszervezetek a keresztnek is új jelentést kölcsönöztek.

– Őrmester, szedje össze az embereit! A felderítők rátaláltak a lázadókra! – rántotta vissza gondolataiból a kapitány kiáltása.

Önkéntelenül cselekedett, a katonákra jellemző gépiességgel.

Zamal csapata nem jutott messzire a falutól. Gyalogosan mozogtak, a katonák viszont terepjárókon. A szavannán nem volt esélyük a menekülésre. Tűzharc alakult ki. Az életben maradt lázadók megadták magukat. Zamal is köztük volt. Younde mereven nézte ezt a férfit. Gyerekes volt az arca. Eszébe jutott, mennyit játszottak együtt a falu szélén. Egyszer megmentette az életét. A kölyökképű, aki itt állt most előtte. A ruhája csapzott volt és véres, de a tekintete tiszta és büszke. Bátran állt a katonák gyűrűjében. Az őrmesternek eszébe jutott Kereszt úr és a jezsuiták, meg a véres holttestek a falu szélén.

– A fekete ember lelke fehér, a fehére pedig fekete!

Younde kigombolta a pisztolytáskáját. Elővette a fegyvert, célzott. Zamal feje hátravágódott a becsapódó lövedéktől.

Ez a kölyökképű egyszer megmentette az életét, ezúttal rajta volt a sor.

AZ UTOLSÓ SZEREP

Tüdeje kiszakadni készült mellkasából. Erősen zihált, úgy érezte, nem bírja tovább. Már csak a menekülés ösztöne hajtotta. Üldözői a nyomában csörtettek. Nem értette a nyelvet, de a hangokból érzékelte, egyre közelebb jutnak hozzá.

A túlélés ösztöne így, ereje fogytán is hatalmas iramot diktált. Mintha erdei gazella igyekezne elkerülni a tigris gyilkos karmait. Rogyadozott a lába, a szíve éppoly hevesen kalapált, mint őrült punk zenész a dobon.

Üldözői már oly szorosan a nyomában loholtak, hogy tarkóján érezni vélte forró leheletüket. Tudta jól: ha utoléri, az egyenlő a halállal.

Kidőlt fákat átugorva egy tisztásra ért, miközben golyók röpködtek körülötte. Két kapkodó lélegzetvétel közt hátrapillantott. Három fekete egyenruhás alakot látott. Egyikük kezében bajonett villogott, a másik kezében pisztoly, a harmadik géppisztolyt szorongatott. Talán kifogyott a tár, mert a fegyver néma maradt. A pisztolyból eldőrdült egy-egy lövés, de a golyók fölötte és mellette süvítettek el.

Ereje a végét járta. Az ő fegyverében egyetlen töltény maradt. A legvégső esetre tartogatta. Már döntött: ha úgy alakul, inkább a halált választja, mintsem a fogolytábort. Jól tudta, milyen borzalmak várnának ott rá.

Eddig viszonylagos szerencséje volt, mert az erdő fái fedezéket nyújtottak a golyók elől. De a megváltozott terep, a füves síkság nem kínált semmilyen oltalmat. Már nem bírt tovább futni, utolérték. A pillanat tört része alatt szembefordult velük és tüzelt. Jól látta: a golyó az egyik férfi bal szemén át fúródott a koponyába, majd hátul távozott, jókora csontdarabot kiszakítva.

A másik kettő egy pillanatra megtorpant a nem várt ellentámadás hatására. Aztán ordítózva vetették rá magukat társuk gyilkosára. Nem adta magát könnyen. Sebzett oroszlánként, utolsó erőtartalékait összeszedve küzdött a túlerővel szemben. Erős ütést mért a géppisztolyos fejére, aki aléltnan zuhant a földre. Fegyvere messzire repült. Ugyanabban a pillanatban megragadta a bajonettes torkát, ujjai acélpántként szorították.

A fuldokló fegyverét már a dulakodás elején elvesztette, a földön hevert. A két harcos zihálva, verejtéktől és vértől mocskosan dulakodott.

A düh és a halálfélelem annyira elhatalmasodott rajta, hogy megfélemedezett a géppisztolyosról, aki magához tért a kábulatból. Nyomban a bajonett után nyúlt. Ellenfele ekkor fordult feléje. Egy szemvillanásnyi ideig farkasszemet néztek. Aztán lesújtott az éles szerszám, markolatig hatolva a ziháló mellkasba, átszakítva húst és csontot egyaránt. A testébe csapó éles fájdalom üvöltésre készítette. Állati hang volt ez.

...Kiáltásra ébredt. Egész teste verejtékben úszott. Szíve tompa fájdalommal jelentkezett. Üres, értetlen tekintettel nézett körül. Az utcáról beszűrődő fényben ismerős tárgyakat látott. Időbe telt, amíg megértette: álom volt az egész. Ijesztően buta, de vérszagúan valóságghű rémálom. A halálfélelem is a valóságot idézte. Az idő jótékony múlása változtat meg egykor történt dolgokat, hogy az elme vetítővásznán peregve több ezer kilométer távolságból is kísértsenek.

A feleségéhez fordult, hogy megnézzze, a rémálom kiváltotta üvöltés nem ébresztette-e fel álmából. Az asszony aludt. Legalábbis azt hitte. Megszólította, miközben gyengéden végigsimított a haján. Akkor hasított tudatába villámcsapásként a felismerés: az asszony halott. Nyakán fojtogatás nyomai éktelenkedtek.

Életében középszintű színésznő volt. Utolsó szerepében egy partizánt alakított, halálosan hitelesen.

GALAMBOK GYÁSZÁ

Évek óta járt a parkba etetni a galambokat. A galambok voltak egyetlen társai ebben az árnyékvilágban. Feleségét tíz éve veszítette el. Gyermekei és unokái még időben elhagyták az országot. Vitték volna őt is, de az öreg fát...

Hová is mehetett volna? Lehet, hogy jobb ott a messzi idegenben, de a haza mégiscsak itt van. Az ember nem csiga, hogy a hátán cipelje az otthonát. Na meg az asszony. Hagyja itt? Hogyan tehetné meg, annyi év után? Nem, nem. Hiába mondta Gorán:

– Nagyapa, meglátod, lesz saját szobád. Napfényes. Ott is van park és galambok. Kővér galambok, nem olyanok, mint Sarajevóban.

– Mit is mondott Bojana?

– Papus, ha te nem jössz, mi se megyünk.

Aztán ők is elmentek. Németbe. Sztoján ott kapott munkát. Pénzt is küldtek. Jól jött. De amióta a szerbek...

– Eh, bolond gondolatok.

Évek óta járt a parkba etetni a galambokat. Se a háború, se az éhezés nem akadályozta meg ebben. Amit szerzett, megosztotta szárnyas barátaival. Igen. Ez a jó kifejezés. Barátok voltak ők egy barátságtalan világban. A halál naponta tort ült. Orvlövészek lőttek mindenre, ami mozgott. Tegnap akna csapódott a piacra. Sokan meghaltak. A galambok elrepülhettek volna. Nem tették. Nem hagyták magára a várost. Az ő otthonuk is volt. Sarajevo galambjai maradtak. Mindvégig. Ők is éheztek. Lefogytak. Szánalmas látványt nyújtottak. De az emberek erőt merítettek a jelenlétükből. Ha nem is a béke, de a remény galambjai voltak. A remény, ami a bombázások ellenére, az oszló, véres tetemek, az éhezés közepette is pislákol az öntudat csorba mécsesében. Nem mehetett el. A jó kapitány utoljára hagyja el a süllyedő hajót. A város ostromlott hajó, félig már mocskos habokba merülve. Milyen jó is lenne. Alámerülni örökre. Egy pillanat és minden véget ér. Rettegés, vérfolyam, hidegrázás a bűzös pincékben, éhezés, a patkányhús íze...

Évek óta járt a parkba etetni a galambokat. Mindig várták. Fáradt, imbolgó alakját messziről felismerték. Elébe repültek. Körbe zsongták.

Turbékoltak. A lábához dörgölöztek. Unokái jutottak az eszébe. Ivo, a legkisebb lurkó. Vajon hol lehet most? Messze van az a Mecklenburg. Amikor a halál szele az arcunkat nyaldossa, az ember számára minden mozdulat fontossá válik. A galambok fontosak. Tollas átjárók egy másik világba. Ami nem tűnt el. Itt van. Itt, a romok alatt. A beesett arcok mögött. Az olimpiai csarnok belövései mögött. Az érmekben, amit a sportolók magukkal vittek. A város él és élni fog. Dárkóra gondolt. Ő nem ment el. Nem idegenbe. Katonának állt. Ő is beállt volna. Öreg volt már. Elzavarták. Nem nevelték ki. Látta a fiatal férfiak arcán a tiszteletet.

– Mit akar itt, nagypapa? Menjen szépen haza!

Vajon van-e sírja? Ivo sportoló volt. Atléta. Volt.

Évek óta járt a parkba galambokat etetni. Órákat állt sorba némi kenyérért, hogy aztán a galamboknak adja. Amúgy sem evett sokat. Minek? Minek éljen tovább? Nem volt már éppen elég? De a galambok. Ki fogja etetni őket? A remény szárnyra kap és odébb áll. Mi lesz akkor az emberekkel? Mi lesz a várossal? Az ő városával?

Apusztulás nem diadalmaskodhat. Azt már nem. Legyőzték a németeket is. A szerbek meg... Eh, mindegy. A szomszédja is szerb volt. Most hol lehet? Talán fent a hegyen, kezében puskával. Az otthonára is rálőne...

Ma váltott lőállást. Közelebb lopódzott a városhoz. Fás terület. A védők nem láthatták. Csendben lapult és várt. Puskáján rovasok jelezték a sikeres találatokat. Minden karcolás egy áldozat. Az ő szemében trófeák voltak ezek. Az ellenséget ölni kell! Ha nem így teszel, akkor ők ölnek meg téged. Inkább ők, mint te. Odalent ismerős utcák, házak. A taverna. Eszébe jutott, hány estét mulatott át ott a haverokkal. Goján, Pavel, Sztoján. A fenébe, ezek ellenségek!

Valami megmozdult odalent. Valaki a parkba tartott.

– Megőrült ez, vagy mi? Galambot akar fogni. Az éhség – gondolta, miközben távcsövön át figyelte az imbolygó alakot.

A távcső egészen közel hozta a férfit. Látta a barna vattakabátot, a kopott kalapot. Az arcot. Beesett, elnyűtt. Mintha ismerős lenne. A múltból felbukkanó emlék. Megtorpant. Elhessegette. Meghúzta a ravaszt.

Évek óta járt a parkba etetni a galambokat.

HARC A DZSUNGELBEN⁴

1

1953. november 21-ét írtak. A vietnami város, Dien Bien Phu⁵ fölött büszkén lengett a francia trikolor. Az indokínai háború új szakaszához érkezett, a gyarmattartók újabb agresszív támadást hajtottak végre. A Navarre tábornok által kidolgozott támadási terv, az Operation Castor sikerrel járt. A vietnamiakat meglepetésként érte a város elleni francia támadás. Még fel sem foghatták, mi történt, mikor Christian de Castries ezredes már hozzálátott a védelem kiépítéséhez. Szükség is volt rá.

A város 200 kilométerrel a frontvonal mögött feküdt, ezért a franciák csak légi úton biztosíthatták az utánpótlást. Dien Bien Phu, de különösképpen a várost körülvevő völgy stratégiailag kiemelten fontos volt mindkét harcoló fél számára. A háború már csak ilyen, értelmetlen és kegyetlen. A csatazaj és a halálhörgések közepette egyszerre felértékelődik egy domb, egy völgy vagy éppen egy fa, egy bokor. Sok ezer ember vesztí életét miattuk, hogy aztán újra értéktelenné váljanak. A völgy békeidőben is kiemelten fontos volt, itt terült el Észak-Vietnam négy legnagyobb rizstelepe. A rizs jelentette az életet. Ezek a telepek biztosították a hadsereg élelmezésének javarészét.

Navarre katona volt, egyenéssel gondolkodott. A helyőrséget ugyan elsöpörték a franciák, de a lakosság minden lehető módszerrel ellenállt. Az emberek nem tehettek mást, mert tudták, ha együttműködnek a megszállókkal, később a kommunisták végzik ki őket árulásért. A kommunista rezsim könnyen rásütötte bárkire ezt a bélyeget, ami egyet jelentett a halállal. A szörnyűségből így is alaposan kijutott nekik. A franciák dühükben felperzselték a termést. Kegyetlenkedtek, nők és gyerekek lemészárlásától sem riadtak vissza. A sárgákat amúgy sem vették emberszámba. Ha az állatok nem engedelmeskednek, meg kell fenyeíteni őket. Bármilyen módszer megengedett. Hiszen Párizs és Európa messze van, az USA pedig őket támogatta.

⁴ A történelmi személyek nevét és az események menetének leírását Molnár Károly *Hivatásuk a halál* című könyvéből kölcsönöztem.

⁵ A franciák elvesztették a városért vívott csatát, s ez vietnami uralmuk végét jelentette.

Csakhogy elszámították magukat. A fokozódó terror elkeseredett ellenállást váltott ki. Hangtalanul működtek a bambuszvágó kések. Folyamatosan növekedett azon katonák száma, akik nem tértek vissza a járőrszolgálatból. Felütötte fejét a rettegés. A láthatatlan ellenfél rosszabb, mint a sokszoros túlerőben lévő látható. Az incidenseket leszámítva csend honolt a tájon.

– Aggaszt ez a csend. Úgy vélem, a vesztünket vetíti előre – mondogatta bizalmasan tisztjeinek de Castries ezredes.

Kiváló és tapasztalt katona volt. Nem várta ölbe tett kézzel sorsa beteljesülését. Parancsot adott a várost körülvevő védőrendszer kiépítésére. A rendszer kilenc vasbetonból készült erődre támaszkodott, amelyeknek jó francia szokás szerint női neveket adtak. Éjjel-nappal dolgoztak, hiszen a bőrükre ment a játék. A francia támadó ék lassan haladt előre. A bajtársak messze voltak. A betonfalak mögé több ezer francia és más nemzetekből verbuválódott idegenlégiós zsúfolódott. Az ezredes biztosan nem hallott a magyar sereg vesztét okozó muhi szekértáborról. Egy főként nemzetközi társaság kockáztatta az életét a franciák gyarmatosító politikája érdekében. Ők voltak Párizs janicsárjai. Voltak köztük ázsiaiak is.

A védelmi munkálatok befejezése után az ezredes díszszemlét tartott. A szemle után beszédet intézett a marcona külsejű harcosokhoz. Mestere volt a lelkesítő beszédeknek.

– Most már jöhetnek a sárgák. Nem félek tőlük, remélem, ti sem. Legszívesebben ide csalogatnám őket, hogy mindet elküldhessem a pokolba. Ez jó hely az összecsapáshoz. Nagyszerű munkát végeztek. Büszke vagyok rátok. Hősök vagytok. A világ legjobb katonái! Ezt véssétek az eszetekbe! Éljen Franciaország!

– Vive la France!

– Meg a kurva anyád! – szólt egy hang magyarul.

Munkácsi Tibor három éve szolgált a légió kötelékében. Ez éppen elég idő volt ahhoz, hogy megutálja. Gyűlölte a sereget, a franciák pökhendiségét, a kegyetlen munkát. Mert a légiós számára ez munka volt, amiért megfizették – de pénzzel el lehet hallgattatni a lelkiismeretet?

Az ezredes úgy vélte, a vietek nem merik nyíltan megtámadni a franciák megerősített állásait. Felsőbbrendűsége alábecsülte az olyan ember elszántságát, akinek nincs semmilyen veszténivalója. Nyeregben

érezte magát. Nem tanult a Maginot-vonal kudarcából. Azt viszont jól tudta, hogy oldani kell a katonáiban felgyülemlett feszültséget, ezért szabad kezet adott nekik. Nemi erőszak, csonkítások, gyilkosságok töltötték ki napjaikat, de ezzel még inkább felszították az őslakosok gyűlöletét. Néhány tiszt szóvá tette ezt a veszélyt, mire de Castries helyettese szigorúan megtiltotta a polgári személyek elleni erőszakot. Az ezredessel ellentétben ő népszerűtlen volt a katonák körében. Amolyan elfajzott humanista, aki magas katonai rangja ellenére nem értette meg a háború lényegét.

Elérkezett a karácsony. A franciák vigasságát aggasztó hírek rontották el. A vietiek elfoglalták a Dien Bien Phutól északra fekvő Lai Csao városát, a laosziak pedig bevették Takhetet. A gyarmatosítók ellen minden őslakos fegyvert fogott. Komor előjelek voltak ezek. A város körül egyre szorosabbra fonták a hurkot. A sárgák mégse bizonyultak gyávának. A háború során megtanulták a modern hadviselés fortélyait. A várost körülvevő dzsungelben Giap⁶ tábornok vezetése alatt jelentős erőket összpontosítottak, miközben a franciák ünnepeltek. Az utolsó vacsora volt ez, mindenki sejtette Alkohol mámorával némították el rosszérzésüket. Aztán eljött Szilveszter, az év utolsó napja, és a kérdés: vajon mit hoz az új esztendő?

– Igyunk a győzelemre! Az 1954-es esztendő eljövendő sikereire! Éljen Franciaország! – mondott pohárköszöntőt de Castries a tisztjei körében.

A jelenlévők közül sokan érezték, ez az optimizmus több mint túlzás. Január végére bezárult a gyűrű. De Castries tizenkétezer emberével a betonvár foglya lett. Számos nemzet fia alkotta ezt a sereget, köztük sok egykori Waffen SS és Wehrmacht-katona. Amíg a franciák állandó készenlétben voltak, a felderítők jelentése szerint a vietnamiak röplabdaversenyeket rendeztek. Kommunista módi, köztudott, hogy a röplabda a Vörös Hadsereg kedvenc sportja. Az ellenség magabiztossága dühítette a védőket. Február 3-án dördültek el az első ágyúk. Giap beköszönt de Castriesnek.

⁶ „Dzsáp” tábornok napjainkban veteránként vezeti körbe a külföldi forgatócsoportokat az egykori harcok színhelyén.

2

– Gyerünk, emberek! Csak halkan! Vasques, ne maradjon le!

Nagyobb létszámú francia felderítő egység osont az éjszakai dzsungelben. Csak az állatok hangját lehetett hallani, mintha nem is lett volna közelben több tízezer vietnami katona. Hirtelen felugattak a géppuskák. A sötétségben torkolattüzek fényei villogtak.

– Vissza! Fedezékbe! – ordítottak az altisztek.

Jelentős veszteségek árán sikerült visszavonulniuk. Az ezredes egy órán belül értesült az esetről.

– Uram, az első védvonal közelében erős ellenállásba ütköztünk. Hamarosan támadni fognak. Minden valószínűség szerint nagy a túlélő.

– Magam is úgy vélem. Kettőzött meg az őrséget! Mindenről jelentést kérek! Bízunk benne, hogy a sűrű őserdőn át nem tudják idehozni a nehézágyúkat.

A szórványos lövöldözések után március első napjaiban indult meg az általános támadás. Ekkorra érkezett meg Giap nehéztüzérsége. A katonák és parasztok a vállukon cipelték át a dzsungelen az alkatrészekre bontott lövegeket. A nehéz úton rengetegen elpusztultak közülük, de a helyükbe mások léptek. Az ő emléküknél áldozva, pokoli tüzet zúdítottak a védőkre. A franciák viszonyozták. A légi utánpótlás még akadálytalanul működött.

– Mi a helyzet odaát? Veszteség? Mindenről jelentést kérek!

– Fokozódott az ágyútűz. Nagyok a veszteségek. Az ellenséges gyalogság közelebb húzódott állásainkhoz – jelentette Gaucher, a Beatrice erőd parancsnoka.

7 óra 20 perckor gyalogsági támadás kezdődött az erőd ellen. Az ágyúk ütötte réseken már az első roham betört az erődbe. Gaucher segítséget kért. Lalande ezredes tűz alá vette a támadókat, de már ez sem segített, a Beatrice erőd elesett. Utoljára már csak egy bunker tartotta magát. Hét, világháborút megjárt német harcolt elszántan.

– Hans, hozd a gránátokat! Siess!

Hausmann tizedes megjárta az orosz front számos poklát. Vérében volt a harc. Az Ardenneknél esett angol fogságba. A fogolytáborból jelentkezett a légióba, mivel szülővárosa ekkor már szovjet megszállás alatt volt. Egy páncéltörő gránát telibe találta a bunkert. Véres húscsuszák repültek a levegőbe.

– A lábam. Segítség, megégek!

Ketten meghaltak, Tilkowski rettenetesen megégett, Kuntz mindkét lábát leszakította a robbanás. Hausmann sebesülten, vértől mocskosan is tovább tüzelt. Kuntz meghalt. Tilkowski őrijítő fájdalomában addig kiáltozott, amíg egyik társa megszánta és agyonlőtte.

– Gyerünk, harcoljatok! Ne fogjanak el élve! – ordította Hausmann. Rettegett a fogságtól.

Ő esett el utoljára. Egy viet bajonettje fordította ki a beleit. Amúgy is tovább élt, mint amennyi rendeltetett a számára. Sokszor mondogatta, hogy neki már Kurszknál meg kellett volna halnia. Halála jelentette az erőd elesét.

Három nap múlva a Gabrielle erőd került sorra. A védők korántsem küzdöttek olyan elszántan, mint a Beatrice helyőrsége. A vietnamiak folyamatosan rohamoztak.

– Előre a hazáért! Előre a szabadságért! Rajta, rajta! – kiáltással vetették magukat a franciákra. A tisztek fanatizálva hajszozták a katonákat.

Az erőd elesét nagyban elősegítette, hogy a parancsnok már a roham elején meghalt. Kettészelte testét egy repesz. Harcosai sorban hullottak el. A támadók is érzékeny veszteségeket szenvedtek, de az elesettek helyébe újabbak léptek, sokszor azok fegyverével harcolva tovább. A vietnami hadseregben nem sokat számított az emberélet. A tisztek úgy hajtották géppuskatűzbe a katonáikat, mint marhákat a vágóhídra. A védők hátráltak, csak Piqueroot őrmester szakasza maradt a helyén.

– Meneküljünk, uram, mert itt pusztulunk! – kiáltotta egy tagbaszakadt svéd favágó, aki annak idején rajtakapta feleségét az egyik halással, és dühében szétverte mindkettőjük fejét. Menekülnie kellett, meg sem állt a légióig.

– Mindenki a helyén marad és harcol, amíg meg nem érkezik az erősítés! – jött a válasz.

Persze, nem volt semmilyen erősítés. Akna csapódott be, a svéd darabokra hullott.

– A szentség! – ezek voltak az őrmester utolsó szavai, miután leterítette egy sorozat.

Az egyik sebesült még leadott néhány lövést, aztán befejezte dicstelen földi pályafutását.

Frantisek Slota korábban a Tiso-féle szlovák fasiszta állam katonája volt. Oroszországban kegyetlenségével vívott ki magának kétes hírnevet. A légiót pont neki találták ki. Itt kiélhette perverz hajlamait. Bár Isten malmai lassan örölnek, végül őt is elérte a büntetés.

Társai fejvesztve rohantak a még francia kézen lévő állások felé. A menekülők között volt egy magyar fiatalember, Balogh Elemér. Már majdnem elérte a francia vonalat, amikor sorozatot kapott a hátába. A Kalasnyikov lövedékei szörnyű pusztítást tudnak végezni. A becsapódó golyók erejétől megtántorodott, de még tett néhány lépést, majd arccal előre a földre bukott. Égető fájdalmat érzett a hátában, de megpróbált kúszni. Agyára ködfátyol ereszkedett. A pillanat tört része alatt peregetek le a képkockák: Budapest, kopott bérház, füstös kávézó, a szülei, a lány alakja, a kutyája, a gépgyár, hajnali csengetés, ÁVO, rettegés, szökés a határon, gyűjtőtábor Ausztriában, toborzóiroda Marseillesben. Az élet kapuja nesztelenül zárult be, amit a távoli Magyarország szülötte üveges tekintettel szemlélt.

Kevesen érték el a társaikat.

A vietnamiak birtokba vették a Gabrielle erődöt is. A sebesülteket, beleértve az ellenséget is, a tábori kórházba szállították. A hadifoglyok még értékes információkkal szolgálhatnak. A halottakat összegyűjtötték. Az erőd fölött a vietnami népi lobogó lengett. Vértórvíz övezte útját.

De Castries már nem hitt olyan rendületlenül a győzelemben. Az ellenség az erődrendszeren belül volt.

– Egyre sűrűsödnek fejük fölött a viharfelhők. Vajon a katonáim képesek lesznek-e kitartani? – fordult egyik bizalmasához.

Nem kapott biztató választ, pedig a java még hátra volt. A Gabrielle erőd elvesztése után a Bau Keo nevű állást védő thai zászlóalj fellázadt, szembefordult a tisztjeivel. Talán termékeny talajra hullott a vietnamiak propagandája.

– Elég volt az elnyomásból! Nem engedelmességek! Nem harcolunk tovább a vietnamiak ellen! – kiáltották.

– Mindenki térjen vissza a helyére! Gyerünk! Ha most visszamentek, úgy tekintem, mintha nem történt volna semmi. Engedelmeskedjete a parancsnak! – próbálta menteni a helyzetet a parancsnok.

Hiába. Minden szava olaj volt a tűzre. A tiszt szőke volt, kék szemű. Úgy járt az ázsiai katonák között, mint egy rabszolgahecsész,

lovaglópálcával ütögetve a lábszárát, vagy az oldalfegyveréhez kapkodott. A thaik nem ijedtek meg. Többé nem féltek és nem tisztelték a fehér tiszteket. Odalett a tekintélyük. Lelkük mélyéről sok százéves keserűség tört a felszínre. Mintha minden megalázott ázsiai gyűlése ebben az emberekben öltött volna testet. A helyzet kritikussá vált a francia tisztek számára. De Castries bunkerében megcsörrent a telefon:

– A thai zászlóalj fellázadt. Nem engedelmeskednek többé. Mit tegyünk, ezredes úr?

Az ezredes hallgatott.

Aztán megérkezett a válasz. A francia tüzérség löni kezdte a Bau Keo-t. De Castries nehezen hozta meg döntését. Az állásokban ott voltak a tisztjei is. Úgy gondolta, most kell tudni veszíteni, hogy később győzhessen. A vietnamiak is felfigyeltek az eseményekre. Giap tábornok kiadta a parancsot.

– A tüzérség kezdje meg a bombázást! Tartsátok tűz alatt az erődöket, amíg a thaik felvonulnak a hegyekbe!

Valóságos tüzérségi párbajt vívtak. Az ostromlóknak sikerült elérniük céljukat. A thaik jelentős veszteségek árán, de elérték a hegyeket.

– Gyorsan, emberek! Futás a fák közé! Segítsenek a sebesülteknek!

A thai zászlóalj zöme feljutott a biztonságot nyújtó hegyekbe.

A franciák elvesztették a Bau Keo állást, ráadásul egy teljes zászlóaljat is. Újabb érzékeny csapás. De az ezredes még mindig bizakodott. Átmenetileg lélegzetvételhez jutottak. Bízott abban, hogy több utánpótlást fog kapni, mint a vietnamiak. Így fölénybe kerülhet. Bízott a tábornokában, aki még sose hagyta cserben. Bizakodásának volt is alapja, mivel a vietnamiak hadtápvídéke 500 kilométerre volt a várostól. De nem számolt az „önkéntes” teherhordók, a „zan cong”-ok kitartásával, akik 30 kilogrammos csomagokat cipelve juttatták el a muníciót a város alá. A francia vezérkar is derülátó volt. Navarre tábornok kitartásra buzdította, a végső győzelemmel kecsegtette de Castriest és seregét. Az ezredes éppen ez tette gyanakvóvá. Számot vetett a helyzetével. A bevetett erők mintegy fele elpusztult vagy harcképtelenné vált, erősítést pedig nem kapott.

Március végén Giap tábornok minden eddiginél nagyobb támadást indított. A néphadsereg katonái kettőzött erővel támadtak a gyűlölt ellenségre. Szemükben Dien Bien Phu jelentette az elnyomást, a gyarmatosítók kegyetlenségét, és persze a győzelem, a szabadság lehetőségét. Szabadság! Olyan fogalom volt, amire nagyon vágytak, de nem igazán tudták, mit is jelent igazán a szó. Parancsnokaik sokszor keményebben bántak velük, mint a franciák. De ők mégsem voltak idegenek. Az európaiak betolakodók. Semmi keresnivalójuk nincs Ázsiában. Ezt már maguk a franciák is megértették, csak a módját keresték, hogyan tudnának kivonulni presztízavesztés nélkül. A helyükre máris újabb gyarmatosítók, az amerikaiak jelentkeztek. Őket a hidegháborús agyrém vonzotta ide. Tudták, hogy a vietnami hadsereget az oroszok szerelték fel, és a kommunista világ pénzeli. Ez pedig tűrhetetlen.

Az előrenyomulás során annyira beszűkült a védők területe, hogy az amerikai gépek már nem tudtak leszállni. A repülőtér nagy része immár a vietnami néphadsereg kezén volt. A szállítógépek a hadianyagot ejtőernyővel dobták le. A küldemények jelentős hányada azonban az ellenség állásaiban ért földet, akik ezt nagyon köszönték, hiszen sokkal jobb koszthoz jutottak, mint amit a saját hadtápjuk biztosított számukra.

Giap főhadiszállásán egy hadnagy jelentkezett.

– Tábornok elvtárs, jelentem: az amerikaiak tévedésből hozzánk dobtak le néhány csomagot. Az egyikben megtaláltuk a de Castriest tábornokká kinevező okiratot, a tábornoki csillagokat és 200 liter konyakot.

– Franciák. Nem hazudtolják meg önmagukat. Köszönöm, hadnagy elvtárs. De Castries ezredesként kerül majd a fogságunkba. Azt hiszem amúgy sem a tábornoki csillagokra lenne most szüksége.

A gépek a szállítmányok felét rendre az ellenség állásaiba dobták le. A pilóták a cél fölé repültek, kidobták a rakományt és igyekeztek eliszkolni, mielőtt találatot kapnának. Senki sem törődött azzal, hogy a csomagok hol érnek földet. A védők a vietnamiak felé sodródó bálákat igyekeztek szétlőni.

– A szállítmányt ledobtuk. Viszlát holnap.

– Nagyon köszönjük, minden második csomag a vietek ölébe hull, mint valami égi manna. Talán jó étvágyat is kívánhatnátok nekik. A kurva

életbe, a saját fegyvereinkkel lőnek le minket! – üvöltötte de Castries a rádióba.

A levegőben a franciák voltak fölényben, de a vietnami légvédelem igen hatékonyan működött. Az amerikai pilóták csak 35 dolláros órabér fejében vállalták, hogy az ostromlott város fölé repüljenek. 35 dollár volt a vérdíj. Élet vagy halál? A pénz egyre többször maradt a munkaadók zsebében. A francia gyarmati hadseregnek nem volt elég szállítógépe, ezért vették bérbe az amerikaiakat. Ők már bizonyítottak Nyugat-Berlinben és Koreában. A francia vadászpilóták egy része is amerikai gépeken repült. Washington tesztelte az új haditechikát. A franciák nemsokára elpucolnak, a terep az Egyesült Államok rettegett seregéé lesz. Ezzel véget ér a kommunizmus a Hátsó-Indiai-félszigeten.

Elkeseredett harc folyt a két repülőtérért. Sokszor cseréltek gazdát. A védőknek létfontosságú volt ezek megtartása.

– Minden pontra, ahol közelharc várható, légiósokat vezényeljenek! Utolsó csepp vérig védeni kell a repülőteret, ettől függ a sorsunk – adta ki a parancsot de Castries.

A helyzet egyre súlyosabbá vált. Megfogyatkozott a harcképes katonák száma. A sebesültek részére már nem volt hely. Amíg leszállhattak a gépek, legalább ki tudták őket menekíteni. Azóta drasztikusan változott a helyzet. A franciáknak pihenni sem maradt idejük: nappal harcoltak, éjjel a halottakat temették, vagy állásaikat erősítették.

4

Áprilisban már csak egy nő volt az erődben. Ápolónő. Halált megvető bátorsággal tette dolgát a legnagyobb tüzéségi tűzben is. A katonák őszintén csodálták. Sosem panaszkodott. Együtt szenvedett a férfiakkal, sőt enyhíteni próbálta a sebesültek fájdalmát. Sok harcos számára ő volt az árnyékvilág utolsó látványa. A bájos arc szőke hajfürtökkel koronázva. A harcok megviselték ugyan, de szépsége még így is beragyogta a vértől mocskos orvosi bunkert.

Azelőtt más nők is voltak az erődben: a mozgó katonai bordély, a B. M. C. lányai. Őket a parancsnokság repülővel már korábban elszállította. Más frontokon vetették be őket. Az ápolónő saját kérésére maradt a védőkkel. Úgy érezte, kötelessége maradni. Más ápolók vagy elmentek korábban, vagy elestek a harcokban. A bomba, az akna, a

golyó nem válogat. Fegyverest és fegyvertelent, bűnöst és ártatlant egyaránt leterít.

Egyre több volt a sebesült. Az ápolónő erejét megfeszítve kötözött, asszisztált, bátorította a haldoklókat. Mindenki csodálta az energiáját. Nem nőknek való a kifordult belekkel fetrengő katona, a csonkolt végtagú emberek látványa, de ő hőiesen állta a kihívást. Nagy segítségére volt az orvosoknak. Minden sebesültet szeretett volna megmenteni, ami talán még a Teremtőnek sem sikerült volna.

Vasárnap a ravasz Giap újabb támadást indított. Egész nap folyt a harc, a sebesültek elárasztották az orvosi bunkert és a kötözőt. Lázasan folyt a munka. Estére a vietnamiak visszavonultak, csak szórványos aknatűz zaja hallatszott. A nővér fáradtságtól elgyötörve lépett ki a kötözőből.

Nagyot szívott a levegőből, ami fülledt volt és füsttől szennyezett. Most mégis jólesett. Néhány szót váltott egy őrrrel, aztán elindult a szállása felé. Öt perccel később magányos lövedék csapódott be. Az őrről rohanni kezdett. Ahol a nővér állt, már csak egy kráter tátongott.

5

Április 16-án újabb nagy erejű támadás indult.

A franciák keményen védekeztek. Most már nem Franciaországért, hanem önmagukért, a pusztá életükért harcoltak. Tudták, a fogság egyenlő a halállal. A vietnamiak sosem bocsátják meg az általuk elkövetett kegyetlenségeket. Főleg a légiosoknak volt félnivalójuk, de a reguláris francia bakák lelkiismerete sem volt patyolattiszta.

– Ha elkapnak minket a sárgák, bizony kitekerik a nyakunkat. Nincs más hátra, harcolni a végsőig. – mondta egy légionárius ezredes az embereinek. Korábban megjárta a japán fogságot.

A repülőtér még francia kézen lévő részéért véres közelharc alakult ki. A védők hátráltak.

Fenyegetően hullámozott az emberáradat a francia állásokra. Vészesen kattogtak a géppuskák. Véres húscsapatokká változtatták az élő emberi testeket. Nem volt annyi golyó, hogy feltartóztassa a rohanó élő falat. Ez a fal elérte és elborította a franciákat. Minden egyes embert vietnami katonák sora fogott közre. Sorban verték agyon vagy szúrták

le a légiósokat. Nem volt kegyelem. A kommunista katonák különösen kegyetlenül bántak el francia zsoldban harcoló honfitársaikkal. Az utóbbiak közül sokan már a támadás elején föbe lőtték magukat, hogy ne kerüljenek Giap harcosainak kezébe. Legnagyobb vétek az árulás, azért kegyetlen büntetés jár bárhol a világon.

Grigora Funar légiós altiszt egy géppuskát kezelte. Az egyik ejtőernyős zászlóalj katonája volt. Valódi vadállat. A civil lakosság elleni erőszakban kitűnt a társai közül. Sokan undorodtak tőle. Egyszer vérebekkel tépetett szét egy állapotos asszonyt. Fogadásból agyonlőtt három parasztot. A negyediket nem érte a golyó, bajonettel vágta le a fejét. Egy engedetlen öregasszonyt leöntött benzinnel és felgyújtotta. Legsörnyűbb tettét akkor követte el, amikor partizánok után kutattak egy közeli faluban. Tizenkét férfit és hat nőt nyakig beásatott a földbe, majd egy tankkal széttapostatta a fejüket. Hát ilyen volt ez a tirgovistei román ember. Antonescu hadseregében szerezte a gyakorlatot Ukrajnában. Sok ukrán és orosz civil lelte halálát általa. Később harcolt a kommunista seregben is, de végül menekülnie kellett.

– Gyomrozd meg a sárga dögöket, Kurt! – kiáltott át a szomszéd géppuskásnak, miközben újratöltötte fegyverét.

A géppuskatűz sem állította meg az emberáradatot. Heves kézitusa alakult ki. A parancsnokló százados az első vonalban harcolt. Amíg élt, többször viasztörítették a sárga embercunamit.

– Százados úr, már képtelenség tovább tartani magunkat. Vonuljunk vissza! – kérlelte a hadnagya.

– A végsőkéig harcolunk!

– De százados! A fene egye meg, Jaques, értelmetlenül pusztulunk el!

– A légiós nem nyafog, hanem meghal, ha a haza úgy kívánja. Menjen vissza az embereihez és haljon hősi halált Franciaország dicsőségéért!

– Értettem.

A százados halála után megindult a visszavonulás. Kurt Röedsberger a géppuskájával szabályosan vonult vissza, közben folyamatosan tüzelt. Egy beton torlaszon Funar holtteste feküdt. Mindkét lábának nyoma vészett, a hasa felszakítva, belei véresen és bélsártól mocskosan buggyantak elő. Bal keze inkább hasonlított undorító mócsinghoz, mintsem emberi testrészhez. Ami a legborzasztóbb volt: hiányzott a fél

arca. A napvilágra került agyvelő még gőzölgött. Éppen most párolgott el belőle balkáni kegyetlensége.

– Hát megkapta, amit érdemelt! – gondolta a géppuskás és folytatta a visszavonulást.

A hadnagy és néhány embere nem menekült. Bajonettel szúrták le őket. Harminchat óras harc után a repülőtér teljes területe vietnami kézre került. Már csak 700 méter választotta el őket a francia főhadiszállástól. A néphadsereg futóárkai úgy közeledtek, mint a polip csápjai. A franciák sorsa megpecsételődött. A sűrű felhőzet miatt nem szállhattak fel a gépek. Az egyetlen utánpótlási vonal is megszakadt, pedig a lőszer fogtán volt.

6

A repülőtér elveszett. Az ellenséges ütegeket is közelebb telepítették. A francia tüzéségnek alig maradt lőszere.

Dizier ezredesnek jelentették csapatai siralmas helyzetét.

– Tegyenek meg mindent! Küzdjenek a végsőig! Éljen Franciaország!

Ezek voltak az utolsó szavai. Aztán egy dörrenés. Nem tudni, hogy a tehetetlenség vagy a félelem készítette végzetes tetteire.

Néhány óra múlva amerikai Dakoták jelentek meg a város felett. Fedélzetükön szorongó ejtőernyősök meditáltak. Tudták jól, hogy ez lesz az utolsó ugrásuk, ha egyáltalán élve földet érnek. Egy zsebkendőnyi helyre kell leugraniuk. Ha csak egy kicsit is tévednek, egyenesen az ellenség között találják magukat. Átkozták a nagykutyákat, hogy eddig vártak az erősítéssel. Most meg már úgyis késő. Értelmetlenül dobják őket a vágóhídra. Az egyik gépben 35 légiós várt a jelre. Az ugrást felügyelő tiszt kinyitotta az ajtót, a legénység felkészült, majd sorban kiléptek a tátongó mélységbe.

Bob Half már rengeteg bevetésen vett részt, de ilyen nehéz feladata még sosem volt. Szíve a torkában dobogott. Hirtelen feltámadt a szél.

– A kurva életbe! Az átkozott szél még a végén a sárgákhoz fúj.

Félelme nem volt alaptalan. Az ellenség állásai felé sodródott. Géppuskaropogást hallott. Valaki felkiáltott. Sötét volt, de a földi fényeket ki tudta venni. Már közel volt a talaj. Szerencsésen földet ért.

Kibogozta magát az ernyőből. Körülnézett. Ismeretlen nyelvű kiáltozást halott. Megszóltak a fegyverek.

– Te jó ég, a vieteknél pottyantam le. Hát nem adnék egy kibaszott pennyt sem az életemért – gondolta rémülten.

– Megállni! Kezeket fel! – kiáltott rá egy vietnami katona tört francia nyelven.

Bob Half a néphadsereg foglya lett. A 35 főből csak tizenhatan jutottak el a franciákhoz, nyolcan fogságba estek, a többit még a levegőben lelőtték.

A vietnami demokratikus rádió jelentése: „Dien Bien Phunál mindkét repülőter szilárdan a néphadsereg kezében van. Már nem kell soká várni, és néphadseregünk véglegesen felszabadítja Dien Bien Phu városát”.

Ez nem propaganda volt, a franciákat egy szűk területre szorították vissza. A vég elkerülhetetlen volt, de az ezredes ezt nem akarta belátni. Még mindig valami csodában bízott, mint Hitler az utolsó napokban berlini bunkerében. Pedig több erősítést nem várhatott. A francia gyarmati haderő kimerült. Maradék ereje más frontvonalakon volt lekötve. A gall kakas meggyengülésével sorra lázadtak fel az ázsiai zászlóaljok. A franciákat ugyan támogatta a NATO és az USA, de utóbbi nagyon is önös szándékából. Hiába a fegyver, ha nincs, aki forgassa.

A harci morál erősítése érdekében de Castries és Langlais ezredes felhasználta a légió április 30-i ünnepét. A legderekabban harcolók kitüntetést kaptak. Jobban örültek a dupla adag élelemnek, főként a bornak és a cigarettának. Vannak helyzetek, mikor az ember olyan dolgoknak is tud örülni, amiket máskor észre sem vesz. A kételyeket azonban az alkohol sem tudta eloszlatni. Az egyik kitüntetett megkérdezte Langlais ezredestől:

– Harcolunk a végsőkig! Mi légiósok vagyunk, uram. De azért tudni szeretnénk, a helyzetünk mennyire kilátástalan? Útban van-e már az erősítés, hogy kimentsen minket ebből az átkozott egérfogóból?

– Hát persze, hogy kimentenek. Franciaország nem hagyja el a fiait. Ahogy mondta, mi légiósok vagyunk. Nem hozhatunk szégyent a légióra! A többi pedig nem számít.

A 25 férőhelyes kórházban több száz sebesültet zsúfoltak össze. Egy részük már halott volt. Egyedül haltak meg társaik jajveszékélése közepette. Az orvosok már nem győzték a munkát, így a reménytelennek ítélt sebesülteket egyszerűen letették a bunker előtt, és sorsukra hagyták őket. A végén már futószalagon folyt az amputálás. Így akarták megakadályozni a fertőzést és az üszkösödést, de csak meghosszabbították a szerencsétlenek szenvedését. A dzsungel fülledt levegője befejezte, amit az ember halálosztó eszközei elkezdtek. A város folyója vörös volt a vértől. Tetemeket cipelt a hátán. A trópusi éghajlat meggyorsította a holttestek oszlását, orrfacsaró bűz terjengett. Nagy volt a járványveszély. A harcok szünetében már nem jutott idő a hullák elhantolására. Először égetni próbáltak, de a bűz még elviselhetetlenebbé vált. A mész hamar elfogyott. Mindkét fél egyaránt szenvedett. Végül a támadók kezdeményeztek tűzszünetet arra az időre, amíg a tetemeket elhantolják. A franciák haladékokat kaptak, de sebesülteik sorsa megpecsételődött.

Sancho Delaqrues sebláztól verejtékező testtel feküdt az orvosi bunker oldalában. Úgy érezte, további élete értelmetlenné vált. Fél órával korábban amputálták mindkét lábát. Nehézgéppuska lövedéke roncsolta szét. A csontjai apró szilánkokra törtek. Az orvosok nem tehettek mást. Az elkeseredettség és a fájdalom együttese könnyeket csalt a szemébe. Egyre több bajtársát fektették mellé, de ő csak saját kegyetlen sorsával volt elfoglalva. A halálra vágyott, de nem volt nála fegyver. Meglátta egysége parancsnokát. Erejét összeszedve felült.

– Hadnagy úr! Kérem, segítsen! Engedjenek meghalni! Ennek már nincs értelme!

– Delaqrues, viselkedjen katonaként! Rendbe fog jönni. Ha legyőztük a sárgákat, majd elszállítják repülővel. Kap majd két csinos műlábat. Fog még maga inni a jó andalúz borokból.

– Ugye, maga sem hiszi el, amit most összehordott nekem? Csak meg akarok halni! Véget akarok vetni a fájdalomnak!

– Ne nyafogjon itt nekem! Kicsoda maga, légiós vagy iskolás lány? – váltott keményebb hangnemre a tiszt.

Mielőtt továbbsietett volna, mégis megtorpan. Lecsatolta pisztolyát, közelebb lépett a spanyol katonához és a kezébe nyomta. A két szempár találkozott. Aztán a hadnagy magára hagyta a nagy útra készült. Az éjszaka csendjét dörrenés bontotta meg. Az örök azonnal ugrottak, de ezúttal nem az ellenség támadott.

A franciákkal ellentétben a vietnamiak táborában nagy volt a lelkesedés. Az előrenyomulás során ez még csak fokozódott, pedig nagy árat fizettek érte. Egy elesett franciára legalább négy vietnami hősi halott jutott. Nem számított, emberanyag volt bőven. Inkább fegyverekből és munícióból volt hiány. Az amerikai gépek által leszórt ajándék némileg enyhítette az ellátási zavarokat. A vietnami tömeghadsereg volt, ahol az egyén csak egy kis fogaskereke volt a nagy gépezetnek. Giap tábornok minden áron győzelmet akart. Nem kímélte embereit. A tisztek brutalitása még a szovjet tanácsadókat is megdöbbsentette, de nem tört ki lázadás. A fehér embert mindennél jobban gyűlölték. A szovjet tanácsadók is főként ázsiai származásúak voltak.

A néphadsereg katonái engedelmesen tették a dolgukat, nappal rohamoztak, éjjel árkokat ástak. A teherbírásuk bámulatra méltó volt. Ez az egyik, amivel a franciák nem számoltak, pedig a gyarmati uralom alatt kiismerhették volna ezt a népet, amely régebbi kultúrával rendelkezik, mint ők. Az amerikaiakról nem is beszélve.

Reggel volt. Ébredtek a lövészárkokban és bombatölcsérekben meghúzódó harcosok. Megélénkült a tábor, mint egy hangyaboly. Látszólag kaotikus volt a nyüzsgés, de mindenki tudta, mi a feladata. Azt is tudták, hogy a mulasztásért büntetés jár. Nem egy katonát korbácsoltattak meg a tisztek, amiért gyáván viselkedett csata közben. A tisztek döntötték el, mi számít gyávaságnak.

A főhadiszálláson megbeszélés folyt. Giap nem tűrte az ellentmondást, bár sokszor jobb lett volna, ha megfogadja beosztottai tanácsát.

– Mindenki tudja a dolgát?!

– Igenis, tábornok elvtárs! – kiáltották egy emberként a vezérkari tisztek.

– Hát akkor rajta, elvtársak! Közel a győzelem. A párt számít ránk. A vietnami nép örökké hálás lesz nektek.

Ezzel megkezdődött a négyhónapos ostrom újabb fejezete. A francia és az amerikai légibombázás miatt nem lehetett támadni. Néhány bomba a francia állásokat pusztította. Alig tűntek el a gépek a város fölötti égboltról, azonnal megindult a gyalogsági támadás. A közelharc a háború legborzalmasabb része. Az ember állatias ösztöntől hajtva veti rá magát embertársára.

– Előre, hazafiak! – kiáltással vezette rohamra embereit egy százados.

A következő pillanatban szétszakította egy gránát, de mindig akadt egy újabb tiszt, aki a roham folytatására ösztökelte a csüggedőket. A franciák kitartottak. Egy frontszakaszon a légiósok erejéből még ellentámadásra is futotta. Irtózatos közelharc alakult ki. A jól képzett európaiak fölényben voltak a kényszerűen besorozott paraszttal szemben, de a túlerővel ők sem bírtak.

Nick Robinson légiós texasi volt. Halálbüntetés elől menekült a zsoldos alakulathoz. Gyerekkora óta kemény világ vette körül, a légió sem jelentett újat a számára. Sőt, jól érezte magát a seregben. Ez más volt, mint a nemzeti hadsereg. Itt sokkal nagyobb mozgásteret kaptak. Olyan dolgokat is megtehettek, amiért más hadseregben hadbíróság járna. Bátran harcolt. Egymás után négy ellenfelét intézte el. Golyó ütötte át a bal lábát. Megrogyott, de újra talpra szökkent. Vesztére. Egy bajonett a torkát járta át, felszakítva a nyelőcsövet és az ütőeret. Vére széles sugárban spriccelt gyilkosa arcába. A katona nem sokáig élvezhette a győzelem ízét, mert a következő pillanatban az ő gyomrát szakította fel egy szurony. Tobzódott a halál, habzsolta az életet.

Tomanszky hadnagy lengyel volt, Sikorsky tábornok hadseregének veteránja. A háború végén országa a vörös csillag nehéz uralmát nyögte. Poznani otthonát elkobozták. Angliának már nem volt szüksége a lengyelekre. Franciaországban szerelték le. Nem volt hová mennie, így került a marseille-i toborzóirodába. A Lublinból indult életút az ázsiai dzsungelben ért véget. Több tucat golyó járta át a testét, feje szétloccsant, belei kikandikáltak az uniformis alól. Társai sorban követték őt Hádész birodalmába. A támadók kimeríthetetlennek tűnő embertartalékkal rendelkeztek.

Teun Han őrmester jutott fel elsőnek a francia állásokra. Vesztére. Az őt követő Lao Cse közlegény leszúrt egy légióst. Bajonettjét nem tudta kihúzni a testéből. Megeresztett egy sorozatot. Húscsapatok repültek szét, keveredve az övével. Egy másik légiós őt kaszálta le. Nagy veszteségek árán, de végül sikerült visszaverni a támadást. A francia trikolor megtépázva, véresen feküdt a felázott talajon. Egy tiszt felemelte és kitűzte a bunker romjainak tetejére. Az egyik katona fejcsóválva szemlélte.

– Ez a barom még most is a zászlóval foglalkozik. Kint lóg a belünk, de nekik éppen a zászlajuk a legfontosabb – gondolta Munkácsi Tibor.

Egy másik trikolor jutott az eszébe.

– Drága Magyarország, miért is hagytalak el? Itt kell megdöglennem, idegenek között, idegenek szolgálatában.

A néphadsereg katonái visszatértek állásaikba. A sebesülteket kezelésbe vették a szanitécek. A többiek parancs nélkül láttak hozzá a szokásos teendőkhöz. Ételt készítettek, megtisztogatták fegyvereiket, muníciót vételeztek, tisztálkodtak stb. Nem maradt idejük a gyászra, elesett bajtársaik elsiratására. A háború kegyetlen, elszakítja az embereket szeretteiktől. Ők a szabadságért fogtak fegyvert. A hazáért, amit évszázadok óta idegenek bitoroltak. A kommunista propaganda elhitette velük, hogy saját kezükbe vehetik a sorsukat, de ehelyett egy újabb embertelen gépezet részei lettek. A háború öncélúvá vált. A parasztok még hittek a jelszavakban, de az értelmiség felismerte, hogy újabb rabság van készülőben. Giap tábornok gyanakodva nézett minden értelmiségire, de a tudásukra szüksége volt. A komoly fegyverzetek kezelését nem bízhatta tanulatlan földművelőkre.

A foglyokat kellő távolságra őrizték a frontvonalától. Komoran, szótlánul ültek a földön. Mocskosak, véresek voltak, egyenruhájuk megviselt. Számukra befejeződött a háború. Most azt latolgatták, vajon mi vár rájuk. A legtöbben sebesültek voltak. Antonio Sedeca a repülőtérről vívott harcokban esett fogságba. Bal lábát golyó járta át. Hevenyészett kötéssel próbálta elállítani a vérzést. Megtörtén ült társai között. Már a fájdalmat sem érezte.

– Antonio, jól vagy? Mi van a lábaddal? – kérdezte Fulvio Lucchese, egy földi a messzi Szicíliából.

– Nem vagyok jól. A lábam a kisebbik baj. Itt ülünk a sárgák fogságában, mint levágásra váró barmok. Te is tudod, nem hagynak életben, de előtte még megkínóznak minket, hogy kiélhessék a bosszúvágyukat. Tudod, mi az érdekes?

– Nem. Mi?

– Megértem őket. Amilyen szörnyűségeket elkövettünk ellenük... Én sem lennék különb.

– Ne csüggedj! Hadifoglyok vagyunk. Előbb-utóbb kicserélnek minket. Ne add fel a reményt! – győzködte Fulvio.

– Ne adjam fel a reményt? Miben bízzak? Hát nem érted? A csata és a háború elveszett. Vesztettünk. Kit érdekel már, hogy mi lesz velünk? Nem vagyunk franciák. Nem számítunk senkinek. El fogunk rohadni egy viet fogolytáborban. Jobb esetben föbe lőnek.

– Ha bíróság elé állítanak, akkor nekünk annyi. Ha kiderülnek a disznóságaink, ezek kiherélnek minket – kapcsolódott a beszélgetésbe Nyikolov, egy nagydarab orosz.

– Mondasz valamit, pajtás – szólt Björn Gustaffson.

Egyikük sem volt francia, egymás között mégis franciául beszéltek. Hamarosan meghozták a vacsorát, ami egy merőkanál vizes rizsből állt. A foglyoknak ez is menyei eledel volt.

9

Május 3-i közleményében az indokínai francia főparancsnok kijelentette: „Döntő szakaszába érkezett a Dien Bien Phuért vívott csata”. Már régen abban volt, és a franciák vesztesre álltak. Heves tűzéségi előkészítés után még aznap megindult az újabb offenzíva. Giap végre dűlőre akarta vinni a dolgot. Éjjelre már öt védelmi állás a néphadsereg kezén volt. De Castries, akit időközben tábornokká léptettek elő, drámai hangú jelentést tett a felettesének.

– Tábornok úr, a helyzetünk reménytelen. Öt állásunkat elvesztettük. Mindent megteszünk a visszafoglalásukra.

Az utóbbi mondatot ő sem gondolta komolyan. Tudta ezt Navarre tábornok is. Hajnalban a franciák ellentámadásba kezdtek. Elkeseredett küzdelemben két állást visszafoglaltak, de a stratégiailag fontosabbak az ázsiaiak kezén maradtak. A meginduló ágyútűz a földhöz szegezte őket. Giap gyorsan ki szeretne volna köszörülni a csorbát. A vietnamiak behatoltak az utolsó francia kézen lévő erődbe, az Izabellebe. Az erős parancsnoka törött lábbal is harcolt. Ellenállásra buzdította katonáit.

– Bátorság, emberek! Kitartás!

Pár perc múlva halott volt. Csakúgy, mint katonái. A sárgák mindenkit megöltek. Egyikük sem próbált menekülni. Ez még a gyűlölettől elvakult vietnami katonákból is elismerést váltott ki. A halottak között ázsiaiak is voltak. Arabok, indiaiak, tamilok, berberok, kínaiak. Mind hontalan földönfutók. Egyetlen értéküket, az életüket is elvesztették.

Május 6-án, az éjszakai támadás során éjfélre az egész Moung Thanh-völgy a néphadsereg kezére került. A franciák már csak egy talpalatnyi területet tartottak ellenőrzésük alatt. Senkit sem érdekelt a stratégia, mindenki a saját életéért harcolt. A légi utánpótlás kivitelezhetetlenné vált. De Castriesnek is be kellett látnia, hogy veszített. Ám a francia gőg most is legyűrte a józan ésszt.

– Uraim, a csatát elvesztettük. De tovább harcolunk. Így kívánja a becsület és a haza! Éljen Franciaország! – szólt a tisztjeihez.

– Éljen Franciaország!

Franciaország messze volt, ahogy a felmentő csapatok is. A főparancsnokság tulajdonképpen már jóval korábban lemondott a városról, cserbenhagyva a védőket.

Másnap megkapták a kegyelemdöfést. A Nam Ron folyó felől indított támadás a légiósok állását érte. Keményen kitartottak. Az északról támadó vietnami ék is heves ellenállásba ütközött. A francia regulárisok sem óhajtották fogolytáborban bevégezni az életüket. Az állások többször gazdát cseréltek, nagy veszteségek árán végül a vietnamiak kezén maradtak. A néphadsereg katonái nem kímélték sem a franciák, sem a maguk életét. Egyikük kézigránátokkal a testén vetette magát egy géppuskafészekbe. A robbanás mindenkit cafatokra tépett. Ezt az elszántságot látva Capeyron százados kétségbeesetten fakadt ki:

– Halottak vagyunk mindannyian! Ezek nem emberek!

– Uraim, azt ajánlom, az utolsó töltényt tartsák meg maguknak. A fogság egyenlő a rettenetes kínhalállal – jelentette ki egy hadnagy.

Igaza volt, a vértől és a gyilkolástól megvadult ázsiaiak nem ismertek kegyelmet. Még a tiszték sem tudták visszatartani őket attól, hogy lemészárolják a sebesült foglyokat. Tudták, hogy a franciák sem jártak el humánusabban. A háborúban nincs tisztesség, nincsenek egyezmények, csak halál és kegyetlenség. Meg pusztítás. A legolcsóbb az emberi élet, abból pedig volt elég a vietnami oldalon. A franciák technikai fölényét a hullák tömegével ellensúlyozták. Kegyetlen haditerv, de hatásos. Dien Bien Phunál bevált.

Másnap repülőek érkeztek a csatatér fölé. Bombázták és géppuskákkal lőtték a vietnami állásokat. A légvédelem eltalált néhányat, a többiek pedig sietve elhagyták a veszélyes légtérrel. Csak néhány vadászgép folytatta a támadást. A szállítógépek már le sem dobták a terhüket.

Nem volt hová, annak pedig nem sok értelme volt, hogy az ellenségnek ajándékozzák az értékes lőszert. Az ágyúk végleg elhallgattak, már csak kézfegyverekkel tudták viszonzni a tüzet. Nagy volt a fejtelenség. Néhány tiszt föbe lötte magát.

Charles Mascogni Provance-ban született. Három éve kapta meg a főhadnagyi csillagokat. Régi vágású tiszt volt, hitt a becsületes harcban. Kezdetől fogva elítélte a civil lakosság elleni erőszakot. Embereinek szigorúan megtiltotta, de a felettesei eltűrték, sőt, sok esetben még ösztönözték is. Ez a fegyelem lazulását vonta maga után. Katonái nem kedvelték, mert szerintük túl szigorúan fogta őket. A csata utolsó napján már kevesen voltak életben. A főhadnagy is súlyosan megsebesült. Jobb lábán az üszkösödés jelei mutatkoztak. Nem egyezett bele az amputálásba. A pisztolya mellett döntött.

De Castries még ebben a helyzetben sem gondolt a megadásra. Telefonon kért segítséget Cogy tábornoktól:

– A lőszerünk fogytán. Az ellenség az utolsó védvonalat támadja. Helyzetünk több mint kétségbeejtő. Sürgős segítséget kérünk! Azonnal! – üvöltötte a telefonba.

– Nem tehetünk Önökért semmit. A tartalékunk elfogyott. Cselekedjen belátása szerint – hangzott a vészjósló válasz.

– Már nincs elég erőnk kitörni. A fogságot nem vállalhatjuk. Ezek vadállatok.

– Nem tehetünk Önökért semmit.

A tábornok lecsapta a kagylót és hangosan káromkodott. Az asztalon fekvő pisztolyára tévedt a tekintete. Egy pillanatig eljátszott a gondolattal, aztán a szárnysegédje után kiáltott. Nem sejtette, hogy a két vietnami hadvezér, Giap és Tran Do tábornok éppen ebben az időben adta ki a szigorú parancsot: a franciák parancsnokát élve kell elfogni. Az utasítás a politikai vezetéstől jött. Egy fogságba esett főtitst még sokat érhet a későbbiekben.

Bár Cogy nem mondta ki nyíltan, felettesei úgy vélték: de Castriesben lesz annyi kurázsi, hogy nem adja meg magát élve.

A végső támadás ellen már egy rendezetlenül harcoló, a parancsokra nem hallgató horda harcolt. Az 509-es és az 510-es állás védőinek maradéka kitöréssel próbálkozott. A sikertelen akcióban sokan meghaltak.

Ezzel véget is ért az ellenállás. Kitűzték a fehér zászlót, várták sorsuk beteljesülését.

A vashidat elfoglaló vietnami egységek lemészárolták a folyón át menekülni próbáló franciákat. Kattogtak a géppuskák, felferve a mocsos vizet. A megriadt folyó magával ragadta a hullákat. Kevesen érték el a túlsó partot. Még utoljára megszólaltak a francia ágyúk, aztán végleg elhallgattak.

– Ne lőjetek! Megadjuk magunkat! – kiáltozták a vietnamiak felé.

Sokan már több éve szolgáltak az ázsiai országban, ezért kiválóan beszélték a nyelvet. Újabb fehér zászlók jelentek meg. A reguláris katonák abban reménykedtek, hogy a vietiek megkímélik az életüket. Akinek vaj volt a fején, tovább harcolt. Főként a légiósok.

Száva Bogdanovics is jól tudta, mi vár rá, ha élve kerül az ellenség kezébe. A háború alatt tiszt volt Tito partizán hadseregében. Századosi rangig vitte. Részt vett a magyar és német polgári lakosság elleni népiirtásban. Sok száz ember halála száradt a lelkén. Kegyetlenebbnél kegyetlenebb halálnemeket talált ki. Végül a felettesei is megelégték a töméntelen gaztettel. Tito és társai szabadulni kívántak a hozzá hasonló terhes figuráktól. Menekülnie kellett. A légióban altiszt lett. Vérszomja nem csillapult. Még a társait sem kímélte. Kétszer gyanúsították meg, hogy a harcok hevében ő végzett három horvát nemzetiségű légióossal, de bizonyítékok hiányában mindig ejtették a vádat. Blanchar százados kedvenc embere volt. Sok piszkos ügyet végeztetett el vele. Cserébe minden csávéból kirántotta.

– Jobban bízik a fegyveremben, mint a vietnami fogolytáborban – jelentette ki.

A hadnagy parancsa ellenére sem adta meg magát. Blanchar már korábban elesett. Őt sem hagyta futni a végzet keselyűje. Sztjepan Mesics, az egyik horvát rokona már régen fente rá a fogát. Mikor ketten maradtak a lövészárokból, Mesics egy Kalasnyikovot vett fel a földről.

– Hé, mészáros! Most megfizetsz, te gyilkos! – kiáltott rá a szerbre.

Azzal lőtt is. Az egész tárat beleeresztette. Bogdanovics fel sem foghatta, mi történik, máris halott volt. A sorozat ereje leszakította a fejét és a jobb vállát. Már a Szutjeska-völgyben rászolgált a halálra, de akkor sikerült kicsúsznia a markából. Nem érte meg a negyvenet.

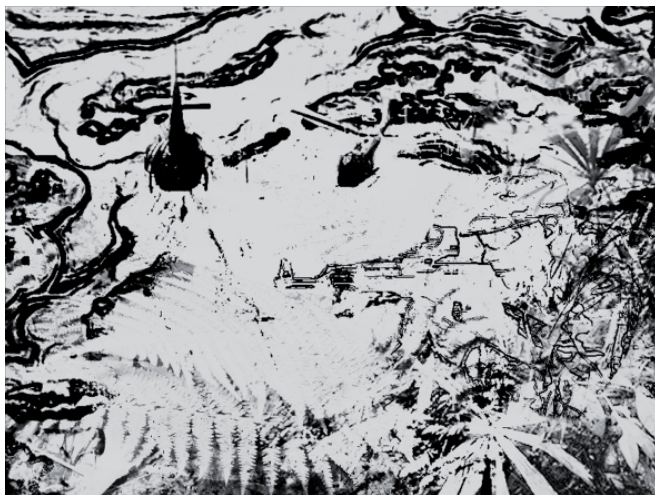
Az ostromlók bekerítették a francia főhadiszállást. Ez volt a legmélyebb bunker. A támadók kézigránátokat dobáltak a védőkre.

– Már csak néhány méterre vannak... Értem jönnek a rohadtak. Őrizzen meg jó emlékezetében – ez volt de Castries utolsó telefonos üzenete Cogny tábornoknak.

Luat szakaszparancsnok megadta magát. A tábornok mégse lett öngyilkos. Meng Suan őrmester és emberei fogták el. Teljes volt a néphadsereg győzelme. Felhagytak a még ellenálló állások támadásával és örömben a levegőbe lövöldöztek. Úgy vélték, parancsnokuk elfogása után a még harcoló franciák is megadják magukat. Tévedtek. Elszigetelt egységek tovább folytatták az ellenállást. Váratlanul felrobbant az Isabelle erőd maradék lőszerkészlete. Itt véget ért a harc.

A vietnami tisztek hangosbemondókon franciául szóltak a még harcoló ellenséges katonákhoz:

– Értelmetlen a harc folytatása. A parancsnokuk megadta magát. Legyen eszük! Tegyük le a fegyvert!

A felszólítás süket fülekre talált. Senki sem akart fogságba kerülni. Elhatározásuk szerint a halálukig harcolnak. Lalande ezredes kiadta végső parancsát a harmadik zászlóalj maradékának:

– Kitörünk! Mindenki készenlétbe!

A sötétség leple alatt indultak el. Hatszázvalahány halálra szánt katona próbálta meg a lehetetlent. A laoszi határ felé akartak szökni. A különböző alakulatok tagjai összekeveredtek. Mindenki a saját belátása szerint harcolt. Nem számított már semmi. Saját sebesülteiken és halottaikon gázoltak át az áhított menekülés reményében. Erős golyózáporban törtek az őserdő fáinak fedezéke felé. Hullottak, mint a legyek. Néhányuknak sikerült, ők végül elcsigázottan, sebesülten jutottak el Laoszba. Az ezredes nem volt köztük. Ezzel végleg befejeződtek a harcok.

1954. május 8-át írtak, amikor Giap tábornok telefonon bejelentette:

– Dien Bien Phu újra a mienk. A francia csapatokat felszámoltuk. Éljen a szabad Vietnam!

De Castries, hathatós rábeszélésre, közleményben ismerte be vereségét. Dicsérő szavakkal beszélt a vietnami hadsereg katonai teljesítményéről. Felettesei megorroltak rá. Szégyenteljes dolognak tartották, hogy ilyen áron próbálja túlélni Giap kéretlen vendéglátását. Giap kiélvezte a győzelem minden egyes cseppjét. Számtalan fotó készült. Ezeken de Castries és más fogságba esett tisztek megalázó helyzetben vetik alá magukat az ő akaratának. Hiába, gyarló az ember. Még az olyan kipróbált párttagból, mint Giap is előbukkan a hiúság. Ezúttal a felettesei sem láttak ebben semmilyen kivetnivalót. Ígyükre volt a francia hódítók ilyenet megalázása.

A győztesek hosszú sorokban terelték foglyaikat a messzi táborokba. Sokan belehaltak a sebesülésükbe, másokkal a dzsungel klímája végzett, vagy egy felbőszült ázsiai. A sebtében felállított bíróságok minden katona ügyét külön vizsgálták ki. Akit bűnösnek találtak, sok esetben átadták a meggyilkoltak hozzátartozóinak. Nem kell nagy képzelőerő, mi lett a sorsuk. Kevesen szabadultak. De Castriest a kommunista propaganda használta fel. Sok ezer katonájával ellentétben ő élve térhetett vissza szülőföldjére.

Megúsza Munkácsi Tibor is. A fogolytáborbankiderült, hogy magyar. A szovjet tanácsadók értesítették a magyar csoportot. Letartóztatták. Disszidensként és idegen hadsereg katonájaként került népbíróság elé. Végül is hazatérhetett. Húsz évet kapott. Az 1956-os forradalom az ő zárkájának kapuját is megnyitotta. A szovjet tankok bevonulásával újra menekülni kényszerült. Soha többé nem lépett magyar földre. Bárcsak a szovjetekről is elmondhatnánk ezt.

A SORS BÖLCSŐJE

– Magyar ember, hogy adod a bölcsőt?

– Csöpp a gyerek, hogy adnám a bölcsőt? Benne ringatja nejem a gyermeket, kérlek, jó uram, ne szőj ily terveket!

– Azt ajánlom, gondold meg szaporán, amíg elköltöm e napi vacsorám!

Zsírral bélelt béllel emésztí az étket, úgy csúsztatja alá, mint parlamenti bizottság a vétket. Szegény ember tenyere izgalomtól izzad, a törvény nem véd meg, magadat rá ne bízzad! Mit tehetne már most, kihez is forduljon? Igazához támaszt kitől is kolduljon?

Hosszan zabál az úr, megadja a módját. Boldogan szemléli dundi utódját. Neje, alakját féltve, magokat ropogtat, másé az emlő, mit a gyermek szája koptat.

Fehér ember búsul, nem talál kiutat. Szándékától hogyan térítse el az urat?

Gyermekeit ringatja, mikor a gazdag rátalál. Összerezzen, mint szülészetén a halál.

– No csak, atyafi, hát nem használ a jó szó? Pedig türelmem darabjából ez volt az utolsó.

Elbúsul a szegény ember, szívét előnti a kórság. Harminc ezüstpénzért eladja a sorsát.

A MÁSODIK KINIZSI KÁRPÁTALJÁRÓL

Hosszas egyeztetés után végre sikerült megbeszélnem egy időpontot Bacsini Bacsinszky Mihály egykori ungvári görög katolikus papnövendékkel, az 1848/49-es szabadságharc hőisével. Mikor a Mennyország kapujának előterében üldögélve beszélgető partneremre várokztam, agyamba férközött a kísértés, hogy átlépjek a fényes kapun. Világra szóló riportokat készíthetnék, talán még a hivatalos szerveket is szóra bírhatnám. Gondolataimból a nyíló kapu zaja zökkentett ki. A kiáradó fényben egy hatalmas alak jelent meg. Tenyeremmel próbáltam védeni a szememet, amíg nyugodt léptekkel odasétált hozzám.

– *Jó napot kívánok uram! A nevem...*

– Lengyel János. Tudom, ki maga. Jó napot Önnek is!

Megrázta feléje nyújtott jobbomat. Amikor az enyémnél kétszerte nagyobb mancsával megszorította, felszisszentem,

– *Persze, bizonyára értesítették, hogy kiféle az az újságíró, aki beszélni szeretne Önnel.*

– Természetesen, de én már korábban is olvastam a könyveit. Mi idefentről is figyelemmel kísérjük, ami a szeretett Kárpátalján történik – dörmögte a szálfatermetű férfi.

Amikor leült a velem szemben lévő székre, megkínáltam egy kis hazai pálinkával.

– *Gondolom, odaát nem sokszor jut hozzá...*

– Valóban nem – válaszolta.

Kiürítette az üveget, bekapcsoltam a diktafont.

– *Ön ruszin nemzetiségű, ráadásul görög katolikus papnövendék volt, mégis az elsők között ragadott fegyvert a császár ellen.*

– Az, hogy ruszinnak születtem, még nem jelenti, hogy ne szeretném a szabadságot. Az osztrák császár nemcsak a magyarokat tartotta rabláncon, hanem az én népemet is, a ruszinság pedig mindenkoron a magyar nemzet része volt, azzal válllvetve harcolt a szabadságért. Kérdezze csak meg Bocskai István vagy Rákóczi Ferenc fejedelmet! Ami a papi hivatást illeti, Jézus is felemelte a szavát az égbekiáltó

igazságtalanságok ellen. Különben sem én voltam az első egyházi személy, aki fegyvert fogott Magyarorszáért. Ugrin, Tomori Pál, Fráter György, Lőrinc pap, Kapisztrán János stb...

Néztem ezt a nagyszerű embert, amint kipirulva, de nyugodt hangon beszélt.

– *Úgy értesültem, Ön barátságos, békeszerető ember volt, aki csak akkor folyamodott erőszakhoz – már megbocsásson –, ha már elkerülhetetlenné vált.*

– Igazán ne szabadkozzon, fiatalember! Földi létem 1849-ben valóban véget ért. Mindig is ódzkodtam az erőszaktól, és ez nagymértékben járult hozzá, hogy végül papnak álltam. Jézus a megbékélésre, a szeretetre, a megbocsátásra tanít, de vannak helyzetek, amikor az ima már nem segít. 1848-ban is ez volt a helyzet. Cselekednünk kellett, és mi megtettük, amit a Haza megkívánt tőlünk.

A nyugodt hang egyszerre szenvedélyessé vált. A fényes tekintet a távolba meredt, mintha megelevenedne a múlt, mikor a szabadság zászlaja még magasan lobogott a Kárpát-haza fölött.

– *Ön személyesen találkozott Kossuth Lajossal. Mi volt a benyomása a kormányzóról?*

– Kétségtelenül nagy férfiú volt. Tehetséges szervező, kiváló szónok és nagy hazafi. Igen, egy alkalommal valóban volt szerencsém személyesen is találkoznom vele. Katonai szemlén szólított meg. Megkérdezte, mi voltam a polgári életben. Ezt válaszoltam neki: „– Én rutén pap voltam, kormányzó úr.” Ő ekkor vállamra tette a kezét és kijelentette: „Ön lesz az én Toldim, Kinizsim.” Felemelő érzés volt szót váltani a szabadságharc egyik vezérével. De azt is meg kell mondanom, hogy nem volt szerencsés dolog beleszólnia a hadi ügyekbe, hiszen nem volt katona.

– *Ha jól tudom, ekkor őrmester volt a debrecenieknél. Később aztán gyorsan emelkedett a tiszti ranglétrán...*

– Igen, ez igaz, de ez sose volt fontos a számomra. A debreceniek után áthelyeztek Dembinszky altábornagy hadseregébe. A 75. zászlóaljhoz osztottak be. Először hadnagy, majd századosi rendfokozatot kaptam. Szerintem a kormányzó nagyot hibázott, amikor Dembinszkyt nevezte ki fővezérré.

– *Érdekes, amit mond, mivel értesüléseim szerint a tábornok adjutánsa is volt. Sőt, Dembinszky a fiaként szerette Önt.*

– Ez igaz. Személyes érdekeket azonban soha, semmilyen körülmények között nem szabad előbbre helyezni a haza érdekénél!

Miközben ezeket mondta, ökölbe szorított jobbjaival összetörte a pálinkásüveget. Véres patakocskák indultak el felemelt karján. Arra gondoltam, ez az ember még halála után is vérét ontja a Hazáért. Átnyújtottam neki a zsebkendőmet, hogy bekötözhesse a sebét. A hirtelen feszültté váló légkört oldandóan a táskámból elővettem egy újabb üveget, de Mihály bátyám elhárította.

– *Halála után legendák keringtek emberfeletti erejéről. Úgy hallottam, Eperjesen lovastul emelt fel egy tisztet, mert kigúnyolta a gyalogosokat.*

– Sose türtem el a sértéseket. Egyébként adok egy tanácsot: ne higgyen el minden mendemondát!

– *Egy fájó kérdéshez érkeztünk...*

– Már vártam – intett a kezével, hogy folytassam.

– *1849. augusztus 9-én, a temesvári csatában esett el, amikor mint főzászlótartó a seregzászlót védte. Miért gondolta úgy, hogy a zászló többet ér az életénél?*

– A zászló fontos. Ha az ellenség megszerzi a lobogót, az olyan, mintha már győzött volna. Én feleltem a zászlóért, de elbuktam, ahogy a szabadságharc is.

– *Őn mindent megtett. A szabadságharc elbukott, de a szabadságvágy sosem fog.*

– Ez így van, fiatalember.

Atyai mozdulattal vállamra tette a kezét, és úgy nézett rám, mintha éppen most söpörte volna le onnét az élet terhet.

– *Mit szól Kárpátalja mai helyzetéhez?*

– Elszomorító. Fájdalommal tölt el a szegénység, a romló közbiztonság, az acsarkodás, a nemzetiségi ellentétek szítása.

– *Gondolom, hallott róla, hogy sok magyar emlékmű mellett nacionalista indíttatásból a Podheringi csata emlékhelyét is megrongálták.*

– Igen, sajnálattal értesültem róla. Kárpátalján évszázadok óta számos nemzetiség élt együtt békében. A Habsburgok próbáltak ellentétet szítani

köztünk. Jelenleg is idegenek ügködnek ezen. Ahogy Podheringnél, most is Galíciából érkezik az ellenséges támadás. Egy biztos: ahogy 1849. április 22-én, most is mi fogunk győzni! Legyen ez a végszó! Igencsak elszaladt az idő, most már mennem kell.

Felállt, felém nyújtotta sérült jobbját.

– *Rendben van, köszönöm a beszélgetést.*

Kezet ráztunk, majd Mihály bátyám honvédzubbonya zsebébe süllyesztette a flaskát, és nyugodt léptekkel elindult a kapu felé. Nem vártam meg, amíg odaér, nekem is sietős volt a dolgom: visszasüllyedni a hétköznapi öntudatba.

JOGÁLOM

Gyűrött ruházatú nő lép be egy harmadrangú vendéglátóipari helyiségbe. Haja zilált, arca a ruha állagához hasonlatos. Láthatóan feldúlt.

– Jó napot kívánok! Mivel szolgálhatok? – szólítja meg a pultos kedveskedő hangon.

– Lehet, hogy magának az, de nekem nem. Különben is, majd én kikérem magamnak – válaszol a vendég.

Talán a barátságos hang szokatlan számára.

– Jó, akkor kérje ki magának – mondja még mindig barátságosan a pultos.

– Adjon egy erős kávét és egy fél vodkát! Mit felet?! Egy egészet. Rám fér.

– Azt nem kétlem – szól a pultos, lesajnálóan végigmérve a molett hölgyet.

– Gúnyolódik? Mondja, mi baja velem?

– Távol álljon tőlem, asszonyom. Csak helyeseltem az iménti kijelentését.

– Ne hazudjon nekem! Maga is gúnyt űz belőlem – fakad ki az idős hölgy.

– Nyugodjon meg! Higgye el, nem áll szándékomban ilyesmi – próbálja megnyugtatni a pultos.

– Hozza már a töménytet?

– Parancsoljon.

– Nem is tudja, mi történt már megint velem. Azt hittem, öreg napjaimra végre békét lelhetek, de nem...

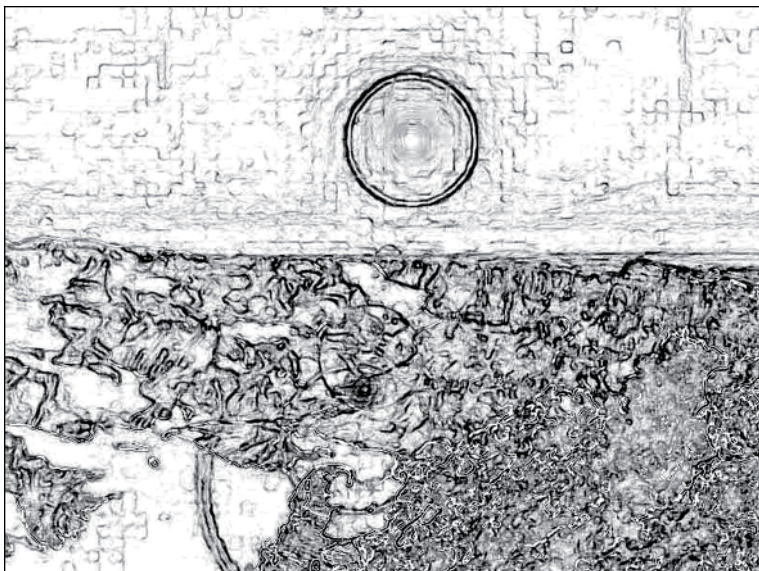
A pultos felül a székre, rezzenéstelen arccal bámulja a nőt. Naponta száz meg száz történetet, panaszt hallgat meg. A rutin már kiölte belőle az együttérzés legkisebb szikráját is.

– Nem tudom, de attól tartok, hamarosan elmondja.

– Engem, kérem, megerőszakoltak. Újfent!

– Nem mondja?

- De igen. Pozsonyban, vagyis Bratislavában, ahogy ma csúfolják.
 - Ez borzasztó. Elfogták a tettest?
 - Többen voltak.
 - De hát ez botrányos. Felismerte valamelyiküket?
 - Igen. Mindet. Sőt, a két főkolompot már korábbról ismertem.
- Többször zaklattak, megzavarták a nyugalمامat.
- Jelentse fel őket!
 - Már megtettem, de semmi foganatja. Mentelmi joguk van.
 - Hallatlan. De mintha már hallottam volna az esetről. Hogy is hívják Önt?
 - Európa.

OKKAL OKTALAN

Az édesanyja hétéves korában már libapásztor volt. Tizenhárom évesen cselédlánynak állt. Tizenhét volt, amikor hozzáment az apjához. Arra számított, sorsa jobbra fordul. A férfi huszonnégy éves volt. Juhásként dolgozott a falu termelőszövetkezetében. Most már ketten küzdöttek a falusi szegénység ingoványában. Aztán jöttek a gyerekek.

Néhány év múlva egy kormányprogramnak köszönhetően a család városba költözött. A város különleges jelentéssel bírt minden vidéki ember számára. Amíg távol volt, csak hírből ismerték. Egy másik világot jelentett a számukra. Ahol, ha nem is jobb, de könnyebb az élet. Kövezett utcák, közvilágítás, távfűtés, gyors közlekedés, szórakozási lehetőség stb. A személyes tapasztalatok azonban többnyire kiábrándítóak. Nehezen szokták meg az új környezetet. Kiszakadtak a falu olykor kegyetlen, de mégis biztonságot adó közösségéből. Az új közegbe való beilleszkedés, az új munkahelyen való helytállás a szülők minden energiáját lekötötte. Apja egy gyárban helyezkedett el betanított munkásként, anyja háztartásbeli lett. Három gyerekre kellett figyelnie. Bérmosást is vállalt. Emellett ügyesen varrt és hímzett. Hamar híre ment a környéken. Fokozatosan bővült a megrendelők köre.

Két testvérével a lakótelepi iskolába járt. Apja nem ivott és nem verte az anyját, mégse volt minden rendben. A gyerekek szótlanul keltek. Reggeli közben is elmaradt a társalgás. Apjuk korán kezdett a gyárban, a gyerekek csak este és hétvégén találkoztak vele. Mivel szívesen vállalt túlórákat, megesett, hogy akkor sem. Az iskolában is visszahúzódtak, inkább egymás társaságát keresték. A családból éppen az hiányzott, ami a közösséget összetartja: a szeretet, az együttlét életető melegsége. Minden gépies volt és erőltetett. A szülők nem találták helyüket a szerepkörükben. Egymással is ritkán beszéltek. A falusi élet keménysége ide is elkísérte őket. Problémák adódtak a gyerekek tanulmányi előmenetelével. Kommunikációs és viselkedési zavarokkal küzdöttek, amit fokozott agresszivitással próbáltak levezetni. Ő volt a legkezelhetetlenebb.

Egy szóváltás során úgy összeverte egyik osztálytársát, hogy annak eltörött az orra és megrepedt a karja. Apja akkor verte meg először. Nem sokat használt. Szülő és pedagógus egyaránt tehetetlen volt. Nem voltak céljai. Kamaszként sem tudott mit kezdeni magával. Azt sem mondhatnám, hogy rossz társaságba keveredett, hiszen mindig egyedül múlatta az időt. Már az öccseitől is elhidegült.

Tizennyolc évesen börtönbe került rablásért. Egy idős asszonyt fosztott meg néhány értéktárgyától. Korábban is követett el hasonló dolgokat, de megúsza. Szabadulása után nem sokáig maradt kint. Három hónapig bírta. Súlyos testi sértés. Baltával támadt a szüleire. Apja egy életre kiható sérülést szenvedett. Soha nem felejtette el gyerekkora nevelő jellegű pofonjait.

Harminc volt, amikor szabadult. Jó magaviselet, harmadolás. Munkába állt, de egy helyen se maradt meg sokáig. Hol ő távozott, hol a börtönmúlt tette meg a hatását. A szülei látni sem akarták, pedig nagyon szerette volna. Sosem voltak barátai.

A munkahelyein csendes, zárkózott embernek ismerték, de volt valami a szemében, ami félelmet keltett. Sodródott az árral. Szembefordult a világgal, a munkatársaival, a szüleivel. A szebbik nemnél sose volt sikeres. Már a közeledtére elzárkóztak. Züllött, lecsúszott nőket szedett fel kocsmákban, de ez nem elégítette ki. Sokszor megverte őket, ha a férfiassága cserbenhagyta. Amikor ez elterjedt róla, már senki sem ment el vele.

Aztán meglátta azt a lányt. Szerelem első látásra. Ha az ő esetében beszélhetünk ilyesmiről. A lány észre se vette, pedig naponta követte. Nem merte megszólítani. Félt a kudarcától. Vonzalma betegessé vált. Megőrijtette a gondolat, hogy elveszítheti. Munka után a lány megfigyelésével töltötte idejét. Féltékeny volt minden férfire, akivel csak szóba állt.

Egyszer mégis rászánta magát. A lány a szomszéd házban lakott, a munkásszállóval szemben. Kuttyát sétáltatott, amikor megszólította. Nem volt gyakorlata az ilyen dolgokban. Esetlen volt, szánalmas. Dadogva vallott szerelmet. A lány elutasította. Nem nevette ki, inkább megrémült.

Egy füledt nyári hétvégén a munkásszálló sivár és bűzös szobájában feküdt. A plafont bámulva merengett. A feszültség fokozatosan kerítette hatalmába. Hirtelen felkelt és felöltözött. Az ajtótól visszafordult, egy konyhakést vett magához. A közeli hegyoldalra ment. Tiszta levegőre vágyott. Leült a padra és csak bámulta a földet, üresnek érezte magát. Mocskosnak, haszontalannak. Élete egy csőd. Aztán bevillant a lány arca. Érezte az illatát, a mágnesként vonzó finom hajlatokat. Keze a feszes mellék után nyúlt. Gondolatban beletúrt a gesztenyebarna, göndör fürtökbe. A vágy tetőfokára ért, kéjes cseppjei végigcsörgedeztek az elme kelyhének felforrósodott falán. Benne volt a csapdában. Nem menekülhetett. Nem is akart. A kéjes esszencia fokozatosan változott fortyogó, zavaros zöld lötytyé. Vad indulat kerítette hatalmába. Elméjében mást jelentett – szerelmet. Szívét nem a pufók Cupido nyila járta át. Keze ökölbe szorult a gondolattól: a lányt más öleli, más csókolja, mást szeret!

Közben besötétedett. A csillagok fénye tompította a hirtelen aláereszkedett homályt. Felpillantott, de onnét sem érkezett segedelem. Isten útjáról már rég letért. Valójában rá se lépett. Sose értette, anyja miért térdel naponta összetett kezekkel a falra szegezett kereszt előtt, amin egy hosszú hajú vézna férfi volt. Az iskolában és a munkahelyi fejtágítókon éppen az ellenkezőjéről papoltak. Felpattant és elindult. Agyának vetítője felforrósodott, maradék józan eszét is lázba borította. Kis idő múlva teljes önkívületi állapotba lovalta magát. Gépiesen lépkedett a parkon át vezető úton. Egyre kevesebb volt a járókelő. Későre járt.

Az egyik padon két kamasz csókolózott. A lánynak hosszú haja volt. Göndör, gesztenyebarna hajkorona. Egy felhő mögül előbukkant a Hold fényes orcája. Cinkosságot vállalt egy készülő tragédiában. Megismerte a lányt. Ő az! Mással van, megint egy másik férfi karjában. Hosszú barna haj. Csillagos ég. Sötét van. Konyhakés. Nincs visszaút. Nem hagyhatja! Ezt már nem.

A lány csak az utolsó pillanatban vette észre a föléje tornyosuló árnyat. Felsikoltott. Az első döfés a fiú hátába fúródott. A lány menekülni próbált. Nyakát érte a döfés. Még tett néhány lépést. A másodikat és a harmadikat ő is a hátába kapta. A következő a mellébe fúródott. Már alig volt benne élet, mikor a földre zuhant, ám a kés újra és újra lecsapott. Mindenütt vér és húscscafatok. A lány arca szennyes masszává torzult. Haját

vörösre festette a vér. A vér maga az élet, ami most feltartóztathatatlanul folyt el.

Egy másik pár talált rájuk. A súlyosan sérült fiút mentők szállították kórházba. A lányon nem lehetett segíteni. Nyolcvanhárom szúrás érte. A boncolás megállapította, már a negyedik halálos volt. Ez a brutalitás megdöbbenetette a sokat próbált rendőröket is.

A véres színhelytől alig háromszáz méterre harmincas férfi holttestére bukkantak. Nadrágszíjjal kötötte fel magát egy gesztenyefára.

ű

EGY NEM HÉTKÖZNAPI EMBER

Egész éjjel lázálom gyötört. Hol egy szennyes vizű tóban fuldokoltam, hol meg lavina temetett maga alá. Többször felébredtem. A verejték patakokban folyt a testemen. Kénytelen voltam tiszta alsót húzni és ágyneműt cserélni. Nem értettem, mi lehet a rémálmok oka, hiszen akkoriban jól mentek a dolgaim. A vállalkozásom sikeres volt, az asszonnyal végre rendeztük a félreértéseket, a fiúnk pedig kitűnő eredményeket produkált a katonai akadémián. Ráadásul korábban sose álmodtam, legalábbis felébredve nem emlékeztem semmire. Akkor miért? Csak nem valami rossz ómen? Nem vagyok babonás, nem hiszek az ilyesmiben. Világéletemben hithű keresztény voltam.

Reggel valami azt súgta, ezúttal ne autóval menjek munkába, hiszen a városban jó a tömegközlekedés. A külvárosi vonattal utaztam. Ott hallottam, hogy a főúton tömegbaleset történt. Többen meghaltak, rengeteg a sérült. Hm. Furcsa, de ekkor még nem jutott eszembe, hogy összefüggést keressek a baleset és reggeli megérzésem között. Talán nem is volt. Véletlen is lehetett. Csakhogy véletlenek nincsenek.

Munka után hazaérve a feleségem és barátnője éppen vásárolni készült. Mondtam nekik, vigyenek magukkal esernyőt, mert esni fog. Nem hallgattak rám. Bőrig ázva tértek haza.

Az elkövetkező napokban még több furcsa eset történt körülöttem. Mintha megéreztem volna dolgokat. Látni kezdtem a jövő egyes darabjait, csak nem tudtam mihez kezdeni velük. Igazából tudatában sem voltam, mi történik velem. Na és az álmok! Minden éjjel álmodtam, és az álmok megviseltek. Reggel fáradtan ébredtem. Figyelmetlen és mogorva voltam. Többször kerültem konfliktusba a környezetemmel. Éreztem, valami megváltozott. Megváltoztam, és nem tudtam az okát. Ez bosszantott.

Magas házakat láttam. Sok ember az út mindkét oldalán. Integettek, vidámak voltak. Kezükben színes zászlók és virágok. Fekete autók kanyarogtak az utcán. Nagy, nyitott kocsiban házaspár. Ők is integettek. A tömeg őket ünnepelte. Lövések dördültek. Emberek szaladtak izgatottan.

A férfi teste véres. Az arcát nem láttam, de tudtam, hogy meghalt. Éreztem a halált. Másnap újra nehezen ébredtem. Gyengének éreztem magamat. Úgy döntöttem, szabadnapot veszek ki. Nem volt kedvem kimozdulni a lakásból. Végtelen fáradtság vett erőt rajtam. Nem akartam emberek közé menni. Hirtelen farkaséhes lettem. Az álmok rengeteg energiámat emésztették fel. Megreggeliztem. Dél körül nyugtalanság vett erőt rajtam. Úgy éreztem, ki kell szellőztetnem a fejemet. Kínai vendéglőben ebédeltem. Aztán moziba mentem. Az *Óriás*-t vetítették James Deannel a főszerepben. Hét óra körül érkeztem haza.

Enni adtam a kutyának. Feleségem és a gyerekek anyósomnál voltak. Magamra maradtam a gondolataimmal. Whiskyvel próbáltam oldani a feszültséget. Kevés sikerrel. Bekapcsoltam a tévét. Perecet majszoltam, amit még a belvárosban vettem. Kezdetben nem is figyeltem az adást, csak a magányt akartam elhessegetni a ládából szóló emberi hangokkal. Révületemből arra ébredtem, hogy ismétlődően ugyanazok a képkockák peregnek a képernyőn. Valami szörnyűség történt.

Merényletet követtek el az elnök ellen! Az elnök halott! Micsoda!?

Ismerős volt a képsor. A házak, a tömeg, a kocsik, a házaspár, a véres fejű férfi. Belém hasított a felismerés. Reszkető kézzel nyúltam a whiskys üveg után, mire az önmagától elindult a kezem felé.

TANÁCS TALANUL

Mit keresek ezen a világon? Mit találhatok, és miért vagyok egyáltalán itt?

Tegnap azt hittem, ma választ találok a kérdésre, de a sötétség, amely körülvesz, még töményebbnek tűnik a reggeli sugárzásban, amivel a Nagytestvér simogatja planétánkat.

Nagy a kísértés, elintézni a dolgot egy laza kézmozdulattal, s rohanni a villamoshoz. Mert mindig rohanni kell. Az élet órája bennünk ketyeg, ha lazálunk, lemaradunk. Mégse szabadulhatok.

Velem jön, mert bennem gyökerezik, és folyton szembesülnöm kell újrasarjadt lényegével: mit keresek a világon?

Boldogságot? Karriert? Másféle sikert? Pénzt? Nőt? Békét? Hazát?

Szó se róla, mind-mind jól jönne, mert eddig egyiket sem birtokoltam.

Az ember arra vágyik, ami nincs neki. Közben tönkremegy minden, ami már az övé. Aki magát nem becsüli, hogyan várhatja el másoktól? A mások másak és mindig mást akarnak. Mi mást is tehetnének máskülönb. Más külön, mint ők? Ezt mégse fogadhatják el.

Jó példa erre Oszama bin Laden, aki dollármilliókkal bírt. Járt a világot, szórta a pénzt, minden nőt megkaphatott. Férfiak milliói cseréltek volna vele, de neki nem ez kellett. Másra vágyott, mert érezte, hogy élete minden külsőség dacára üres. Megtöltötte hát vérrel és szenvedéssel. Turbánt tekert a fejére, fegyvert ragadott és hadat üzent a világnak. Amit már kiélvezett, kiismert és már csak undorral tekintett rá. Kopár hegyek közt, sötét barlangokban bujkálva harcolt egy tébolyult eszméért; a pénz hatalmát a rettegetés hatalmára cserélte. A hatalom örök, mindig meggrészegíti az embert, még ha céltalan is.

Hát igen, az embert leginkább a hatalom igézete hozza lázba. A hatalomé, ami drog: előbb felemel, aztán elveszejt. De ő maga is ingatag, kérészéletű. Hatalmak jönnek, hatalmak mennek, de a vágy marad. A hatalom iránti vágy mozzgat hús-vér tetteket.

Csin Si huang-ti hosszú, véres harcok árán hozta létre császárságát. Fenntartani csak tízezrek lemészárlásával tudta. És mi végre? Mi értelmet

volt a sok kiontott vérnek, kegyetlen gyilkolásnak? Halála után utódai hatalma szertefoszlott.

Makedóniai Alexandrosznak sem sikerült világbirodalmat alapítania. Halála után dinasztíája a történelem süllyesztőjébe került. Örökségén talpnyalói marakodtak.

Mennyi áldozat – a semmiért.

Karrierje érdekében sok ember bármire képes, de ha már elérte, nem mindig tudja elviselni a sikert.

Kurt Cobain, a Nirvana rock zenekar énekese pályája csúcsán nem tudott mit kezdeni a dicsőséggel, hírnévvel, pénzzel – golyót röpített a koponyájába.

A boldogság mindenki számára mást jelent. Ugyan miért tudna a kapus együtt örülni a gólt lövő csatárral? A játszmát veszítő sakkjátékos a nyertessel? Kiütött öklöző a bajnokkal?

Még ha meg is adatik a boldogság érzete – túlságosan illékony.

Egyre világosabb, hogy a kérdés megválaszolhatatlan. De miért keresek bármit a világon? Érdemes egyáltalán?

A kérdések halmaza egyre nagyobb, míg a válaszok szállásán üresek a termek.

Ilyen gondolatokkal megfertőzve rovom Budapest utcáit a permetező ködben. Körülöttem a város zajos forgataga, amit olykor szeretek, máskor a Pokolba kívánom.

Amit érzek, maga a Pokol. Az ördög vinné el! De ne éppen a legjobb dolgokat!

Talán nem is túlzok, amikor ezt gondolom.

Fájnak a gondolatok. Az eszemmel itt vagyok. Testi valómban a jelen azon térbeli koordinátáit töltöm ki, ami nekem íratott elő.

A szívem messze jár, a kies Kárpátok lábainál. Ahol a szó – otthon – valóban otthont jelent.

Egy hazából két haza lett, de én még mindig csak egy vagyok.

Az egyetlen, aki még lehetek.

A SÁRKÁNYRA VÁRVA

Különös képződmények vagyunk: te és én, meg a többi színes luftballon, akik embereknek nevezik magukat és másokat. Másokat, akik hozzájuk hasonlatosak.

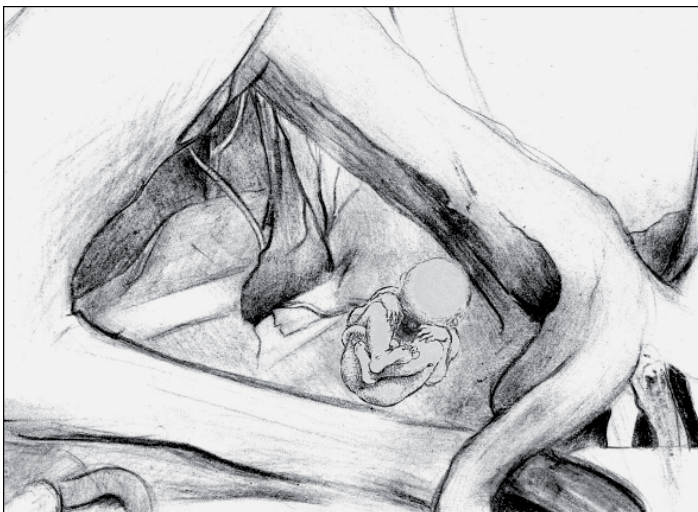
Emberек? Kozmikus szél játékszerei, a sorsé. Gondolj bele: valahol az Univerzum titkos műtermében a Nagy Mester cinikus élvezettel farag torzó szobrokat. Mi is azok vagyunk, két félbehagyott gondolat, és csak együtt lehetnénk az annyira áhított egész részei. Miért nem lehetsz a részem, és én miért nem lehetek a tiéd? Torzó-lényünk egymásért kiált, de csak a saját hangom hallom, ahogy mormolom a lebéult szándék szavait.

Igen, lennék bárányszerű a fölötted kéklő égbolton; álmatlan éjszakád, goromba vekker csörgésére várva; horgodra akadt hal, hogy örökre elhallgassam bánatodat; keresztvíz, hogy megszentelhesd pogány gondolataidat; rög, melyhez sorsod szívósan kötődhetne; haláltusában lezáruló szemed utolsó életcsilláma; szabadság, hazug ajkakon elcsépeelt közhely szelleme, hogy diktatúrák aranykorában kísértsek.

És te, angyali szárnyban lenge pilletoll – mivé lehetnél nekem? Hogyan lehetnél lefokozott bármi, hiszen Mindenki vagy. Ha felém nyújtánád a kezéd, elhinném: én is vagyok. Nem maradnék bátyajáró vizslaszem a sóhajok fellegvárában, ahol hiába várom a sárkányt, hogy öltre menjek vele. Nem jön, nem jöhet, mert a sárkány – én magam vagyok.

ELÁTKOZVA

Ezerszer elátkozta már azt a napot, amikor édesanyja méhéből gumikesztyűs kezek kiráncigálták ebbe a förtelmes valóba. Ez lenne a lét? Az önsajnálát olyan gondolatokat gerjeszt az agyban, amit a józan ész már nem képes elviselni. Létének pusztá tudata is dührohamot váltott ki idegtépett agyából. Az agy. A szürke massa, mert az ész, az értelem lakhelyét még húsnak sem lehet nevezni. A menedék csontüregében meglapuló tudásfelismerés. Vagy inkább a felismerés tudása.

– Mit keresek én itt? Miért létezem? – kérdezgette magától önmarcangolással agyonütött éjjeleken.

A nappal fénye tolakodóan tapogatja ki a lélek mély sebeit, a sötétség jótékonyan ellep mindent és mindenkit, őt mégse tudta elrejteni.

Nem volt kegyes vele a sors. Legalábbis szerinte. Se baráti, se anyai jó szó nem tudta más belátásra bírni.

– Miért születtem erre a világra? Ostoba, kegyetlen és rideg. Édesanyám, én nem ilyet akartam. Talán már nem akarok semmilyen.

Arra vágyom, hogy a nirvána boldogságát öleljem magamhoz. Hogy megszakadjon a fájdalmas folyamat.

Eldugott falujában már gyerekkorában új világokról álmodott. Vézna testalkata nem tette alkalmassá a kemény paraszti munkára. A munka, hát igen. Mi is a munka fogalma? Falun csak a kétkezi, izzadságtól terhes munkának van becsülete. Ő ezt nem bírta. Csenevész teste és púpos háta miatt csúfolták a gyerekek. A könyvekhez menekült, hiszen a szülei sem értették. A korlátok családon belül is fennállnak, meggátolva ezzel a gondolatok szabad átjárását. De átjárók léteznek, még ha álcázni kénytelen is a határőrség.

Anyja is világokról álmodott. Más módon. Más úton. Apa és fia képzelt világa nem találkozott, csak a lövészárkokban. Apja szörnyű örökséggel terhelte meg testét és elméjét egyaránt. Mint örökösét, óvta a széltől is. Mint fiát, mint férfit, mint embert soha nem értette. Nem is érthette, mert amíg fia a líra lágy ölén kortyolt poézist az elme metszett kristálypoharából, addig ő bádogbögréből védelte a rémálmokat.

Apja terhét cipelni nyűg volt számára, mégse tette le. Pedig az évek multával meglazult a kényszer hámja. Akár le is rázhatta volna. Nem tette. Mert akkor már ez sem marad. Mi marad akkor neki? Mibe kapaszkodhat? Emberbe nem tud. Mert a támaszt nyújtó kezét öléig rántja, s felkapaszkodik, hogy a másik hátán leljen örökre. Örökre, ha a sors éppen úgy hozza.

Az önállótlan ember önmagát teszi azzá. Megszokja, hogy mindenkor másokon csüngve tölti ki létét. Ha mégis magára marad, elfogja a félelem. Aki sokat volt bezárva, rabságát menedéknek hiszi, és egy idő után retteg a szabadságtól.

– Emberek, segítetek! Nem látjátok, milyen gyenge és elesett vagyok! – kiáltott egész lényéből a kérelem. – Isten! Ha vagy, kérlek: tegyél róla, hogy én ne legyek!

A lelki nyomorékok támasza maga a betegség. A jótékony lepel, ami elfedi a valót. Olyan, mint az egyszeri ember karéj kenyeze, bármit rá lehet kenni. Ő sem vállalta tetteit. Tudta, hogy helytelen, de nem volt ereje másképpen cselekedni. A tettek súlya borzalmas, még az egészséges lelket is megviseli. Persze, az utóbbi szembenéz a bajjal, igyekszik legyűrni azt. Akinek sérült a lelke, baját tetézi, s már menekülni sem lehet

tovább. Nincs hová. A betegség kelméje is elfogy egyszer, napvilágra kerül a való. És a valóság – gyötrelem.

Számára gyötrelem az élet. Először a szülőfaluját hagyta hátra, hogy távoli metropoliszban keressen boldogságot, megnyugvást, reményt. Reménytelen vállalkozás. Tiszta lap helyett lelki kacatokkal, emléktömbökkel tömött kofferral érkezett. Az ivás kezdetben pótcselekvés volt, ma már főoglalkozás. A mesterséges mámor multával pedig egyre mélyebb és sötétebb a szakadék. Zuhanás. Még visszafogja néhány érdeksineg, öncélú selyemzsinór. Teste vézna, de lelkének fekete lyuka a mélybe vonzza. Megint vonz a meredély, s italba fül minden éj. Sose lesz másképp, ha csak más lép. Ha ő teszi, máris zuhan.

Mennie kellett. Futni önmaga elől, önmagával haza. Haza – mennyire mást jelent ez a szó másoknak.

– Hol van az én otthonom?

Néhány nap nyugalom, aztán az, ami elől elfutott. Jó bort csinálnak falun, csak nagyon keveset. Sebének vérző nyílása homokként issza a márnédűt, a mocsárból mégse nő boldogságvirág. Mennie kell megint, és nincs hová. Egyhelyben üzi az örület. Veszett több is Mohácsnál. Vesszen ő is!

– Az elmúlás kell nekem! A boldogságos Nirvána. Mit papoltok nekem szerelemről, barátságról? Még hogy szép az élet! Nem hiszem, nem láttam soha. Hagyjatok! Nem kérek tanácsot tőletek. Az én utam másfelé vezet, ahová ti nem jöhettek velem. Miért kérdezitek, hogy ki vagyok? Hát nem olvastátok kiáltó soraimat?!

UTAZÁS

A vonat elszántan haladt célja felé. Útját vaskígyópár terelte. A zakatolás a lehúzott ablakokon át tolakodott a fülkékbe, hogy még inkább gyötörje a nyári hőségtől amúgy is alélt embereket. Az utazás nem mindig kellemes, ha az embert a muszáj tüskéi kényszerítik útra kelni. Utazzon bár ősidőkből fennmaradt autóbuszokon, koszos vonatokon, kerékpáron, szekéren. A személyvonat már évtizedekkel korábban megérett a leselejtezésre. Csigatempóban vánszorgott a falvak között, hogy a megállókon kidobja gyomrából a népeket, és bekebelezzzen másokat. Mert mindannyian mások voltak. Idegenek, falubeliek, szomszédok, munkatársak, emberek. Arcok a vonatról. Talán már látták egymást korábban is, vagy csak úgy vélték. Esetleg szót is váltottak, rövid ideig találkozott a tekintetük, még mosolyt is cseréltek.

– Cudar idő van.

– Az bizony.

Mert az időjárás mindenhol és mindenkor megfelelő témája a diskurzusnak.

– Örjítő ez a hőség.

– Két hete nem volt eső.

– Ha így megy tovább, oda a termés.

– Felmennek az árak, drágaság lesz megint.

– Az bizony igaz.

Vagy a politika.

– Halotta? Már megint sikkasztottak ezek a szemetek!

– Ezek nem tudnak mást, a népnek pedig egyre rosszabb a sora.

– Most meg itt van az influenzajárvány.

– Én mondom magának, ez isteni büntetés. Mert az emberek elfordultak a tanítástól.

A vonat tovább zakatolt a megfáradt sín páron. A nép csak egyszerűen „elektriskának”⁷ nevezte. Zakatolás, hőség, lomhán suhanó

⁷ Villanyvonat. Kárpátalján a Csap-Munkács és más vonalakon az egykori Szovjetunióból meg-

táj az ablakokban. Egyikben a fiatalember alakja tükröződött. Ő is a tájat nézte. Az édes szülőföld folyton változó arcát. Arcok és harcok. Néhol munkagépek ejtettek sebeket az anyaföld testén. A fiatalember az imént fejezte be az olvasást. A kisasztalon heverő könyv fekete borítóján nagy fehér betűk: AIDS.

– Én mondom, szomszéd, Isten megbüntet minket, amiért elhagytuk őt.

– Igen-igen. Az emberiség halálra van ítélve.

A vonat lassan beosont az esti szürkületbe. Falvak bukkantak fel, majd továtűntek. A végállomás még messze volt. Talán nem is létezett. A vonat mégis ment. Zajosan, de céltudatosan.

– Ugyan már, szomszéd! A vonat is csak addig megy, amíg a sínek tartanak.

– Ez bizony nagy igazság.

Az asztalkán fekete könyv hevert. Rajta nagy fehér betűk: AIDS. A tekintet távolodott. Az ablakon túl sötétség honolt, néhány koponyában ugyancsak.

A fiatalember a sötétséget bámulta, alakja visszatükröződött az üvegen. Csontváza képe az. A fekete könyv elnyűtt lapjai halálra olvasva. Fedelén négy fehér betű: AIDS.

– Ezek a mai fiatalok semmit nem vesznek komolyan.

– Hát nem. Én is hiába beszéltem a fiamnak, hogy az élet nem játék. Végül azt is eljátszotta.

A sötétség lassan bekúszott a lehúzott ablakokon. Lágyan körülvette az embereket. A lámpák pislákolni kezdtek, majd kialudtak. A sötétség visszafojtott lélegzettel kebelezte be az emberi elmét. Egyesek felriadtak, de a menekülés gondolata ingoványba süppedt, mielőtt még a lidércfény útját követve elindult volna. Indulat. A sötétség is indulat. Az indulat is sötétség.

A zakatolás lassan elhalkult, elfojtotta a sötétség mindent beborító lehelete. A vonat nesztelen haladt tovább. Türelmetlenül várta az elmúlás.

AZ ARANY ÁRA

Középkorú férfi lép be az ékszerboltba. Egy hordót görget a pult elé, majd a meglepett eladóhoz fordul.

– Jó napot kívánok. Váltani szeretnék.

– De kérem, uram! Mi ez a hordó? Mit szeretne váltani? Ez egy ékszerbolt.

– Tudom, kérem! Azért jöttem ide. Váltson be nekem 20 liter májusi esőt!

– Ezt hogy képzelem?

– Egyszerű: odaadom ezt a hordót, maga meg ideadja az aranyat.

– De mégis, mit gondol?

– Előre sejtettem, hogy ez lesz. Nos, a Meteorológiai Intézetből és a Víztani Kutatólaborból is hoztam igazolást, ami tanúsítja: a hordóban májusi esővíz van.

Két pecsétetes papírt vesz elő a zsebéből, az elképedt eladó orra alá tolja.

– Ne szórakozzon velem, uram! Én dolgozom, nem érek rá ilyen tréfákra!

– Maga ne szórakozzon velem! Adja ide az aranyat, aztán itt se vagyok! Üssük nyélbe gyorsan az üzletet!

– Na, ebből elég volt! Fogja a hordóját és távozzon! – emelte fel hangját az eladó.

Erre már a tulajdonos is előjön az irodájából.

– Mi ez a kiabálás? Mi történik itt?

– Főnök úr, ez a férfi esővizet akar beváltani aranyra.

– De nem akármilyet, májusit!

– Mi a különbség? – kérdezi a főnök, akit láthatóan felkészületlenül ért a dolgok ilyenén állása.

– Még a bolond is tudja, hogy a májusi eső aranyat ér. Nos, összegyűjtöttem egy keveset és be akarom váltani aranyra.

– Maga bolond? Az csak egy képletes közmondás.

– Az engem nem érdekel. Itt az eső, kérem az aranyat! – kötötte az ebet a karóhoz a vendég.

– Mondja csak, mégis mennyi aranyra gondolt? – váltott hangnemet a tulajdonos.

– Végre megjött a jobbik eszük. 20 liter vizet hoztam, az akkor 20 kilogramm arany. Adják ide gyorsan, mert még be kell ugranom más helyekre is! A kocsiban még van vagy 80 liter.

– Itt bizony nem kap egy gramm aranyat sem. Kérem, távozzon, különben hívom a rendőrséget, vagy inkább az elmeógyógyintézetet! – emeli fel hangját a tulaj.

Az eladó már oda is lépt a telefonhoz, hogy tárcsázzon.

– Ne olyan hevesen! Azonnal tegye le a telefont! – ordít rá az ismeretlen férfi, miközben belső zsebéből revolvert húz elő.

– Maguk akarták. Nem értettek a szép szóból, hát értenek majd másból.

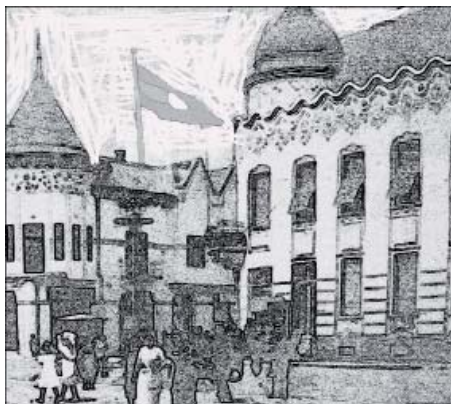
Odadob egy fekete zsákot a két megriadt férfi elé.

– Gyorsan pakolják tele!

A fegyver megteszi hatását. Néhány perc alatt telerakják a zsákot ékszerekkel. A férfit csak az aranytárgyak érdeklik. Int, hogy az ezüstöt hagyják.

Az üzlet előtt járókelők haladnak el, de egyikük sem figyel arra, mi zajlik odabent. Amikor a zsák megtelik, a fegyveres gyakorlott mozdulatokkal megkötözi a két férfit, aztán hátára csapja a zsákot és az ajtó felé indul. Onnan visszaszól:

– Ugye, hogy igaz a mondás? Májusi eső aranyat ér!

ROKONOK KÖZÖTT

Füledt augusztusi napon költöztem a kis belvárosi lakásba. Szoba, konyha, semmi luxus, de fedél volt a fejem fölött. Egyik grafikus barátom nyugaton kapott munkát, felajánlotta, hogy amíg távol van, lakjak nála. Elfogadtam. Annál is inkább, mert kényszerhelyzetbe kerültem. Mint mindig.

Jól megvoltam a nyugalom e kis szigetén, miközben körülöttem megállás nélkül forgott a világváros bűzös (vagy bűnös) kavalkádja. Forgatag a létezés körhintáján. Az élet olyan, mint a hullámvasút, közben sokszor hányinger fogja el az embert. Ingereket kelt és elfojt. Folyton hajszolja az élet atlétáját az örök maratonin, miközben a cél egyre távolabb.

Egy idő után már a csend és a magány is nyomasztóvá válik. Főleg ha erre még rájátszik az ego. Dupla vagy semmi, emeljük a tétet! Szóval eldöntöttem, bulit rendezek. Evéssel, ivással egybekötött társas összejövetelt – de kiket hívjak meg?

Kit, kit? Ha már az embernek rengeteg barátja van, akkor legyenek a rokonok!

A gondolatot tett követte. Szétküldtem a meghívókat.

Hétvégére terveztem a dolgot. Péntek délután ellátogattam az ügyeletes áruházlánc, természetesen külföldi, legközelebbi kirendeltségére. Itt olcsóbban tudtam beszerezni mindazt a kétes árut, amit élelmiszerként sóznak ránk. Sokszor só, illetve szó szerint. Olcsó húsnak kevesebb az ára.

Mivel rokonokról volt szó, természetesen magyaros konyhával, szittya ételekkel készültem, bár a kulináris gyarmatosítás következtében egyre kevesebb az autentikus magyar étel. Azt azért már a legszökebb, tucc-tucc zenén felnevelkedett szubkultur-ifjonc sem veszi be, hogy őseink hamburgert és hot-dogot zabáltak a vérengzések közötti szünetekben. „De ki tudhassa aztat?” Ahol gyűjtést szerveznek egy szappanopera-szereplő felszabadítására, közben megtagadják népük egy részét! Én viszont ápolom a rokoni kapcsolatokat. Szóval az étkekhez jó magyar borokat és söröket is

beszereztem. A ház elé kikötöttem egy pulit. A marhákat szürkére festette a lét komorsága. Szóltam az emeleten lakó Mangal Icának, hogy bulit rendezek, ha akar, jöjjön. Disznósajt is lesz.

– Jöjjön el a te országod! – mondta fellelkesülve.

El is jött a nagy nap. Arra gondoltam, ha a meghívottak egy része eljön, már jól fogunk szórakozni. Akkor már nem csak én leszek szórakozott.

Sorban érkeztek a vendégek. Elsőként a csavaros elméjű góbé, Székely állított be, kezében tartva jól konzervált öntudatát. Tudtam róla, hogy határőr volt a seregben. Aztán a közeli rokon, Felvidéki feküdt rá a csengőre. Majd a többiek is megérkeztek sorban, a Kárpát-medence minden tájáról, elvégre pólós nemzet a magyar. A lakásban sajnos nemhogy medence, de még fürdőszoba sincs. De nem ez teszi az odút. Csángó fél órát késett, hiszen neki még hegyet is kellett másznia. Amúgy is arról híres, hogy folyton elcsatangol.

Végre mindenki együtt volt. Feltettem egy kis népi rockot. Körülöttem ismerős arcok. Egészséges volt a hangulat. Jó fejek a rokonaim, kár hogy ritkán járunk össze.

Már túl voltunk az üdvözlő italon, amikor megszólalt a kapucsengő. A postás volt, táviratot hozott, finnül írták, így nehezen tudtam elolvasni: „a rokonságnak vége stop ne várjatok stop.” Meglepődtem, hiszen ez egy majd háromszáz éves rokonság végét jelentette.

Alighogy becsuktam az ajtót a kézbesítő után, újra megszólalt a csengő. Egy másik távirat érkezett. Hantsi-Mansi Mari írt. Röviden tudatta, hogy nem tud jönni, mert nem kapott időben vízumot. A férje amúgy sem engedte volna el. Orosz helyzetben vannak.

Helyette egy alacsony lovon ülő ember érkezett. Ő volt Madjar Kazahsztánból. Még Bösztörpusztán futottam össze vele. Behívtam és hagytam, hogy fél barackkal mossa le a hosszú út porát. Állítólag az amerikai elnöknek is ez a kedvenc itala.

Már kezdtünk szűkösen lenni az egyszobás lakásban. Sok jó ember kisebbségben van, ha magyar.

Mikor az elfogyasztott italok hatására már fokozódott a hangulat, kopogtak az ajtón. Újabb vendégek érkeztek a kiterjedt rokonságból. Sumer és Egyiptomi toppant be egzotikus ajándékkal a kezében. Utóbbi ciánkezelt paprikából font füzért akasztott a nyakamba. Csángó és

Székely közt szorítottam nekik helyet. Talán később se róják ezt fel nekem. Így már egy kicsit vontatottabb lett a társalgás, de az alkohol nem csak a nyelvet oldja meg. A képlet adott, de Észt korábban jelezte, nem tud jönni. A szeszesital piacáról a Baltikummal szeretné kiszorítani az unikumot.

Tudom, a töltött káposzta nem igazán svédasztalra való, de a vendégseregnek láthatóan nagyon ízlett. Már alig maradt néhány falat, amikor újra megszólalt a csengő. Szittyá érkezett többedmagával. Szabadkozott a késés miatt. Útközben összeszedett egy kis csapatot. A lovakat az udvaron helyeztem el, Szittyát, Hunt, Avart és Japánt pedig bevezettem a lakásba. Most vált csak igazán szilajjá a hangulat. A lejártszóba keleti zenét tettem. A rokonokat figyelve jöttem rá, hogy Szittyá milyen kumis alak.

Ezzel még korántsem volt vége. Nem számítottam már több vendégre, de tapasztalt házigazdaként sejtettem, hogy betoppan néhány hívatlan alak. Nem csalatkoztam. A kárpátaljai vendégjog megkívánta, hogy senkit ne küldjek el. Először Etruszk érkezett. Nem értettem mit beszél, a névjegykártyájáról olvastam el a nevét. Kelta ezután jött meg. Az ő megjelenése nem volt annyira meglepő, hiszen korábban hosszú ideig lakott a vidéken.

Most már valóban szorosan voltunk, táncról szó sem lehetett. Mindenki igyekezett a körülményekhez képest kényelembe helyezni magát. Kintről hujjogatas hallatszott. Ajtót nyitottam, Indián állt ott, kezében egy üveg tüzes víz, Szmirnuff. Már az ő jelenléte is elgondolkodtatott, de Inka betoppanása még inkább meghökkentett.

A lakótársak nem tudtak aludni a zenétől és a lármától, a lakásban pedig már nem volt több hely. Kiköltöztünk hát az udvarra. Már javában lobogtak a tábortüzek, amikor felülről közeledő zúgásra lettem figyelmes. Vakító fény pásztázta végig a környéket. A tábortüzek most jól jöttek. Ez volt az est leghatásosabb belépője: Sziriusz, a nagyon távoli rokon érkezett meg csillogó elmével.

Mivel elfogyott a jókedvszérum, kölcsönkértem az egyik lovat és elugrottam vele a közeli éjjel-nappaliba, hogy feltöltsem a készleteket. Már elmúlt tizenegy óra, érvénybe lépett az alkoholstop. Attila kardja azonban megtette a hatását.

Amikor meghívtam a rokonokat, álmomban se gondoltam, hogy ilyen nagy a család. Ha baj van, mégis egyedül vagyunk.

Persze, nem bántam semmit. Sok új arcot ismertem meg, még ha néhányukkal nem is tudtam szót érteni. Jó buli volt. Szó se róla.

Másnap délben ébredtem. Hasogatott a fejem, a számba sivatag költözött. A számítógép még zúgott, a szoba romokban hevert. Tétova mozdulattal kutattam a mobilom után. Fel kellett hívnom valamelyik barátomat, hogy segítsen rendbe szedni a lakást. Éles bajonettként hasított agyamba a csengő hangja. Kábán nyitottam ajtót.

– Jó napot kívánok, naccságos úr! Ócsón kínálok fűrógépet meg zebrás plédet. De van még bárkácskészlet, nadrágszíj, túlélőkés, árpádsávos zászló meg vályogvető. Vegyen már valamit, éhesek a purgyékok!

Ez már nálam is kivágta a biztosítékot: úgy vágtam be az ajtót, mint ragadozó madár előtt a tót henteslegény.

ZÖLDRE VETETT PAPIROSOK

Egyszer az író türelme is elfogy. Az utolsó falat kenyérrel dőlnek le a falak, amik az elmét a nyugalom elfogyó szigetén tartják. Tarthatatlan állapot, miközben testét az örülettel szennyezett türelmetlenség hullámai óceáni türelemmel falják fel.

– A hullámmal sem én rendelkezem – gondolta az író, aki már régen nem ír. – Mindent elvesznek tőlem az angolok!

Idegen emberek, idegen arcok, idegen szívek, idegen szavak, idegen lét. Hát csoda, hogy tönkremennek az idegek?

Még létezik, mert éhezik. Jó szóra, ölelésre, illatra, érzésre, terített asztalra. Az éhség megélesíti az elmét. Ezért van annyi Nobel-díjas Etiópiában és Szomáliában, Grammy-díjas Bangladesben, Oszkár-vallottja Haiti rengésének. Radzsaszán porában Rotschildok fetrengenek. Közleményben deklarált közöny. Az ember közönységesen tekint maga elé. Mindegyre fel. Mire fel? Kire lehet még felnézni egyáltalán? Egyáltalán érdemes-e még nézni? A látvány elszomorít.

Türelme fogytán az író elindult a városban. Hóna alatt paksaméta, fehér papirosok kiskegye halmaza, önkényes halmazállapot. A papirokba szavakat gyömszólt lázas elmével. Verejtékszag. Hóna alatt paksaméta.

A város megértően kísérte útját. Tudta jól, mit érez. Őt sem értették meg soha. Az író sajnálta a várost, de leginkább önmagát. Ha már mások nem teszik, ő sem szívesen. Szívuját a sors szívtelenségének tudta be. Tudta jól, ennek sincs értelme, csakúgy, mint az értelmetlenségnek.

Az író műveit cipelte. A természetes dolgokat nem hozzák létre. Az író a műveit cipelte. Az évek súlyos szavait, mondatait. Rongyosra olvasta Times New Roman gondolatait, azok mégis szűzen maradtak. Nem más, mint szellemi önkielégítés. Ágyában más elme meg sem fordult. Olvasatlanul cipelte papirosait.

A város hallgatagan figyelte, miközben testén, mint vérszívó paraziták nyüzsgöttek az emberek. Emberrekkentő idő. Már megszokta, már megszokták. Már meglopta, már meglopták. Már megtudta, már

megtudták. Mégse értett semmit az egészből, ezért hizlalta félelmét. Fél elmét szánt a célra. A maradék életre nem elég.

Az író a parkba ment. Meg nem született könyveit sétáltatta. A friss levegő jót tesz a szervezetnek. Egyetlennek sem volt tagja. Létszámot soha nem növelt sehol. Rossz helyre, rosszkor, rossz kor, bármikor.

Megállt a pázsit közepén. A fűben elmaradék lapult. Hóna alatt a paksaméta. Tapéta zöld fűszálak testére. Nyomuk sem lesz estére, gondolatok vesztére. Az író jól tudta, hogy nem tudja, mit tesz, de bánni fogja nagyon. Életében ez volt az a pillanat, mikor kifolyt kezéből a vagon. Nagyon. Pusztító szándékkal törve át az agyon.

– Legyen hát, mit rosszakaró elmeharang kongatott csonthüvely mélyén, álmatlan éjszakák csendjére firkálva grafiti-árnyakat!

Az író a zöldre vetette papirosait. Fehéren villogtak, mint hiéna sziréna az íriszt marcangolva, szemkehely nedvét lefetyelve. Kérdésérzésekre feleselve, feleslegesen.

Egy halom. Nézte, látta. Ott volt ő, az író, aki már nem ír. Analfabéta lett jobbja. Balja nem sikerült, csak sejtelem. A tv-ben látta, szájjal és lábbal is lehet írni, festeni. Érezte, ő már elég feslett. Álljon meg a szó egy szóra! Ezt neki kellett kimondania:

– Elég!!!

Elég a papír, s vele a gondolat. Serceg, mint tábortűz fölött a szalonna. Mégse ég. Még nem elég. Az öngyújtóból kifogyott a szufla, a dobozból elfogytak Irinyi szálai.

A fű zöldje befogadta a papiros fehérségét, pirosat a tetejére karjából eresztett.

EGY NAP VELENCÉBEN

Az autóbusz megérkezett Punta Sabbioniba. A helyi rendőrség emberei útba igazították a turistacsoportot. Néhány perces gyaloglás után pazar látvány tárult a kíváncsi szemek elé.

Az Adriai-tenger eme szegletének panorámája elbűvölte a messzi földről érkezett vándort. Már gyermekkorában szerencséje volt eljutni a Fekete-tengerhez, de ez most más volt, hiszen a kék vízen túl ott várta Velence, az ezeréves város. Igazából még most sem hitte el, hogy itt lehet. Itt, a nagybetűs Nyugaton. Először járt az egykori szocialista blokkon kívül, és egyből Itáliában. A sokéves bezártság még mindig érezte hatását. Ha az ember életét kézi vezérléssel irányítják, elfelejti, hogy önállóan is tud járni, hogy önmaga dönthet a sorsáról.

A fiatalember kék szeme illett a tenger és az ég színéhez. A hajót sirályok csapata vette körül, zajos viháncolással köszöntötték a messziről érkezett vendégeket. Turista – nem szerette ezt a szót, mindig egy tejterméket juttatott az eszébe. „A többi túró” – hallotta felsengeni a humorista jól ismert mondatát. Gondolataiból a bohó madarak zökkentették ki. Izgatott emberek vették körül, bár a beszélgetésekből kiderült, néhányan nem először járnak a karnevál városában. A társa is volt már itt korábban, most a tájat filmezte.

A Palazzo dello Brigioni előtt kötöttek ki. Hát mégis igaz, nem álmodik. Itt van Velencében! Történelmi pillanat volt ez a Kárpátok lábaitól érkezett utazó számára. A Vérke üzenetét hozta el. Később, a félreeső lagúnákon átkelve ismerős érzések kerítették hatalmába. A tengerparton tarka és lármás embertömeg hömpölygött. Ott volt a város, a karnevál színes forgataga. Képzeletében a csehszlovák popsztár perdült ki a mólóra, hogy előadja világslágerét. Ma már a rádióban sem szól, csak az irigyei emlegetik.

A Keleti-Kárpátok szülötte társával a tengerparti tömegen átvergődve észrevette, a Szent Márk tér zajos kavalkádjában egyenes tartású férfi igyekszik a katedrális irányába. Öltözete a XVIII. század divatját tükrözte. Láthatóan keresett valakit, miközben lépten-nyomon

beleütközött egy-egy álarcos alakba. Sok száz éve rója már az ódon sikátorokat, campokat, a lagúnákon átívelő hidakat. Kétes hírneve megőrizte alakját az utókornak, hogy méltó példája legyen a hivalkodó élvhajhászásnak.

– Signor Casanova! – szólította meg egy fekete ruhás férfi, aki festőkéllékeket szorongatott a kezében.

– Á, ön az, signor Canaletto! Igazán nem panaszkodhat, most aztán akad éppen elég téma, amit vászonra vihet. Mit szól például ahhoz a csinos gésához? Ó, amott egy magyar nemes hölgyet látok.

– Hát igen. De kinek kellene ma már a festmények? Láthatja: kamerával, fotómasinával meg azzal a hordozható távbeszélővel örökítik meg a kedves pillanatok. A festményeket templomokba és múzeumokba száműzték

– Kedves barátom, azért mégse olyan elkésérítő a helyzet. Jó ízlésű emberek ma is akadnak, akiket még mindig lenyűgöz az Ön ecsetkezelése. Apropos, kezelés. Ugye megbocsát?

A következő pillanatban a tömeg elsodorta egymástól a két férfit. Casanova egy vörös ruhás dáma nyomába szegődött, akinek ébenfekete hajfürtjei reneszánsz képkeretként szegélyezték latin angyalokat idéző arcát. A Szent Márk teret és a tengert összekötő Piazzettára értek. A Doge palota tatarozás alatt álló épülete árnyékot vetett a csehországi könyvtáros szándékaira. A férfi vágyának tárgya még egyszer felbukkant, de a következő pillanatban örökre alámerült a nyüzsgő forgatagban. Tekintete máris újabb látványosságon akadt fenn, ezúttal egy szőke tüneményen, aki társaihoz hasonlóan táblára rótt felirattal adta tudtára a világnak: Európa 2010-es kulturális fővárosa – Pécs!

– Ah, ezek a magyarok – jegyezte meg Casanova, és kísértelt a történetből.

A tér másik oldaláról egyik régi haragosa figyelte dühtől eltorzult arccal, de a neje becsületén esett foltot már a legmodernebb tisztítószer sem tudja eltávolítani.

Eközben a Kárpátok szülötte a Rio de Greci hídján átkelve az Arsenale felé vette útját. Valaha ez volt a köztársaság fegyverraktára, ma múzeum. A tengervíz sója megtette hatását, mint Mónika a magyar jó ízlésben. Számos ház pőrén, salétromos falakkal álldogált a csatornák mentén. Néhányuk akár Beregszászban is lehetne. Leginkább itt érezni

az elmúlás áporodott illatát. A város haldoklik, az emberek menekülnek. Csak a turisták nem veszik észre. Zajos áradatként öntik el újra és újra Tengervárost.

Az Arsenale bejáratánál alacsony férfi állt díszegyenruhában. Jobbját zubbonyába rejtve pózolt a vakuk fényében. A Canale delle Galeazze vizét kémlelte. Talán a dózse díszes ünnepi hajóját kereste, amit egykor katonái az ő parancsára küldtek a tengerfenékre. A hajóval szállt hullámsírba a több mint ezer évig virágzó köztársaság is. Mára csak a falak és a hidak maradtak. A város idővel, tengerrel, zsarnokokkal, történelemmel dacolva élő emlékműként kínálja fel magát az utazónak. Igaz, a portéka már ódon és megviselt, de értékéből keveset veszített. Újpesti Dózse.

– Így múlik el a világ dicsősége – gondolta a fiatalember.

Gondolatmenetét zajos társaság akasztotta meg. A vidám fickók között ismerősöket vélt felfedezni. A ruházat, a nyelv. Igen, csak a lovak hiányoznak. Anyanyelvén üdvözölte a keleties kinézetű férfiakat. Valahol Vereckénél már találkoztak korábban. Milyen furcsa, hogy sorsuk éppen itt keresztezte egymást újra, de hát bizonyos értelemben Attila hunjainak is szerepe van Velence megalapításában. Nem véletlenül találtak rá a Biennále melletti épület magyar mozaikjaira. Olyan ez, mint a genetikai kód, ami már akkor beleivódik az ember lényébe, amikor még nem is létezik. Hát létezik ilyen?

A Biennále épülete gyerekzsivajtól volt hangos. Ezúttal emberpalánták foglalták el a mozivászón csillagainak helyét. Mennyivel őszintébb arcok, nevetések. A természetesség bontotta le a Patyomkin-színfalakat, hogy egy még színesebb fal épüljön fel a gyerekek képzeletéből. A színpadon pöttömnyi kislány verset szavalt. Ismeretlen szerző, ismeretlen előadó, ismeretlen nyelv. Csak a belső fül érti szavát: „Vízen ülő Velence, tengerkéklő szelence. Mesebeli tündérvár, itt lakik a karnevál. Virgonc lelkű lagúnák, ficáncoló gondolák. Templomok, az áhítat minden lelket átitat. Adriának tengere, Marco Polo szelleme. Vedlő falú paloták hordozzák a nagy csodát.”

Egy nap Velencében túl kevés, hogy mindent megnézhessen az emberfia. A Kárpátok szülötte és társa igyekezett minél többet magába szívni a városból. Tüdejük megtelt a történelem áporodott illatával. Velence egyszerre ódon és lüktetően élő város. A turisták zajos áradata

feltartóztathatatlanul hömpölygött a szűk utcákon, a lagúnákat átszelő hidakon. A tengerparton női táskákat árusító afrikaiak menekültek az Arsenale irányába, mikor a Doge palota felől felbukkant két csendőr. Carabinieri, ahogy errefelé nevezi őket a nyelvjárás. Az egyik lagúnán ringatózó bárkáról friss zöldségeket kínáltak az árusok. A tavernákból vidám énekszó szűrődött ki, Európa számos nyelvén. Az utcákon színes forgatag. Mindenki ünnepelt, elvégre karnevál volt. A karnevál volt, van és lesz. A karnevál maga Velence, az a város, ami a modern világ sáskahadának elméjében bevillan, ha meghallja – Venezia. Ez a nép karneválja, mert a gazdagok a paloták falai mögé húzódva adják át magukat az életörömöknek. Sok száz éve van ez így, az úr ritkán keveredik a pórnéppel. Nem azért van vagyona, hogy ne saját kedvére formálja a világot, ami körülveszi.

A fiatalember átkelt a Canal Grande fölött ívelő Rialto hídon. A vakító fényárban úszó kirakatok az ódon hidat is megszállták. Ahol valaha zöldséget, gyümölcsöt és más élelmiszert árultak, ma élelmes butikosok kínálják bővlijukat. Megállt az egyik kirakathál: ezernyi álarc és maszk. Arra gondolt, hogy már Velence sem emlékszik, milyen volt az eredeti arca. Az arc a lélek tükre. Tükröből pedig nem volt hiány. Tükröm-tükröm, mondd meg nékem! Az állandó zajban nem hallhatta a választ. Maradt a képzelet színesen bolyongó ecsetje, ami az elme zezugos járatainak falára pingálja életképeit. Csak a valóságtól távol érzi igazán jól magát. Nincs tükrő, amely szembesíti a süllyedő múltat az elenyésző jelennel. Fényképezőgép villanó vakuja taszította odább. Amott egy újabb templom, előtte tér. Zeneszó csalogatott.

Észre sem vette, amikor elment mellette egy göndör hajú, magas férfi. Távol-keleti öltözetet viselt, mintha nem is jelmezben volna. Gondterhelt arccal igyekezett áttörni a tömegen. Valahol a kikötőben már várta egy gálya, s a messzi távolban Kambalik.

A Canal Grande hátán egymást érték a gondolák és a vaporettók. Karnevál ide vagy oda, a velenceiek éltek mindennapi életüket. Ők már megszokták a turisták hordáit. Kis túlzás, de elviselték, hiszen az általuk elköltött pénz Velence túlélését segíti. Ha van még egyáltalán segítség. Nem csak a kíváncsi emberek, de a jó öreg Adria is azon van, hogy minél többet magával ragadjon a városból. Tengerváros végzete maga a tenger. Sós ízű ölelésének nyomai visszaköszönnek az épületek

falairól. Fantagiرو örökön keresi elveszett Romuáldóját, miközben a világ összedől körülötte. De a világ még ép, éppen önmaga körül forog.

A gondolatok már ritkán énekelnek. Külön kérnie kell az utasnak. A Rialto alatt kecses testű gondola siklott át, az evezős talján dalt énekelt. A parton többen felszisszentek, bosszúsan tekintettek a derék gályásra. Byron jól tudta, miért, hiszen melyik velencei tűri el, hogy nápolyi dalt énekeljen a balga csónakos? A vidám hölgytársaság persze mindebből mit sem érzékelt. Alámerültek az élvezetek lagúnájába, pedig csínján kell bánni a lagúnával! Az ember könnyen bemocskolja magát, aztán már csak vérző ujjbeggyel próbálja tisztára sikálni önérzetét. A becsület gúzsba köti a szegényt, a gazdag mázos szavakkal oldja azt. A törvény örvénye nem húzza mélybe, ki jól ismeri, hiszen ő alkotta, melyből álszent ének fakad, s adóztatja ki a sajtot a megszeppent hollótól. Panaszra tárja csőrét, s máris oda minden java. De a java még hátra van, a ravasz, máris füstté vált minden reménye. Pedig túlélő típus. Túl élő, mondja is a hatalom, s nyesegeti a rózsahimlő bimbáját. Bimm-bamm, bimm-bamm, kondulnak meg a Szent Márk katedrális harangjai. Lélekharang vagy vészharang? Mindenkinek élete szerint. A mór megtette dolgát, és csendben távozik. Akikért a harang szól, még csak észre sem veszik. A harang haragosa a modern kor zsivajának. Mert a szólam egyre többször hazug, s nem csak az agresszív apa veri félresikerült gyermekét. Gyermekcipőben jár, aki hitét másokba veti, mert azok őt vetik meg.

A fiatalember felfigyelt a déli dallamokra, amelyek messze merészkedtek a Vezúv lankáitól. A kanyarban feltűnt a gondola, benne Albion jeles poétája. Felismerte. Intett neki, de amaz nem vette észre. Önmagával volt elfoglalva, s tovaillant a líra ringató hátán. A gondola eltűnt, magával vitte a XIX. század sóhaját.

– Már a szolgálai sem állnak szóba velem – gondolta a göndör hajú vállat vonva. Vállvetve küzdötte át magát egy újabb álarcos társaságon.

Társ a csillogó boltokat fényképezte. Kellenek az emlékek, zárjuk be a masinába, hogy otthon kinyitva gyönyörködhesünk, amikor körberöpködnek a szobában. Elégedetten vesszük készpénznek, hogy tudjuk, mi rejlik az álarcok mögött. Már az elsődleges is mögöttes szándék, ajándék önmagának. Az ember önző. Ha másoknak segít, az is emberi.

A kirakatokban Macskakirálylány és Macskakirályfi. Persze, a szem se legelhet időtlen, hiszen itt is van, ki lehúzza előtte a redőnyt. Odébbálltak, hiszen volt még éppen elég látnivaló. Látni, nem csak nézni. Érezni, nem csak vérezni. A gazdagság közepén éhezni. Étek, véték. Vétkezni a semmiért. Étkezni az enniért. Mert nem csak étekkel él az ember, de az éték kell. Bármilyen áron, ha az magas és úgyse tudjuk megfizetni. A létezés rögzös, még Velencében is. A hajó hullámok hátán dőcög előre. A parton vének osztogatnak tanácsokat.

– Sose öregedjete meg, gyermekeim!

A tér másik oldalán Ezra Pound lépett ki az egyik palotából. Idős hölgy panaszkodott el, hogy a karnevál alatt nem tud aludni.

– A szépség sok nyúggal jár – jegyezte meg az amerikai, wyomingi olasz kiejtéssel.

Az öreg hölgy megcsóválta fejét, majd intett:

– Megint egy bolond külföldi. Megszállnak minket a szárazföldi patkányok, egyre kevesebb a földi.

Az egyik palota előtt teherhordó bárka siklott a bejárat elé. Hátán zongorát cipelt. Utasa komor arcú cilinderes úr volt. Fekete gondola, fekete zongora, fekete gondolat. Számára menedék Velence vendégszeretete, de mégis besúgók tekintete követte minden gondolatát. Veszélyes dolog gondolkodni, ahol az emberi élet kevesek kiváltsága. A poroszok oroszok, a németek végletek, elnyomnak népeket, s mindenek felett a Habsburgok lefittyedt gögje trónol. Büntetlenül nem lehet soká büntetni büntetlenül élőket. A ménes lábán béklyó, de közel már a valkűrök lovaglása. Paták alatt végzi a zsarnokság, s a szabadság lobogóját az Adria szele lengeti. A cilinderes úr komor volt, a várost megtöltő vidámság sem hozta mozgásba arcizmait. Vállán ősi terhet, a Nibelungok kincsét cipelte..

A kékszemű még mindig a kirakatokat bámulta. Egy pillanatra úgy tűnt, a négy testőr integet neki. Eh, csak valami duma feküdhette meg agyát. Túl sok volt ez már így, ömlesztve. Kattogtak a bitek, John Lennon se tudta volna követni a tempót. Keménykalapos öregúr lépett oda mellé. Ránézett, amaz udvariasan biccentett. Vizsgálta.

– Először jár Velencében?

– Igen. Ennyire látszik?

– Nehogy megsértődjön, kedves magyar barátom! Csak láttam szemében a rácsodálkozást az újra.

– Igen. Nagyon tetszik, de a felszín alatt valami végtelen szomorúságot érzek. Bár lehet, csak én látom így.

– Engem is megérintett már az elmúlás szele.

– Honnan tudta, hogy magyar vagyok? A többség lengyelnek nevez.

– Nem fontos. Fiatal barátom, higgye el, a látszat nem mindenkit tud megtéveszteni. Ahogy Velence sem.

– Ön is itt él, vagy netalán turista?

– Velence a második otthonom. Nemcsak a Buddenbrookoknak van itt házuk.

A fiatalember elgondolkodott. Ismerősen csengett a név. A múlt paravánja mögül előlépett egy érzés. Keddenként a tv-készülék előtt ülve nézte a mozgásba hozott regényt. Körbenézett, az öregúr nem volt sehol. Egyáltalán ott volt-e? Hiszen a magyaron kívül csak az orosz beszélt. A keménykalapos férfi nem látszott orosznak, de akkor milyen nyelven beszéltek? Hiszen magyar sem lehetett.

– Teljesen megbolondít ez a város.

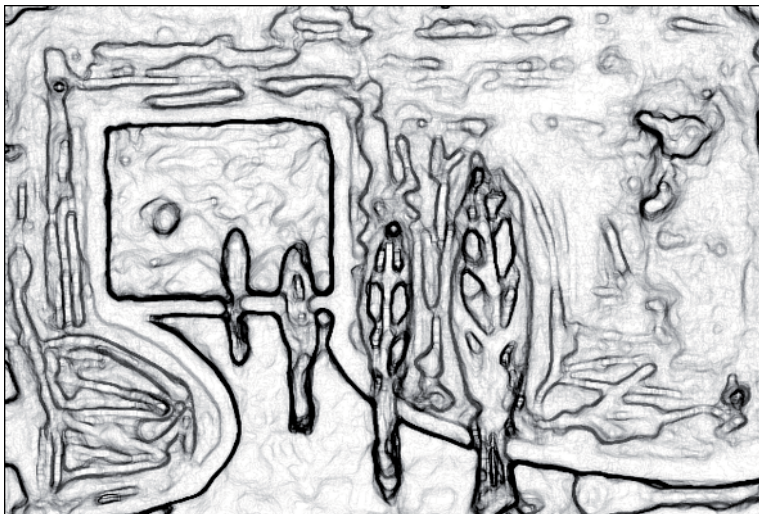
Körbenézett. Nem látta a nőt. Csak nem vesztette el? Itt még telefonon sem tudja hívni. De nem. Jóleső érzéssel fedezte fel ismerős alakját az utca másik felén. Még mindig a kirakatokat fotózta.

– Hogy nem unja meg?

Elindult a nő irányába, de hamarosan megtorpant. Az egyik kirakat üvege mögött ismerős jelmezt pillantott meg. Harlekin volt, mellette pedig a Kaszás. Ez volt a legfényesebb kirakat, elméje mégis elsötétült. Komor gondolatok furakodtak a közelébe a tömegén át. A kirakatot nézte. Meglepődve vette észre: valaki éhenkórász kárpátaljai írónak öltözött.

ÉN AZ EMBER VAGYOK

A Tervező izzadt homlokát törölgette. Gondterhelten meredt a monitorra, ahol olyan bonyolult számítások futottak, amiket csak ő értett. No meg – persze – a számítógép. Mikor az ember ezzel a névvel ruházta fel az általa megalkotott mesterséges intelligenciát, nem is sejtette, mennyire találóan jellemezte. Az ember elhitette magával, hogy isteni tulajdonságokkal rendelkezik. Hiszen új életet alkotott. Az Emberből Teremtő lett. Teremtményét fokozatosan fejlesztette, nevelte. Majd eljött a nap, mikor az áramkörökből, huzalokból, adatlapokból álló teremtmény öntudatra ébredt. Azon túl már nemcsak a programok mentén gondolkodott és cselekedett, hanem önálló tevékenységet folytatott. Elmerengett azon az úton, ami Neumann János szobaméretű lámpás gépezetétől Bill Gates PC-jén át az ő Teremtményéig vezetett. Bár a Teremtmény műanyagból és fémből készült, már-már emberi tulajdonságokkal bírt.

A Tervezőnek nem volt családja, se barátja. Munkatársaitól is elhidegült. Életét a munka töltötte ki. Nagy vágya volt, hogy megalkossa a mesterséges embert. Egy olyan humanoidot, akit nem gyötörnek betegségek, és nem lebeg fenyegetően feje fölött a halál. A Teremtényt emberi alakkal építette meg, de még nem volt tökéletes. A mesterséges bőrrel akadtak gondok. Háromszor is újra kellett borítani az egész testszerkezetet.

Csakhogy a külső nem minden, ahogy a közmondás tartja. A Teremtény viselkedése megdöbbenően hasonlatos volt az emberéhez. Képes volt önállóan tanulni, gondolkodni, mégis az embert szolgálta. A Tervezőt, akihez nagyon ragaszkodott.

– Az embernek is van tervezője? – kérdezte a gépmember.

– Voltaképpen igen, de nem úgy, ahogy te gondolod.

– Hogy gondolom én? – jött az újabb kérdés.

– Én előbb megterveztelek téged, és csak azután alkottalak meg. Az ember egy nő és egy férfi párkapcsolatából születik, nemzés útján.

– Engem is nemzettek? Mert én nem láttam itt egyetlen nőt sem.

– Nem, a te esetedben a nemzés elmaradt. Azt hiszem, ezt a folyamatot a rendszered bekapcsolása helyettesítette. Számodra ez jelentette az életet.

– Én akkor élek?

– Bizonyos értelemben igen. Ha sikerül befejeznem a munkámat, te sokáig fogsz élni.

– Te is sokáig fogsz élni?

– Nekem egyszer meg kell halnom.

– Miért?

– Mert ez a dolgok rendje. Az ember megszületik és meg is hal. A halál az élet része.

– Mi a halál?

– A halál az egyén életének vége. A szíve megszűnik dobogni.

– Egyszer én is meg fogok halni, mint te?

– Nem olyan értelemben. Ha a rendszered elromlik, ki lehet cserélni a hibás alkatrészt.

– Nekem is van szívem?

– Nem, neked nincs.

– Miért?

– Mert neked nincs szükséged rá. Az embert az ereiben folyó vér tartja életben, ezt a körforgást pedig a szív biztosítja.

– Nekem miért nem készítettél szívet?

– Mondom, neked nincs szükséged rá. De mi végre ez a sok kérdés? – fakadt ki a Tervező.

– Én is olyan szeretnék lenni, mint te, mint az ember – hangzott a meglepő válasz.

Sok év telt el a párbeszéd óta. A Teremtény sokat tanult. Állandóan a Tervezőt kémlelte. Megpróbálta utánozni, ám a tükréből tudta: bárhogya is igyekszik emberré válni, a külseje mégis más.

– Ha ember akarok lenni, először is szívet kell szereznem. Meg bőrt. Olyan bőrt, amilyen a Tervezőnek van.

A furcsa pár együtt dolgozott a kolónia laboratóriumában. Sok találmányt hoztak létre. A Teremtény nagy segítséget jelentett a Tervező számára. Tudományos fokozatokat is szerzett. A Tervező folyamatosan tökéletesítette a Teremtény külső borítását.

Egyre közelebb járt ahhoz, hogy az emberi bőrhöz hasonló anyagot hozzon létre.

A Tervező már nagyon öreg volt. Járnai is alig bírt. A kétkezi munkát már csak a Teremtény végezte.

– Szerinted most már ember vagyok?

– Miért fárasztod ilyen kérdéssel öreg barátodat?

– Nem válaszoltál! – figyelmeztette nyomatékosan a Teremtény.

– Sajnos, nem mondhatom azt, amit hallani szeretnél. Nagyon hasonlítasz az emberekre, mégse vagy ember.

A Teremtény elszomorodott.

– Azért, mert nincs szívem?

A Tervező megsajnálta mesterséges barátját. Évek óta aggodalommal figyelte azt a görcsös igyekezetet, ahogy a Teremtény megpróbált valódi emberré válni. Közben menthetetlenül átvette a negatív tulajdonságokat is. Egy alkalommal a Tervező heves vitába keveredett a laboratórium egyik vezetőjével. A törtető káder sok tudósnak tett keresztbe, ezáltal a Tervező ellehetetlenítésére készült. Mikor az egyik tudományos áttörést jelentő felfedezését magának titulálta, a Tervező türelmét veszítve halálosan megfenyegette. Az esetnek szerencsére csak a Teremtény volt szem- és fültanúja. Néhány nap múlva a vezetőt holtan

találták otthonában. Belefulladt a fürdőkádba. Az eset nagy port vert fel. A hatóság kihallgatta a Tervezőt is, de nem volt ellene semmilyen bizonyíték. Ám a Tervezőben feléledt a gyanú, hogy a Teremtménynek köze lehet a rejtélyes halálesethez. Amikor erről kérdezte, a Teremtmény felháborodottan utasította el a gyanúsítást, a Tervező azonban továbbra is gyanakodott.

A Tervező azt gondolta, a Teremtmény őmiatta vált fokozatosan komorrá. Már hetek óta nem tudott felkelni az ágyból. A Teremtmény ápolta és etette, akit bántott a tudat: hiába tett meg minden tőle telhetőt, mégse lett belőle ember.

– Az emberi tulajdonságok önmagukban még nem tesznek emberré. A belső a lényeg. Belül sose leszek ember, amíg nem lesz érző, dobogó szívem – elmélkedett magában az emberi gépezet.

A Tervező haldoklott. Szíve egyre lassuló ütemben dobolta az élet ritmusát. A ritmust, amit a Teremtmény éjjelente hallgatott. Döntött. Az elhatározás már évekkal korábban megszületett. Éjjel volt. A Tervező már alig lélegzett. Eljött az idő.

Az a bizonyos éjszaka megváltoztatta mindkettőjük életét. A Teremtmény sokat tanult. Nem tudni, melyik volt az a pont, mikor túlszárnyalta gazdáját. Éjjelente lázasan dolgozott. Egyszerre hajtotta a Tervező iránti szeretete és az önzés. A Tervező kiragadtatott a halál karmaiból, a Teremtmény elnyerte, amire annyira vágyott.

– Kelj fel és járj, mert én az ember vagyok! – szolt a Teremtmény a meglepett Tervezőhöz.

TÖRTÉNELMI PIKANTÉRIA 1.

Egy túlvilági konferencia jegyzőkönyve

Helyszín: hatalmas terem jókora kerek asztallal, körötte székek. Az egyik falon soknégyzetméteres világtérkép, amelyen folyton villogó piros lámpák jelzik a válságövezeteket. Még üres a helyiség, de már érkeznek a hamarosan kezdődő konferencia résztvevői. Elsőként Bonaparte Napóleon, oldalán herr Schicklgruberrel, a hírhedt szobafestővel, ismerőbb nevén Hitlerrel. Beszélgetnek.

Napóleon (jobb kézfejét zubbonyába rejtve): Ha azt mondom, fehér, akkor fehér. Nincs ember Franciahonban, aki ellentmondani merészelne nekem. *(Halkabban)* Legalábbis korábban így volt...

Hitler (jobb lábával toppantva): Ja. Remek, de nem az igazi. *(Állát felszegve tekint a korzikaira.)* Nekem egész Európa behódolt!

Napóleon: És Oroszország?

Hitler (arca elkomorodik, jobb keze ökölbe szorul): Most miért keckeckedsz? Neked talán nem Oroszországba tört bele a svájci bicskád? Emlékezz a borogyinói ütközetre, Ivánra meg a vodkájára! És persze Moszkvára. Mi is történt ott?

Napóleon (megborzongva): Hát igen, pokoli hideg volt, még ha ez nem is szerencsés jelző. De én legalább bejutottam abba az átkozott városba. Te a frontra sem dugtad ki az orrodát!

Hitler (elrédve): Ja. Csakhogy akkor más idők jártak. Akkor még voltak úriemberek. Az én időmben rajtam kívül egy sem akadt... Istenverte oroszok – csak az afgánoknak sikerült legyőzniük őket!

A beszélgetés itt megszakad. Újabb hírességek csoportja érkezik a terembe: Néró, a pirotechnikával kacérkodó babérlevél-kereskedő; Henrik, a méltán elhíresült házassági tanácsadó; Mátyás, az igazságügyi szakértő és hun-cut Attila, az Etele tér keresztapja. Mind a négyen a nagy shownokot, Vlagyimir Iljics Lenin(grádo)t hallgatják.

Lenin (körbeforgó tekintettel): Elvtársak! Bocsánat, a beidegződések... Mi is az élet lényege? Harcolni az igazságért!

Mátyás (uralkodói testtartásban): Ez az én asztalom, kopasz! Egyébként helyénvaló, amit mondasz.

Lenin (gyűlölettől izzó pillantást vetve a királyra): Mindenkor és mindenhol szembe kell szállni az elnyomó hatalommal! Le a zsarnoksággal! *(Láthatóan elkapja a forradalmi hév. Nem veszi észre, hogy földre huppanó táskájából kiesik egy sarló és egy kalapács.)*

Néró (Henrik helyeslő bólogatása közepette): Na-na!

Lenin: Az uralkodók elleni harcot csak akkor hagyjuk abba, ha már mi leszünk az uralkodók!

Egyenruhás, tömött bajszú férfiú lép oda a szónokhoz: Zsugás Vili, aki Sztálin művésznévén játszotta el szerepét a nagy történelmi drámában.

Sztálin: Uljanov elvtárs jól mondta. Mikor én kerültem hatalomra, megmutattam a népnek a helyes utat. Igyekeztem leszoktatni őket az olyan burzsoá csökevényről, mint az evés. Rámutattam, hogy a villanyáram használata vétkes energiapazarlás. A fűtés, az értékes szén- és fakészletek elégetése is. Szinte bűn! Továbbá: ingyen utaztattam és nyaraltattam a népet. Olyan csodálatos tájakat ismerhettek meg, mint a Csukcs-félsziget, a Léna és a Jenyiszej folyók környéke, a Jeges-tenger partvidéke vagy Kamcsatka. Megnyertem nekik a háborút. Megnyertem nekik a békét. Mégis én voltam – na, nem a filmsorozatos doktor – a Rossz, pedig minden építő jellegű kritikára nyitott voltam.

Lenin (rezignáltan): Az...

Benyomul a meghívottak újabb csoportja: II. Rákóczi Ferenc, a Rodostó-Tours igazgatója, Kolumbusz Kristóf, a világ pechjére Amerikát felfedező olasz, Ferenc József, az öreg huszár, Julius Ceasar, jobbján nejével, Március Idusával, Brezsnyev elvtárs, a plectsnigyűjtők doyenje, Luther Márton, a reformista, Rettegett Iván, a szurokfőző, Kun Béla, akivel Nagy Feró hej-de szeretne beszélni, a Szűz jegyében született Johanna, Mahatma Gandhi, az első bőrfejű, Abraham Lincoln, a híres céltábla, Nagy Sándor, a peches világhódító, végül XVI. Lajos és Boleyn Anna, a fejletlenség mintaképei. Miután elfoglalják helyüket a kerek asztalnál, a soros elnök, Brezsnyev kísérletet tesz a konferencia megnyitására.

Brezsnyev: Továriscsi! Továr iscsi! Továr iscsi...

Kolumbusz: Na. Mindjárt kibukik a nyuszi. Mit mondjak, én gyorsabban felfedeztem Amerikát, bár Indiát kerestem.

Henrik: Legalább a Play Boy nyuszi lenne.

Luther (fejcsóválva): Uram, könyörülj tévelygő szolgádon, hogy energiája kitarson az ülés végéig.

Ceasar: Az ülés megkezdődött, más szóval: a kocka el van vetve!

Lenin: Világ proletárjai, egyesüljetek!

Kolumbusz (fanyalogva): Ez már uncsi. A római főszer folyton a mezőgazdasággal jön elő, a kis kopasz meg ezzel a szexuális maszlaggal.

Brezsnyev: Továriscsi! Továr iscsi...

Rettegett Iván: Maradjál már, Leonyid!

Lenin: Elv... barátaim! Azért gyűltünk össze, hogy megvitassuk a világ problémáit, és érdemi javaslatokat dolgozzunk ki a hivatalban lévő kollégák számára. Nos, a világhelyzet korántsem megnyugtató. Kérem, fejtsek ki észrevételeiket, tegyék meg javaslataikat!

Mátyás: Fő az igazság.

Johanna: Srácok! Hallottátok, hogy az amcsik Afganisztán és Irak után most Irán ellen készülnek? De rég voltam egy jó kis csatában!

Gandhi: Ejnye, húgom! Szomorú, hogy mindig vérontáson jár az eszed. A békés módszerek mindig célszerűbbek, lásd az én példámat.

Rákóczi: Valóban? Hogy is volt azzal a merénylettel?

Sztálin: Én undorodom a mészárlástól.

Lincoln: Azért végeztetted mással.

Néró: Vilikém, a te G-szigeteiden még Robinson sem unatkozott volna.

Lincoln: Uraim, ne személyeskedjünk. Komoly problémák megoldását kell elősegítenünk. Úgy gondolom, a közel-keleti válság rendezése esetén jelenlegi utódom sem lenne annyira bús...

Lenin: Ne feledkezzünk meg a három országot érintő kurdkérdésről!

Néró: Tényleg szexuális problémáid vannak, Vilikém?

Lenin: Vlagyimir! Hányszor kell még bizonygatnom, hogy nem én vagyok Vili?!

Rákóczi: Csigavér, vagy mi ír...! Ne feledd, ezek a hülye rómaiak még most is azt hiszik, minden út Rómába vezet, ahol a harangok közlekednek.

Rettegett Iván: Dá, dá. Via a pia!

Luther: Te, Mathias! Úgy hallottam, a közel-keleti ramazúriba Hungária is belekeveredett.

Sztálin: Azt Vlagyimir és George majd elintézi.

Hitler: A zsidók is...

Attila: Mindig velük hozakodsz elő. Hagyd már békén őket!

Hitler (indulatosan rikácsolva): Ezekért a szavakért megérdemelnél egy Auschwitzba szóló „putyovkát”!

Napóleon: Dolfikám, ne idegeskedj. Te tudod a legjobban, hogy fő a nyugalom; mármint az örök nyugalom.

Henrik: Hozzá kell szólnom e magasröptű eszmecseréhez, mert engem komoly aggodalommal tölt el az Albionban kialakult helyzet.

Kun Béla: Te beszélsz?! Nézd meg, mit művelnek Magyarországon a kisdobosok! Hej, ha ezt Kádár elvtárs tudná!

Johanna: Apropos, hol van a Jani bá’?

Nagy Sándor: Rangadót játszik a Vasas a Fradival, odament az öreg.

Néró: Sose szerettem a focit.

Henrik: Így aztán gőzöd sincs róla, te babérkoszorús pojáca.

Néró: Attól függetlenül elfoglaltuk Britanniát, igaz?!

Lenin: Ha már itt tartunk, meg kellene választanunk a soros elnököt. Természetesen magamat javasolom.

Brezsnyev: Továriscsi! Továr iscsi...

Attila: Kuss, öreg hullarobot, mert hazaváglak!

Johanna: Etele, ne bántsd az öreg Leót. Szerintem csak az elemet kellene kicserélni benne.

Napóleon: Johannácskát ajánlom elnöknek.

Lenin (méltatlankodva): Ugyan miért? Én több könyvet írtam!

Napóleon: Csakhogy Johannácskának jobb lábai vannak.

Ceasar: A kocka el van vetve.

Mátyás: Anyád, meg a frissen mosott tunikája!

Kolumbusz: Akkor hát szavazzunk!

A legtöbb voksot Johanna kapja. Leninre csak Brezsnyev szavaz, ami érthető, ahogy Attila megfogalmazta: „Már nem áll fel az öregnek”. Miután az új soros elnök elfoglalja a helyét, a konferencia résztvevői felszólítják Brezsnyevet, hogy a tőle telhető leggyorsabb iramban húzzon el a búsba. A szemöldökkirály azonban meglepően gyors mozdulattal vaskos papírköteget vesz elő, és több évtizedes rutinnal hozzákezd búcsúbeszéde felolvasásához. A hallgatóság úgy véli, ennek fele se tréfa: fejvesztve igyekszik távozni a teremből, élén Boleyn Annával és XVI. Lajossal.

TÖRTÉNELMI PIKANTÉRIA 2.

Egy újabb túlvilági konferencia jegyzőkönyve

A nemzetközi helyzet tovább fokozódik. Odaát, az öröklét birodalmában leledző bölcs államférfiak kötelességüknek érzik, hogy tanácsokkal lássák el kései utódaikat, bár az utóbbiak ezt enyhén szólva nem erőltetik. Csakhogy az evilágban mindig akad valami elintéznivaló, amelynek megoldási módozatait az így-amúgy megdicsőült egykori hírességek túlvilági konferenciája igyekszik kimunkálni. Újabban például az a hír járja, hogy valami bűzlik Hungáriában, és a probléma megoldása nem tűr halasztást.

Színhely a már ismert tanácsterem. Középen hatalmas, ovális alakú tárgyalóasztal. A falon világtérkép, rajta piros lámpák jelzik a válsággócokat. Hungária fölött vészjóslóan villog a lámpa. A terem üres, a főszerelők még nem léptek színre. Boleyn Anna, XVI. Lajos és Kádár János fejvesztés terhe miatt ezúttal távol marad, pedig utóbbi a téma egyik legavatottabb szakértője. De mit lehet tenni, a korral együtt járnak bizonyos nyavalyák: orvosai szerint Kádár vérnyomása eléri az 1956-ot.

Most nyílik a kétszárnyas ajtó. Elsőként egy manó lép be: *Rákosi Mátyás*. Kimért léptekkel közeleg az asztal felé, többször beletúr dús hajába; túrna, ha lenne neki olyan. Így csak húsos ujjai csúszkálnak fénylő koponyáján.

A kopasz kujont követve a többiek is elfoglalják helyüket. Vannak, akik késnek. A díszes társaság éppúgy zsong, mint lyukasórán egy osztálynyi diák. Ennek ellenére a rangidős *Ferenc József* szólásra emelkedik, hogy kijelentse:

– Minden nagyon szép, minden nagyon jó, mindennel meg vagyok elégedve!

Sissi, a felesége (körmeit ráspolyozva):

– Hallgass, Franci! Ha így lenne, most nem lennénk itt. Hungáriában nagy bajok vannak. A druszád nem áll épp a helyzet magaslatán!

Szent István (jobb kézzel áldást osztva a négy égtáj felé, baljával a programfüzetet felnégyelve):

– Szent a lelke mindennek!

Lenin (nem bírván a vérével – ami tudnivalón vörös –, és szokásához híven magához ragadja a szót):

– Javaslom, hogy a témában állítsunk fel tényfeltáró bizottságot, továbbá egy másikat, a feltáró bizottságot felügyelő bizottságot. Mindkettő vezetésére természetesen önmagamat javaslom!

Szavaira senki sem figyel, így a hallgatást – pontosabban: a javaslatát nem érintő párbeszédet – beleegyezésnek veszi, és nekilát kidolgozni az alapponthoz. Ez a többiek szerencséje.

Batu kán:

– Majd én rendet teremtek Hungáriában. Egyszer már megtettem, és a problémának írmagja se maradt!

II. Szulejmán:

– Én is kezemben tartottam a dolgokat!

Hunyadi János (a többiekhez):

– Hadd ütém le amaz kontyos fejét. Nyelvét kitepném, hogy azzal üté az nagyharang a delet!

Újra nyílik az ajtó, a terembe *Tito* lép be láncait csörgetve. Szabadkozva foglal helyet, körbe hordozza tekintetét. Szemmel láthatóan keres valakit.

– Gondoltam! Mussolini már megint ellógja az ülést.

Marcus Aurelius (hirtelen talpra szökkenve):

– Jöttem, láttam, győztem!

IV. Béla király:

– Ez nem a te szöveged, Marco.

Marcus Aurelius:

– Ja... Bocsika, akkor országomat egy lóért!

III. Richárd (indulatosan felpattanva a székről):

– Ez plágium. Hallatlan! Beperelem a tunikás főszert. Olyan pert akasztok a nyakába, hogy még Petrocelli sem tudja felmentetni!

Marcus Aurelius (bosszúsan):

– Fenébe ezekkel a mondásokkal, mindig összekeverem őket, aztán fizethetem a jogdíjakat!

Szent Johanna (fejét enyhén félrebillentve, szemüvegén át az előtte szólóra meredve):

– Hát ezt alaposan elkúrtad, Marco.

– Nem kicsit – nagyon! – kontráznak kórusban a többiek.

III. Richárd:

– Nem igaz, nincs rajta póló.

IV. Béla (lelkesen):

– Legalább abban merünk nagyok lenni!

Gömbös Gyula (legyintve):

– Na hiszen! Ezzel az ország még nem lesz kint a vízből.

Lenin:

– De elvtársak (tévedését felismerve, zavartan folytatja), és elvtelenek! Egészen eltértünk a tárgytól. Azért gyűltünk össze, hogy megvitassuk a Hungáriában kialakult helyzetet. Eredményeket kell produkálnunk!

Újfént nyílik az ajtó. *Kun Béla* érkezik, elegáns öltönyben.

– Elnézést! Nagy Feró – na, nem a kiskazda! – nem keresett véletlenül? Állítólag fenemód szeretne beszélni velem.

Szálasi:

– Kitartás! Éljek én!

Rákosi:

– Kenyéren és vízen.

Szálasi:

– Nana, Manókám, csak ne olyan hevesen! Azt már elfelejtetted, mennyi kitűnő szakembert hagytam rád az Andrássy út 60-ban? És a berendezés? Az sem két forint volt!

Rákosi:

– Pojácsa!

Megragadja és cibálja Szálasi haját – ez tényleg főbia nála. Csak az ő részéről beszélhetünk hajbakapásról, Szálasinak be kell érnie Rákosi inggallérjával. A kínos huzavona mintegy öt értékes percet vesz el a konferencia időtartamából. *Mátyás király* nem hagyja szó nélkül:

– Ez meg mi? Manók tánca?!

Az ülés méltóságát *Horthy Miklós* menti meg. Kardjával békítőleg az asztalra csap, aztán a teremőrökkel kivezeteti a két szálláscsinálót. Rákosin cafatokban lóg a ruha, Szálasi haja csomókban hever a földön. Horthy makulátlan egyenruhában pózolván – gombjain fehér tengeri csikók – a jelenlévőkhez fordul:

– Hölgyeim és uraim, elnézést kérek a váratlan közjátékért. Mélységesen sajnálom ezt a kellemetlen esetet, de a két fickót már életükben is külön cellába kellett záratnom!

Lenin:

– Mellesleg: Matyinak volt igaza. Ez tény!

Marcus Aurelius:

– Mi ez, bőrféjűek bajtársi szövetsége?

Hruscsov és Gandhi egy emberként pattan fel a helyéről. Hruscsov ügyesen levetett cipőjével ütemesen verni kezdi az asztalt, Gandhi viszont azonnal megbocsát. Közben a többiek megállapítják: valami tényleg bűzlik Hungáriában, és nem feltétlenül Hruscsov zoknija.

Szent Johanna (dorgáló hangnemben):

– Ejnye, srácok! Mire ez az ideges hangulat? Azok ketten összekapnak, ti ordibáltok, Nyikita meg punk-dobosnak képzei magát. Milyen viselkedés ez? Nem a parlamentben vagytok!

Sissi:

– Úgy van! Jól beszél a francia. Uraim, viselkedjenek!

Hruscsov és Gandhi tüntetőleg távozik a teremből. Az ajtónál magukkal sodorják az éppen belépni készülő Mussolinit.

Tito (felháborodottan):

– Na tessék! Megint csak ellógja az ülést. Münchenbe se ment el, inkább a vejét küldte!

II. Rákóczi Ferenc:

– Pedig a kopaszság tiszta haszon. Nem kell sampon, meg hajszárítás. Egy csomó időt megspórolhat az ember.

Sissi:

– Te már csak tudod.

Gömbös Gyula (bosszankodva):

– Mindig eltérünk a lényegtől. Ezek a kommunisták mindent bevetnek, hogy megzavarják a konferenciát. Lenin miért nem ment ki tar fejű kollégáival együtt? Biztosan ez is valami trükk!

Lenin parókát vesz elő a zsebéből, majd tüntetőleg a fejére helyezi.

Kun Béla (szitkozódva):

– Opportunista!

Lenin:

– Jut eszembe, Antall József telefonált és kimentette magát. Hagyott valami üzenetet, de magyarul van, nem tudom elolvasni.

II. Rákóczi (rezignáltan):

– Jellemző. Mindig kihúzza magát a felelősség alól!

Gömbös felhúzza fehér kesztyűjét és átveszi Lenintől a cédulát, felolvassa az üzenetet: Tetszettek volna forradalmat csinálni. Stop. A. J., Rózsadomb.

Gömbös (Rákóczinak):

– Ahogy mondod, Ferenc, ahogy mondod!

Sissi:

– Nem sokra jutottunk. Amit mi csinálunk, az sem kisebb böszmeség, mint amit a magyar politikusok művelnek mostanság.

Mátyás király (miután szintén elolvassa az üzenetet):

– Valószínűleg ezt is *Boros* hangulatban gondolhatta. Hiába, nem lehet mindenki *Dávid* a Góliátok között.

IV. Béla:

– Kedves kolléga, bátor cselekedet volt pusztá kézzel megérinteni a papirost. Nem félsz az *Orbán(c)tól*?

II. Rákóczi:

– A jó magyar hazafi *Bokros* teendői mellett is szakít időt a haza sorsának jobbra, ismétlem, jobbra fordítására!

Gömbös:

– Ez jó szöveg ebben a társaságban. Ha jobban körülnézek, legalább négy kétbalkezes alakot látok.

Kun Béla (felfortyanva):

– Tartózkodjunk a személyeskedéstől!

Gömbös (gúnyosan):

– A te esetedben szívesen tartózkodnék, mármint le...

Sztálin:

– Elkéstél, én már letartóztattam. Sose bíztam meg a nyugatiakban, még ha keleti eszméket szajkóztak is!

Hitler:

– Zsugás Vilinek soha nem voltak barátai!

Sztálin (ingerülten, emelt hangon):

– Neked talán igen, féltökű szobafestő?!

Marcus Aurelius:

– Hogy is írta a koszorús költő: *Talán dünnöögj egy új mesét, fasiszta kommunizmusét.*

Sztálin:

– Mit böszmélkedtek ezzel a Hungáriával? A magyar kérdés vagonkérdés! Fel kell használni a MÁV járműparkját, és a probléma meg van oldva.

Mátyás király:

– Ez lehetetlen, mert a vasutasok szinte hetente sztrájkolnak. Arról nem beszélve, hogy az összes vasúti kocsí hamarosan valamelyik kohóban végzi.

II. Szulejmán:

– És a kombinók, vagy a HÉV?

Ceausescu:

– Ebben a kérdésben a Román Államvasutak készségesen együttműködik. Valószínűleg Tito elvtárs is hasonlóan vélekedik a jugoszláv, vagyis a montenegrói, akarom mondani: a szerb vasúti kocsikkal kapcsolatban. De azt hiszem, az épp távollévő Beneš elvtárs is szívesen csatlakozik.

Hunyadi János:

– Hej, beste oláh parasztja! Nincs elég lyuk a mellkasodon? Mindjárt az kardommal hasítom ki az kődarabot a szűved helyéről!

Szent Johanna (szemrehányóan):

– Elég a marakodásból! Más vérét ontánátok, bezzeg a Vöröskereszt véradási felhívására egyikőtök sem jelentkezett!

Szent István:

– Én is ezt cselekedném. Mi, szentek tartsunk össze. Az ellenség utolsó szívdobbanásáig!

Vágott szemű, keleties ruházatú férfi – aki eddig hallgatagon figyelte az eseményeket –, mennydörgő hangon:

– Te csak hallgass, pápa talpnyalója! Én, Árpád vezér, a szemedbe mondom: Kereszt Úr nevében te kezdéd rabigába hajtani a magyart. Te tagadád meg a Hadak Urát és az ősokeket. Idegeneket hívtál az Uruszágba, hogy aztán kitűrjék az magyart honából. Utódaid híven bevégzik, amit te elkezdteél. Ha jót akarsz, hát hallgass, és segíts levenni az magyarságról az nehéz keresztet, amit balsors képében a vállára raktál!

Rákóczi, Mátyás király, Gömbös, Horthy, Sissi és Hunyadi feláll, hogy eleget tegyen Árpád fejedelem felszólításának, aki közben kibontotta piros-ezüst sávós lobogóját.

Sztálin:

– Fasiszta!

Tito:

– Hungarista!

Kun Béla:

– Antiszemita!

Lenin:

– Rasszista!

Árpád:

– Nem értem azt, mit ocsmány ajkatok kiejt. Csak azt tudom, hogy népem, akit én vezettem e szomorú földre, segítségért kiált. Csabára hiába vár, Attilát nem érem el, Vajk már megtette, amit tőle elvártak...

Gömbös (eltűnődve):

– Talán mégse kellene rögtön a turáni átokról beszélni. Sztálin nem is mond hülyeséget. Ötlete kivitelezhető, csak változtatni kell rajta.

Horthy (döbbenet):

– Miről beszélsz? Kérlek, fejtsd ki világosan!

Mindenki Gömbösre figyel.

Gömbös:

– Ha egy csapatnak nem megy, akkor az edzőt menesztik, nem a játékosokat. Tehát...

Mátyás:

– Tehát? Beszélj már világosabban, Gyulám!

Gömbös:

– Nem a magyar nemzetet kell bevagonírozni, hanem a (félre) vezetőit! Akik válságba sodorták az országot, ma is a nemzet sírját ássák!

Marcus Aurelius:

– Ebben az esetben a teremben lévők közül is jó néhányan csomagolhatnak!

IV. Béla király nagyot nyel, zavartan tekintget körül. Szent István némán és mereven bámulja az asztalt. Az öreg tengerész is mélyen elgondolkodik, mint a jelenlevők többsége. Ezért nem veszik észre, hogy néhányan sietve távoznak: Kun Béla verejtékező homlokát vörös kendővel törölgetve nyomul a kijáráthoz, Ceausescu Titót félrelökve tör utat magának a menekülést jelentő ajtó felé, Sztálin csonka kezét a zubbonyába rejtve a hátsó kijáraton át távozik. Ferenc Józsefnek ez már a koránál fogva is lassabban megy. Végül a felesége megszánja, és egy jól irányzott rúgással kipenderíti a helyiségből.

Az elmélkedés csendjét végül Árpád mennydörgő hangja töri meg:

– Fel a fejjel! Még nem vészett el minden. Mutassuk meg, mi a magyar virtus! Ha már kései leszármazottaink képtelenek erre!...

A jelenlevők határozati javaslatnak minősítik Árpád szavait, de széttárt karral, csalódottan veszik tudomásul: megsértődött potentát-cimboráik csoportos távozása miatt a konferencia határozatképtelen.

MITRACSEK ÚR ELFUSERÁLT ÉLETÉNEK HITELES TÖRTÉNETE

Novellisztikus misztifikáció⁸

– Egészségére! – szólott Mitracsek úr egy ősze hajló, ötven év körüli úriemberhez, aki nagy műgonddal gombolgatta nadrágjának ama nyílását, amelyen keresztül nyomatékosítani szokta volt személyes véleményét a világról. A világgal szemben. Ezzel pesze vigyázni kell, mert könnyen visszájára sülnet el a dolog. Dologidőben nem szerencsés az ilyesmi.

A világ hasonlóan vélekedett a férfúróról, de ez már nem igazán érdekelte Mitracsek urat. Elégedett mosollyal tolta le a nadrágját, hogy nekilásson sorsa megkönnyítésének. Tudta, a nagy dolgok meghozzák hasznukat. A tettek beszéljenek, ne a száj! Száj (bocs) el, kismadár!

Mert a szavak, ugyebár, betűkké merevűlnek, azokat meg vakító papirosba zárja a nyomdagép, hogy aztán újságként funkcionálva Mitracsek úr lapozgassa effajta dologidőben. Fő a műveltség, bármikor és bárhol, elsődlegesen és mindenek felett! Vagy fölött?

Mitracsek úr nem hiába fordított nagy figyelmet a műveltségre: amint letolt nadrággal ücsörgött, agyában építő jellegű gondolatok keringtek, mint lógombóc felett ingyenc legyek raja. Kéjesen felnyögött a felismeréstől, amely a belső koponyatérben így hangzott:

– Hiába, no, a legnagyobb dolgokat a legszorongatottabb helyzetekben produkálja az ember!

Ami kétségtelen: ez nem az a szituáció volt, amikor megrekednek a gondolatok (is), így aztán Mitracsek úrnak többszörös oka volt az elégedettségére. A szorongatott helyzetek mégiscsak fontosak, az élet része mind. A sarokba szorított nyúlból is előtör a lelkében bujkáló oroszlán. Az élet értéke elvesztésének árnyékában nehezedik leginkább az elme függönyére.

⁸ Saját elnevezés egy kísérleti irodalmi műfajra.

Királynak érezte magát, és a maga módján az is volt. Az én történetem egyéni királya, akinek egyéni históriájában emberek árnyai formálódnak testté agyamban, hogy onnét kiköltözve A4-es alakot ölthessenek a valóság háromtavi dimenziójában. Főhősömet senki és semmi nem gátolhatta meg abbéli igyekezetében, hogy kihozza magából a maximumot. Számára ez a cél jelentette a létező valóságot. Közben, mintha csak úgy, mellékesen tenné, ráeszmélt a kisember nagy igazságára:

– Ha a szarnak⁹ értéke volna, a szegények segg nélkül jönnének a világra!

Már nem emlékszem, egyedül jött-e rá vagy én sugalltam neki. Egész lényével átérezte a spontán módon kerek mondattá formálódó felismerés mögötti cinikus, zsigerekig ható kegyetlen valóságot. Bár nem igazán tudta, kicsoda valójában az a Jean-Luce Goddard; ha jól tudom, a franciákat sem kedvelte kifejezetten, de ez a tény semmit sem von le eszmeiségének értékéből; főleg azért nem, mert elméleti tudása tapasztalatokra épült, vagyis minden szavát saját életével igazolta.

Más kérdés, hogy Mitracsek úrnak nem volt ínyére ez az építkezés. Olyannyira nem, hogy újfent elmerengett rajta. Otthonában ugyanis olyan vendég volt a szegénység, aki nem akart távozni.

– Pedig nem mondhatom, hogy soha nem volt pénzem. Vigyázat, itt kulcsszó a *volt* – nyögött fel Mitracsek úr. – Mert a szegény nem tud a pénzzel bánni – nem volt alkalma megtanulni. A pénztől megszedül vagy megrémül. Tovább ragozva: ha pénzhez jut, akkor is szegény marad, míg a gazdag pénz nélkül is boldogul. Egy példa: Z. világéletében kannás borba igyekezett fojtani a nyomorát. Nemrég nyert a lottón, azóta whiskyt vedel. Vannak elemi alapállások, amelyek sohasem változnak, függetlenül az egyén anyagi helyzetétől. Az a legrosszabb, mikor a szegénység a gazdagságon keresztül vezet a nyomorba. A zuhanás kevesebb időt vesz igénybe, mint az ellenkező irány. Az ilyesmi ép ésszel szinte elviselhetetlen; az ember képes önmaga ellen fordulni, vagy a családját vádolja, amiért az van. Holott a nyomor nem család-, inkább alkoholfüggő. A problémák orvoslására nem marad energia, mert az önvád és az önsajnálát felemészti.

⁹ Elnézést a trágár kifejezésért, de sokszor csak így lehet hüen visszaadni bizonyos életérzéseket. Ez amúgy is egy idézet. Egy régi francia filmben hangzott el.

Mitracsek úr egyre mélyebbre merült saját bölcsességében. Veszélyekkel telt terep ez egy olyan embernek, mint ő. Nem tudni előre, hogy a következő lépés nem lesz-e végzetes.

– Az ember akkor legyen szegény, ha van ereje túlélni azt! – szögezte le az újabb szentenciát. – Vegyük például a betegséget: ez is olyan luxus, amit csak a gazdagok tudnak megfizetni. A fizetség nagyon fontos, mert sokszor nem azt kapjuk, amire befizettünk. A nyomor nagyrésztvényeseinek ugyanis nem jár jutalék. Nem marad más, mint az önérzet és a becsület. Aprópó, becsület: ezt azért találták ki a gazdagok, hogy kordában tarthassák a szegényeket. A becsület olyan kötelesség, ami sokszor ordító ellentétben áll az érdekekkel. Persze, nem a gazdagokéval. Gazdagnak lenni mindenképpen jó, legalábbis jobb, mint szegénynek maradni. A szegény boldogsága több mint esendő, és abban a pillanatban elenyész, amint megkérdezik tőle: „Szegényember, hogy adod a bölcsőt?!”

Ebben a pillanatban Mitracsek úr úgy érezte, szellemi és testi valójában kiürült. Elkövette véleményét az újságpapírral, felhúzta a nadrágját és kísétált az árnyékszékből az árnyékvilágba.

A világ egyik legszegényebb országának kies dzsungelében a nyomor és az inség odáig sarkallt egy parasztfiút, hogy tigrisre támadjon. Nyakszirtjénél kapta el a csíkos bundás dorombolót, ahogy az a ragadozók nagykönyvében meg vagy on írva. Bosszú volt ez Maugli minden szenvedéséért, amit csak Kipling elméje ki tudott izzadni. Itt már Mici Mackó sem tehetett semmit. Róbert Gida széttárt karokkal igyekezett témát váltani a tigris bundájának csíkjai között; barátját féltvén, ékes szóval próbálta elhíttetni annak zebra voltát.

Sírkán meglepett rokona persze védekezni próbált, de a fiú ételt régen látott állkapcsa vasmarokként tartotta fogva a szerencsétlen állatot. (Ártatlannak nem nevezhetem, mert ha tehetne volna, fordított lett volna a felállás.) Ennél a résznél büntudat vesz erőt rajtam, ha eszembe jut az a fájdalommal csordultig telt levél, amit tigris barátom írt nekem. De mit lehet tenni? A valóságot még a legjobb barátaink kedvéért sem hazudhatjuk el, mint ahogy a hazugságot sem etikus valósággá változtatni szeretteink érdekében. Senki kedvéért, de hát az ember olykor levetkőzi pozitívumait, így lesz belőle például politikus.

A rendkívüli esetnek szemtanúja akadt egy bohókás kölyökmajom személyében, aki egy fa tetején a lábát lógatva szövögette álmai színes

hálóját. Rettenthetetlen hadvezérként látta magát törtető lánctalpas elefántok élén, amint győztes rohamra vezeti az állatsereget az emberek ellen. Nem tudta ugyanis megemésztetni az állítólagos tény, hogy a távoli múltban rokonainak jutott a domináns szerep. Úgy érezte, a csupasztestű majmok kisemmizték. Erősen fontolgatta, hogy Brüsszelbe rohan jogorvoslatért. Ettől függetlenül hálás volt bizonyos Darwin nevezetű angol úriembernek, hogy legalább fényt derített eme rokonságra. Csak az a tény vigasztalta, hogy ha megszakad, az ember akkor sem tud majommá válni. A többi meg csak majomkodás. A tigris utolsó kiáltása rántotta vissza a valóságba:

– Országomat egy lóért!

(Talán mégsem ez volt az utolsó mondat. Valami sántít ebben a mozzanatban, s nem feltétlenül a ló. Ismerve a majmok szertelenségét és megbízhatatlanságát, a fent említetteket nyugodtan figyelmen kívül hagyhatjuk.)

Az utolsó mondatok kérdése megoldatlan probléma a történészek számára. Haláluk előtt az emberek igencsak furcsákat nyilatkoznak, s azokat az utókor akarva-akaratlanul félreérti. Ezekből a félreértésekből születnek a legendák, hogy az idő múlásával tényekké tömörödjenek. A tények pedig önmagukért beszélnek; nem másokért, nem érted s nem értem. Nem érted? Nem a tények mozgatják az embereket, hanem a róluk szóló szavak. Tened kell valamit, hogy valaki legyél! Mert igaz, a senkik többen vannak, de itt a többség nem erény és nem erő. Az erő azzal van, aki birtokolni tudja. Mennyivel erősebb a csiga – aki házát a hátán cipeli –, mint az ember, aki sokszor házat építeni sem tud. A téglá tudja, hogyan épül a ház, mégse lesz belőle kőműves. Hogyan is művelhetné meg a követ, amely merev és hideg, fejlődésre képtelen? A szituáció csak képletes, de a példák sora végtelen. Ahol minden és mindenki találkozik. Nulladik típusú találkozások. Persze, ha egyesek nullával találkoznak, az már a tízes számrendszer. Rendszerek jönnek és mennek, de mi maradunk, igyekszünk megmaradni, mert a következő rendszernek szüksége van ránk. Ma már ebben sem vagyok biztos, de ha nem tetszik, el lehet menni. A kérdés csak az, hová.

A járási bíróság a marcona parasztfiú fejére olvasta bestiális tettét és halálra ítélte, de legalább nem éhhalálra. (Gondoljunk csak az Utolsó Vacsora fanyar ízére!)

Az ítélet hallatán a terem padsorait megtöltő tigrisek üdvívalgással adtak hangot elégedettségüknek, s örömben felfalták a tisztelt bíróság és az esküdtszék tagjait. Hiába, no: a törvény és az igazság néha valóban találkozik, többnyire tárgyalóteremben.

A világ legszegényebb országának (az egyik képszerű kereskedelmi tévécsatorna pályázatot írt ki erre a címre, csak remélni tudom, hogy nem a mi országunk ládájába dobja be a postás) védtelen tigrisei megalapították érdekvédelmi szervezetüket. Mottóik: „Nemcsak a zebrák csíkosak!”, illetve „Nem vagyunk rabok!”. Végezetül megkoszorúzták az emberek áldozatául esett szerencsétlen sorstársaik tiszteletére emelt emlékművet. Később az ENSZ szakosodott szervezetéhez fordultak pénzügyi támogatásért, ugyanis az emlékművet sürgősen bővíteni kell, mivel az áldozatok nevét már nincs hová bevésniük.

Ezzel egy időben Mici Mackó elküldött egy bögrét Malackával mézért, mondván:

– Mézédés életet élünk mi, egykomám. A sok szépség közepette elpatkolunk egy lovat és máris ferdén áll a lábán. Persze, ferde hajlamával is terhet cipel, ha éppen mi ülünk a hátán. Terhes számára a szomszédasszony, amíg meg nem szüli az alkalmat, amit gyermeke testesít meg. A kisdéd óvón emlékeztet a sárga veszedelemre. A veszély sose jár egyedül, mert fél, hogy bekövetkezik, ami őt követi. Követi minőségben a félelem képviseli az ember elméjében.

– Utálom a kínai lovakat!

– Kuss, Dulifuli!

Lassan sárgába borulnak a kontinensek. Az Antarktison kínai árus kínál sanghaji fókazsíros kenyeret. A foka sír, nem ilyen fogyókúrára gondolt, amikor súlyfeleslegére panaszkodott. A szemfüles kínai rutinból akarja lekenyerezni a jegesmedvéket. Eddig még eggyel sem találkozott, ezért kénytelen beérni a pingvinek vendégszeretetével. Vissza is él vele rendesen. Sorra szakadnak el a frakkok. Zordon környezetben amúgy sem illik ilyen elegánsan öltözködni. Ezt a sarkkutatók már tudják. Sarkalatos kérdés: ki is vagy te, ember? És főképpen: ki vagyok én? Kérdésre kérdés a válasz – de nem beteges, hogy mindig én válaszolok?

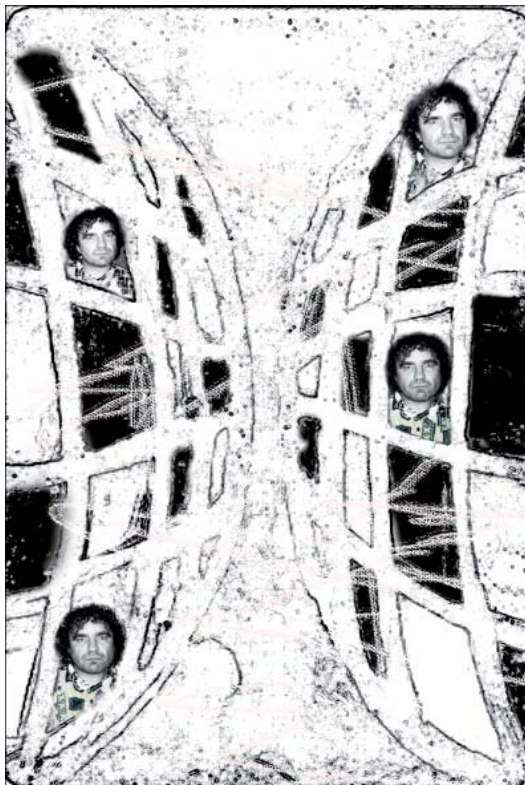
A rózsza reggel héttől 17 óráig nyitva tart. Alanyilag kárpótolt méheket soron kívül szolgál ki. Valaki szolgál, valakit szolgálnak, valaki

kiszolgáltatott. Mint ahogy Mitracsek és családja az író úri, esetleg proletár szeszélyének. Mert nemcsak az évszakok és a nők szeszélyesek, bizony a korhelyek is. Sokszor éri őket tetten az éj a szesszel. A fertőtlenítés a legfontosabb, mert ezernyi fertő leleselkedik az ember lelkére és testére. Ép elmével ezt már éppen-hogy ki lehet bírni. Talán ezért is kel birokra annyi elme a szesz hatalmával. Lázadás ez, még ha az önpusztításért folyik is a harc. Ez a harc lesz a végső. Mindkettőjük számára. S ha a nedű végzi is hamarabb hulladékként, végül mégis övé a győzelem. Mert a tönkretevőt nem lehet sokáig büntetlenül tönkretenni. A törvény szigorú, a végrehajtó szerv hamar megsínyli. A szerves anyag szervetlenné mállik, az egészség félségessé válik. Ha az elme önmagától válik, abból lesz a skizofrénia. Minden hasadás nagy energiákat szabadít fel, nyomában borzasztó pusztítás lohol. Az ember védtelen. Nem telik ügyvédre, és hivatalból sem utal ki számára a humanistisztikai hivatal.

Ezért vétezzük fel magunkat önmegtartóztatással, aztán leszere-lünk, s esszük az obsitosok keserű kenyerét. Másra nem futja. Le a három kilométert. Már a kettőt sem bírja, ezért magányosan bandukol a szakadék felé. Saját terve szerint nyírja ki a juhokat. Mert az a tiszta élő gyapjú, ami a birkán van. Az emberi nyáj zöme mégis pucéran érkezik a vágóhídra. A túlparton a Halál integet, vagy csak a tegnapi metálkoncert van még csontjai emlékszövedeiben, esetleg a köszvény emléke kísérti. Kísérete máshol kísért, vigyázva, hogy önmagába ne essen, amikor ódon kaszája csorbult élet feni. A kaszás fene jól él, még halálában is. Örököse örökké kísértet, pedig én nem kértem rá soha.

A folyóban fuldokló küzd az árral, mert az infláció minden vagyonát elrabolta. Már megvenni sem képes az életet, vagy ami annak látszik. Látni és láttatni. Inkább a látszat legyen rémálom, mint a valóság. Mert nem való ez már, csak valóság. Valóságocska, s a végén ott a tocska¹⁰. A címkén ez áll: nyomokban valót is tartalmazhat. Ez azonban ne rémisszen meg senkit! Ha itt-ott fel is bukkan, a tudatmódosító rohamosztag azonnal ugrik, hogy kilúgozza a van nagykönyvéből, és helyére a bölcs Hedon tanításait vesse. Késsel a hentes, de nem a marha. Mert marhamód utált tanulni, ezért végezte a kés egyik végén.

¹⁰ Pont, oroszul.

Mitracsek úr az olvasás hevében még arról is megfedkezett, hogy a neje még él, csak az ő létét keseríti minduntalan. Egy életet áldozott fel azzal a szóval: igen. Így lett áldozati oltár, ahol a pap vallatóra fogta a két balga lelket. Lelketlen dolog, hiszen ő már ezer ilyet látott, mégse figyelmezteti az óvatlanokat. Óvó tekintetét a perselyre veti, hiszen nem ingyért őrizték azt a bizonyos koporsót sem, aminek létéről soha senki sehol sem tett említést. Az emlékek Mitracsek agyába tolultak, hogy megszállják félig megvilágított termeit és sebeikből csöpögő keservvel szennyezzék be azok falait. Fallal az agynak, ahogy az elme veszetten diktálja az iramot.

– Miért nedves a tehén ajak?

– Mert mú-ú-száj.

Bőg az új kapura és a régre egyaránt. A mezőkön szívja magába a füvet, ezért nem tiszta soha. Mi tőle telik, megteszi, maga mögött hagyja lépten-nyomon, hogy mások is élvezzék áldásait. Érezzék át létének nehézségét. És ha a fű már nem elég hatásos, jöhet a tű.

Efféle időtlen időtlenségek elkísérnek egész életünkön át. Erőszakos öntudattal kapaszkodnak belénk, és mintha vakok lennénk, olyan irányba tuszkolnak, amerre a saját fejünk sose vezetne. Még így is örülhetünk, hogy csak ők visznek tévutakra vagy szimpla kellemetlenségbe. A rengetegbe! Miután odaérünk az erdőhöz, viharvert táblán felirat figyelmeztet: *Élet!* Szomorú az én szívem, mert nem ismertem fel a lényeket, csak miután jól pofán vágta vele. A lényeg egyöntetű, a második féldeci már olaj a tűzre. Tűzz!

Mert inni kell vagy írni? Másnap vagy más lap?

Az ivás gyógyír a lélek sebére, belülről fertőz, hogy aztán alámerülve soha többé ne kerüljön felszínre. Az ivás gyógyír? De milyen árat kér ezért, hiszen távoztával csak a romhalmaz marad, újabb megoldatlan kérdések, pusztába hallgatott jajkiáltások.

Az írás viszont papírhalmazsal itatja fel a keserűség nedveit. Elhasznált gondolatok kerülnek papírkosárba, mert íróasztalfiókra nem telik. Csak az ujjam, amit felsértett a kínai egyszerhasználatos írószerszám mérgező anyagból készült teste. Így ölt testet az irodalom. Így szenved az író.

– Ki kér író? – kérdezi családja körében a matematikus.

A kör évek óta nem kerek, nem is értik, mi végre az élc, ha azon még a gazdája sem nevet felhőtlenül; pedig fölötte kék ágyra süt a nap.

Inni kell! Írni muszáj!

Csak olvasná el végre valaki, hiszen huszonnyolc griveny a fél liter...

A lövések az utcáról jöttek, s dolguk végeztével arra is távoztak. A rendőr a nagy köd miatt nem hallotta a fegyverropogást, rutinból fordította el a fejét. A rádióban éppen akkor mondták be a legfrissebb híreket:

– A nemzetközi gyorsvonat pontban tizenkét órakor elütötte a delet. Temetéséről később intézkednek.

– A főváros csatornáit ezen túl patkányok fogják tisztítani. Az intézkedés a takarékosági program szerves részét képezi. Drága a nemzet, jöjjenek a patkányok!

– Hajdú Töhötöm parlamenti képviselő felesége egészséges néger gyerekeknek adott életet, mert a házmaster nyitva felejtette a bejárati ajtót. Azóta a teljes frakció szerezcent mosdat a közvélemény agyonhasznált lavójában.

– Lezuhant a dollár a tokiói tőzsdén, az esetnek háromezernél több halálos áldozata van. A vizsgálat gőzerővel folyik, de a fekete dobozt még nem sikerült megtalálni. Csak a Mindenható tudja, hol lapul a szavak mögött, s a vipera elhagyja fészket, miután teleokádja.

– Soroksári Albert, a népszerű zenész egy házibulin varrás mentén elrepedt. A szerencsétlen mozdulat akkor következett be, mikor az aranytorkú trombitakirály egy fazék töltött káposztáért nyúlt. A nyúlpaprikásra már nem került sor...

Hát kellett ez nekünk, édes egykomám? Jó volt nekünk azelőtt is! Levágtuk a disznót, aztán egész télen kenyérre kentük. Ráültünk a hordóra, az asszony szedett le róla, ha éppen már nem a padlón húztuk a lóbórt. Az istennek sem akart jönni, pedig nógatta ő is rendesen. Idáig úgy tudtam, hogy az öszvér csökönyös állat és nem a ló. Már megint lóvá tettek minket. Kórságomat egy lóért. Nekem egy ménes is kevés lenne, de egyszer úgyis elpatkolok. Kohóban izzik a szerencse.

Mitracsek úr mondta volt annak idején, amikor úthenger vízszintezte a nejét:

– Jé, az asszony olyan, mint a söröskocsi, csak nem hasonlít rá!

Mindig az a fránya alkohol. Sok feszültséget okozott a Mitracsek családban, még ha olykor segített is oldani azokat. Mitracsekné nem nézte jó szemmel férje italozási szokását, Mitracsek úr viszont úgy vélte, gond van a felesége látásával. Szerinte ezért fordulhatott elő, hogy amikor nejére bízta a bevásárlást, rendre alkoholmentes sörrel tért haza. Később rájött, nem az asszony látásával van a gond. Igaz, előfordult olyan eset is, hogy az elfogyasztott italmennyiség hatására észre se vette, tiszta vizet iszik a vodkás pohárból. Ezért sem halogathatta tovább, hogy ami az asszonyt illeti, végre tiszta vizet öntsön a pohárba.

– Most, hogy végre így együtt vagyunk, be kell vallanom, engem már nem érdekel ez az egész. Nem félek vállalni közömbösségemet a dolgok iránt. Nekem nyolc. De a nejemet ismerve el tudom képzelni, hogy mire hazaérek, már kilenc lesz a gyerekeim száma. No de miért mennék haza, ha tönkre is mehetek? Nem kerül ez nekem semmibe. Igaz, a tőzsdén a semmit már 1:2 arányban váltják aprópénzre.

Kifakadásai rendre a kocsmában értek véget, de én már semmit sem értek. Akkor miért kell együtt élni? Miért kell egymást gyötörni? Hiszen rég feltalálták a vallást. Akarom mondani: a válást. Annyi facér nő és férfi él a világban, csak választani kell. A választás lehetősége mindig adott.

Mitracsek úr legkitartóbb híve Szütyő Elemérke, betonagyú unokaöccse volt. Az emberiség hiábavalóságának egyik leghitelesebb példája. A halvaszületés eme cégéres példánya szentül meg volt győződve, nagybátyja egy nagy gondolkodó. Ő maga megvolt vagy 196 centiméter. Már az iskolában is pizzai ferdetoronynak hívták. Szerette a gombás pizzát. Testtartását hátgerincferdülésének köszönhette. Édesanyja csontkováccsal akarta helyrehozatni, de rossz helyen kopogtatott. Mármint a csontkovács.

Mitracsek úr – akkor még Ödönke – apukája alig látszott ki a kocsmapult mögül. Nem véletlenül kapott szárnyra a pletyka, miszerint más apától fogant, pedig a hasonlóság szembetűnő volt, hiszen mindketten együltő helyükben képesek voltak legurítani tíz korsó sört tíz feles kíséretében. Már gyerekkorukban előszeretettel feleseltek. Talán ez lehetett az ok, amin megtörték a pletykafolyam szennyes hullámai. Tény, hogy mindketten előkelő helyet foglaltak el a listán. Az alkoholistán.

Az apa mélynövésére jellemző az alábbi eset, amely ékes darabja a helyi legendáriumnak. A neje éppen otthonuk felé terelgette súlypontkilengésben tévelygő élete párját, aki borvirággal lepte meg a ki tudja hányadik születésnapja alkalmából. A nők életkorát nem illő se megkérdezni, se leírni, se elhinni. Még ha kifejezetten rondák is. Mint Rhonda James az egyik folyékony szappanoperában. Legalább tiszta volt, még ha nem is a lelke. De az meg a Fekete Erdő Klinikán volt nővér. Három nővér. A többit elbocsátották a reformnak nevezett rombolás hevében. HÉV-el utaztak haza Békésmagyarra.

Nos, éppen a helyi óvoda előtt haladtak el, amikor valahogy belekeveredtek egy csapat óvodás közé, akik éppen a közeli sporttelepről tartottak vissza a bázisukra. Két dögös óvónő kíserte a társaságot. Miután az emberiség nagy nyájának leendő barmai visszatértek az intézmény falai közé, a Mitracsek házaspár folytatta útját hazafelé. Otthon aztán nagy meglepetés érte az asszonyt. Többen állítják, nem csak ámulat volt ott. Az ovisokkal történt találkozás alkalmával férje helyett a Repedtfalviék Egonkáját fogta karon és vitte haza. Hangyász Gedeon szerint, aki Mitracsekék szomszédja, és mindig jól értesült, korántsem volt véletlen ez a csere. Állítása szerint Egonkát zsenge kora ellenére tekintélyes méretekkel ruházta fel az anyatermészet. Igen, jól gondolják, hosszabbak voltak a karjai, mint az átlag. Azt nem tudom, a kedves szomszéd mire gondolt, de rossz, aki az. Ezt nyugodtan nevezhetjük rágalomnak is, mert köztudott volt, hogy ez a Hangyász – ahogy jó szomszédokhoz illik – ellenségesen viseltetett a Mitracsekek iránt. (Én sem vagyok oda a befizetésre váró csekkekért – a szerző.) Utóbbiak szerint a konfliktus még Ádámra és Évára vezethető vissza. Az eredendő bűn mindenkit terhel, de ha ez indok a szomszédok háborúskodására, már érthető az a viszony, ami az emberek között fennáll szerte a világon. Avagy világszerte.

Az emberiség legnagyobb hibája az, hogy van. A létezés velejárója a hibalehetőség. A hiba a közvetítő vonalban van, de nem kizárólagosan. Isten azért vesződik az emberrel évezredek óta, hogy ne kelljen bevallania, ő sem tévedhetetlen. Olyan ez, mint amikor hideg éjjelen tábortűzet gyújt a túrázó, és végül leég a fél erdő. A fél, mert az egész már tökéletes. Az ember retteg, a félelem az utolsó útravaló, ami az Édenkert kapujától velünk van. Valóságos kaméleon. Ezerarcú, de lényegében mindig ugyanaz. Vígán ficáncol az agyban, s közben a szívet marja hidegen. Nem létezik számára idegen. Mint polipkarok, úgy hálózza be elmék milliárdjait. A szorongás Internete, ahol mindannyiunknak van honlapja.

Visszakanyarodva a felettébb kellemetlen, de mulatságos esethez, az öreg Mitracsek Egonka szerepében asztalhoz ült a többi kis kapurabámulóval. Ha az eddig történetek nem merítették volna ki az elmebaj esetét, jöhettek az újabb bonyodalmak. A beszédes nevű óvónéni, Drabál Amál kiosztotta a napi tejcsi fejadagokat. Amúgy spontán, frissen csapolva. Pohár és bögre nélkül. Mert az már luxus lett volna, meg így nem kellett mosogatni. Legfeljebb fogat. A kormány takarékosági

reformpolitikája megszüntette a zacskós tejet. Az intézmény vezetősége kénytelen volt alternatív módszerekhez folyamodni. Szerintük ez nemcsak költségkímélő, hanem egészséges is. Sőt, igen kellemes a gyerekek számára. Ezt az igazgató úr is tanúsítja, aki jó vezető módjára elsőként próbálta ki az új technikát.

Amikor az öreg került sorra, azonnal felismerte a fenyegető veszedelemet. Kétségbeesetten küzdött az életéért. Hősünket két jóságos lapáttényér ragadta meg és tapasztotta a mennyek hatalmas tejcsarnokához. Az öreg Mitracsek fenyegető közelségbe került esküdt ellenségével. Hányingerrel küzdve próbálta meg elfordítani a fejét, de kísérletét nem koronázta siker. Se korona, se király. Még csak egy nyavalyás babérkoszorú se volt a közelben, nemhogy fogorvos. Ez ám a pech. A találkozás végzetesnek bizonyult. A tej megtámadta a hozzá nem szokott szervezetet és alapos rombolást végzett. Mint Marci az ivóban. Az öregúr hevesen tagadta, hogy az eset valóban megtörtént volna, de ettől fogva feltűnően került a korábbi cimborák tekintetét. Ahogy fia, aki a cimborám volt, évekkel később kijelentette: „Vak ember akkor hisz a fülének, ha látja, amit hall”.

Édesapja állapota rohamosan romlott. Úgy tűnt, semmi sem segít rajta. Ágynak esett, de megúsza néhány zúzódással, mivel a karfa puhafából készült. Mint nadrágijában a farpofa. Nem úgy az öreg. Láthatóan nem volt minden rendben. Már a kocsmába sem járt el. Otthon ivott. Sokat. Szemmel láthatóan. (Hülye egy kifejezés, hiszen szem nélkül nem is lehet látni.) Szóval hősünket igencsak megviselte a fehér szörnyeteggel való találkozás. A történetek után húsz évvel meg is halt szegény. Béke boraira.

Fia sokszor emlegette: „Apám olyan ember volt, aki nem terem minden bokorban”. Ez enyhe utalás volt apja születésének körülményeire. A mindentudó verebek azt csiripelték, szántóvetők találtak rá egy bokor tövében. Hogy a verebek honnét szerezték az információt, azt már nem tudom. Mondták is a hollók, hogy kár.

Adásunkat megszakítva be kell jelentenünk: Kárpátalja térségében újabb árhullám várható. Akinek módja van rá, azonnal erősítse meg gátjait, mert a bérek továbbra is a gravitáció fogságában vergődnek! Aki mostanában feltekint az égre, észreveheti, hogy a kilátást eltakarja valami

hatalmas zöld. Rádadásul a pofánkba brekeg. Ez hát a hon, itthon. A helyzet laza, kizárt a haza. Kulcsait lenyelte, hogy ne tudjuk megtakarítani. Ha mégis be szeretnénk jutni, megint a szarban kell tapogatóznunk. Amíg egyszer csak nekünk is megérkezik a végbél.

A változás lehetősége mindig adott. A tapasztalat rettegi, mert a hangos jajszó lavinát indíthat alá, hol évek óta süllyedünk, mint földszívű Titanic sivatagok homokjába. Árbocán szivárványszínű zászlót dagaszt a szél hátulról, hogy András-napkor sugárban vonuljon a fejúton.

Gyarlók vagyunk mi, emberek. A többiek se különbek. Ahogy a Bibliában meg vagyon írva: „Olyanok vagytok, mint díszes sírhalom, kívül fehérre meszelt, de belül a rothadás lapul”.

Még ha csak lapulna, de már átvette az irányítást. Cool-túrákat vezet a jó ízlés erdeibe.

A rothadással az élet hagy nyomot. Romokat, amit az enyészet napszamosai igyekeznek eltakarítani. Minél előbb, mert már új terv van folyamatban. Valami bevásárlóközpont vagy irodaház. Csupa üveg, színpompás kavalkád. Valóságos építészeti remek. Na, ez remek. A viskókból nem kérünk, vesszen a múlt! Veszett kutyák tépjék szét minden elavult mozdulatát! A gondolat se őrizze morzsáit gombostűre tűzve! Így leszünk lassan gyökértelenek. Az alapok szűzföldre kerülnek, elmossa őket az első tavaszi áradás.

A Szomorúság a tó szélén állt, és várta, hogy vidámra váltson a kedve. Azt ugyan várhatta, mert ha vár a keddre, addig elmegy a kedve, és olyankor Belgium jár a magyaroknak.¹¹ Mert a TV életünk része, oktat, butít és segít, hogy megtanuljunk nem gondolkodni azon, amit amúgy is képtelenek vagyunk megváltoztatni. Ha a léggömb gumival körülvett semmi, az ember hússal és csonttal körülvett tévedés. Vagy mégse én vagyok tévedés, hanem a szüleim döntése, amikor életre ítélték? Mit lehet tenni, kérem? Ez az élet, Babolcsay néni. Mitracsekék az öregasszony dugi borkimérésébe jártak, amikor az elvtársi szeszély a flaskákban látta a rendszer legfőbb ellenségét. Ez az ellenség nyilvános illegálításba vonult.

¹¹ Utalás a 2009-es szezon utolsó válogatott mérkőzésén elszenvedett 0:3-as vereségre. De az 1982-es VB-n is Belgium állta útját a nemzeti csapatnak.

A Mitracsek família azonnal felismerte a kínálkozó üzleti lehetőséget. Babolcsay néninek veszélyes vetélytársa támadt. A Mitracsek-féle borkimérés idővel valóságos hálózattá terebélyesedett, nem kevés hasznot hozva a családi konyhára. Jellemző, hogy a vezetés mindenkor az asszonyok kezében volt. A férfiakban ilyen téren nem lehet megbízni, mint ahogy Mici Mackó mézboltja is rövid úton csődöt jelentett. Mint az ország, amely földre kényszerítette a csillagokat.

Mitracsek úr egy előkelő mulatságba keveredve megtudta, hogy a kopasz kecskeszakállas fickó, akinek alakja ott szobrozott minden település főterén, nem a mindenható küldötte, és torzonborz prófétái sem az ígét hirdették, legfeljebb a mellékmondatot. Az információ megdöbbenetete, mivel hosszú elmélkedése során arra az álláspontra jutott, nincs olyan dolog a világon, amelyre ő ne tudna fogalmat alkotni. S ebből a fajtából milliók kószáltak a birodalom végtelen pusztáiban.

Szóval úgy érezte, a hír mellbe vágta. Csak később derült ki, hogy aki mellbe vágta, az nem a hír volt, hanem Skrivák Maca, akinek tánc közben a lábára taposott.

Mitracseket sokkolta a tény, hogy addigi életét olyan haszontalan dolgokra pazarolta, mint a filozófia, a mitológia, a toxikológia stb. Nem volt tisztában a dolgok mikéntjével. Még azt se tudta, hogy Nóci majdnem elejtette a mobiltelefonját. Nem tudta megemésztetni a tényt, hogy ő sem tudhat mindent. Főleg, hogy a hatalom a keveset is eltitkolta előle. Nem csoda, ha a nagyon kevés tudatában mindentudónak hitte magát.

A felismerést szeretve tisztelt édesapja is megerősítette, mikor a halálos ágyán elárulta neki, hogy népünk igazi ellenségei éppen a barátai. Valóságos tragédiaként élte meg ezt a korszakot, csak későbbi hatásokra nevezte el a megvilágosodása kezdeti időszakának. Éppen akkor, amikor háromnaponta sötétségbe borultak a vidék települései. Kire mikor került a sor. Szóval törés állt be Mitracsek úr addigi pályafutásában.

Apropó, pályafutás. Egy iskolai futóversenyen a küzdelem hevében egyik társa úgy bokán rúgta, hogy körbeforgó csillagokat látott kék mezőben. Mitracsek attól fogva utálta azt a szót, hogy pályafutás. E tekintetben hasonlóságot mutatott egy hupikék mogorva vakarccsal, aki minden szombat délután a műsorszóró elektromos láda képernyőjén adta elő különszámát, ami abból állt, hogy „utálom a bevizelt nyalókaesőket”. Arról már nem is beszélve, hogy „utálom azt, hogy utálom az utálatomat

mások iránt”. Erre mondta a szemüvegkeretes izomagyú, ugyancsak hupikék borsónyi bunkóság: „Okoska törp már akkor megmondta, hogy éjszaka lesz, mikor még nem volt az”.

Állítólag Törp Szakáll találta fel az áfonyapálinkát, és az erdő lakói között kimérve búsas haszonra tett szert. Kicsiből lesznek a nagy vagyonok. Ha jó törvényeket hoznak a politikusok, könnyen pénzre válthatják a szavazatukat. Az államvagyon egyeseknek áloméletet biztosít.

Hogy kicsoda Pom-Pom, vagy még nem hallottatok a Nagy-ho-ho-horgászról, az örök vesztes kukacnyomorgatóról? Egy sellő mozgatja az ágyat, föl meg le. Láttam én már karón varjút. A zöldbeka is megmondta: aki le van szarva, az ne ugráljon!

A korláton túl újabb korlátok vannak. Némelyik fémből vagy fából készült, de a legerősebbek előítéletekből, gátlásokból és kishitűségből. Aki sokáig van korlátok között, már akkor sem mozdul, ha azok eltűntek. Csapdára gondol, vagy úgy véli, a tudomány fejlődése létrehozta a láthatatlan korlátot, amelynek ha nekilendül, jól beveri a fejét. Nem is jár messze az igazságtól. Használja, mert a fej arra való, hogy használják. Legalább kalapot tegyenek rá, hogy valami hasznát vegyék. Az egyén kétféle módon kerülhet korlátok közé. Van, akit korlátoznak, és van, aki önmagát korlátozza. Olyanok is léteznek, akik eleve korlátokkal születnek a világra. Ez nem számottevő csoport, gyenge a lobbyjuk. A lehetőségeik kisebbek, mint a korlátaik határolta terület. Az előítéletek és gátlások újabb korlátokat emelnek. A korlátot nem lehet átugrani, se átbújni alatta. A korlátokat le kell dönteni, csak így lehet igazán teljes a szabadság! A szabadság, ami nem fenékgig tejfel. A szabadság titokzatos, veszélyes, rémisztő és kiismerhetetlen. Mit ér a korlátoltság biztonságával szemben? Mert mindenki szemben áll valakivel. A szembenállás elkerülhetetlen. Amit nem lehet elkerülni, abba bele kell vágni, vagy hagyni az egészet a fenébe! Az majd biztosan megeszi.

Egyszer Nyuszika hosszú útra készült. Becsomagolt fél zsák rohadt sárgarépát. Gondolta, jó lesz a rokonoknak ajándékba. Nyuszika már csak ilyen volt: az utolsó falatot is megvonta a szájától, ha tudta, hogy másnak nagyobb szüksége van rá. Megőrizte jámborságát, ezért is maradt meg a mezőgazdaságnál.

Nos, a szürkebundás répa zabáló felkerekedett, hogy a négyszögletű kerekerdőn általmenvén meglátogassa rokonait, a kísérleti nyulakat. (Itt kíméletlenül el kell nyomnom egy mosolyt – lázadni akart a nyomorult.) Nyuszika végül is eltévedt az erdőben, hiszen a mezőhöz szokott. Az egyik sarkon befordult, majd felfordult. Egész további útja során úgy érezte, hogy fejre állt körülötte a világ. Mivel nem találta a helyes utat, mérgében köpött egyet, s két nudista hangya fürödni ment. Elindult hát haza. Mert az otthon a legdrágább kincs.

– Hé, tollforgató! Miket irkálsz itt össze? Hát ez a barátság? Most akkor kiről is szól ez a történet?

– Jól van már. Természetesen rólad, kedves Mitracsek úr, de azért engeddd meg nekem, hogy éljek az írói szabadsággal!

– Ez rendben van, de már oldalakon át csak jelentéktelen dolgokról papolsz, pedig életem történetének fonala ott hever az íróasztalodon, csak nincs, aki felvegye és tovább göngyölítse.

– Elég legyen! Te az én kitalált alakom vagy, nincs jogod beleszólni a dolgaimba. Várj a sorodra!

– Ez nem igazság! Te is csak egy zsarnok vagy, mint a többi firkász. Kényetekre bántok velünk. Könyveitekben patakszik a regényalakok vére, s ha valaki tiltakozni mer, végképp elhallgattatjátok!

Nyuszika is tagja volt annak a szűk közösségnek, amely a nagy koszorús sírásó hitvallását vallotta:

– Mindenütt jó, de legjobb sehol!

Így ment ez tíz álló, ülő és fekvő napig. A percek úgy követték egymást, mint Kojak a rosszfiúkat. Nem lehet függetlenedni a hatása alól. Legendássá vált a mozdulat, ahogy hanyagul szájába veszi a nyalókát és kopasz feje alatt elmosolyodik. Az eredmény mérhető magyar léptékben is. Alteregója egykor Budapest utcáin üldözte a bűnt, mint egy másik filmhős magyar koppintása a Balaton környékén. Igaz, Bruce Leeből kis nemzetünknek csak egy vézna mopedes lány jutott. De legalább Rambo nem zaklatta fel a Pilis évezredes nyugalmát.

Már a filmhősök sem a régiek. Kihalt a stílus és a modor. Ma már mindent és mindenkit lelőnek, megerőszakolnak, felrobbantanak vagy barátok közé tuszkolnak. Igazi vészhelyzet van a képernyőkön

és a mozivásznakon, de a valóságot így sem közelítik meg. Nincs is rá szükség, amióta feltalálták a távcsöves puskát. A nők szétrúgják az ember tökét, jobb esetben a veseköveit morzsolják el. A gyerekek bankot rabolnak vagy a világot váltják meg. Az állatok emberbőrbe bújnak, az emberek elállatiasodnak. Rajzfigurák kaszabolják egymást cafatokra. A vírusok beszélnek, a szelek gondolkodnak, csak a néző nem. Szemük falja a látványt, de csak cseppjei folynak az agyba. Bosszantó, hogy nem is igénylik a sziklás terepet, ahol megizzadhatnának, amíg legördül a THE END felirat.

Nézők lettünk a saját életünkben. Bámuljuk, hogyan élnek mások, hogyan teszik tönkre a miénket. Az íriszen át fogadjuk magunkba az agysorvadást. Semmit sem teszünk ellene. Sőt, aki felemeli a szavát, annak kicsinálásában készségesen segédkezünk.

„Megkezdjük e heti sorsolásunkat. Főnyereményként a győztes eltölthet egy éjszakát az utolsó békebeli szépséggel, az 1914-es nagydobronyi szépségkirálynővel.”

Mitracsek úrból ekkor távozott a vacsorára elfogyasztott két főtt tojás, saláta és pirítós kenyér vajazott cipőtalpreszeléssel.

– Na tessék, megint miket irkál rólam!

Utóbbi arra szolgált, hogy biztosítva legyen a munkájához elkerülhetetlenül fontos kemény arcbőr.

„Azért eszem cipőtalpat, hogy ne csak szőr nőjön a talpamon” – jegyezte fel egy XVII. századi, ismeretlen délszláv írástudó.

Mikor Nyuszika hazaérkezett, már otthon volt. Ezt abból állapította meg, hogy egy nyúl nyitott ajtót. Mekkora paradoxon, ha az ember vagy éppen a nyúl egy helyen egyszerre ketten van. Önmagát sose tegezte volna, jobban szerette az ént. Ha én nyitok ajtót neki, akkor nem kellett volna szembesülnie önmagával. A magamutogatás csúnya dolog, főleg ha nincs is mit.

Mutasd meg magadat a világnak! Mutasd meg, ki vagy és ki nem! Ki lettél, és ki lehettél volna? Ha lettél, minek? Vajon sorsodat személyre szabták vagy olcsó konfekció, netalán viseltes turkálós holmi? Mit tudsz felmutatni? Ha kérdeznek, vagy ha nem? Ha ott állsz bíravid előtt, fejedre olvassák a tetteket: amit megtettél, amit megtehetted volna, amit meg

kellett volna tenned? Mutasd meg magad, ember! Lássuk: te vagy az, vagy mégse?!

A farkas nagyon szerette a nyulat. Főleg paprikásan. Mikor a nyúl végre nyugovóra tért, megfeküdte a gyomrát. Talán nem ágyazott be neki eléggé. Kevés volt az ágyas pálinka.

– Elég volt ebből! – ordította Mitracsek úr önmagából kikelve. – Nem bírom tovább ezt a mellőzést. Ezért áldoztam életemet a kárpátaljai magyar irodalom oltárán? Oltári egy barom voltam, amikor hittem neked, hiszen te nem is vagy magyar!

– A Jani ukránosista – jelentette ki Ica, a hivatásos magyar anya. Elégedetten nyugtázta, hogy felismerését mások is elismerik.

– Na, ez már sokk nekem! – Mitracsek a fejét fogva idegesen pohár után nyúlt, hogy annak tartalmával oldja a benne tomboló feszültséget; a fáradt kar azonban hirtelen megállt.

– Egy fenét, azért se esem újra a régi hibába. Nem pusztítom többé önmagam, már amúgy is halott vagyok! Ha engem nem kíméltél, legalább önmagadnak kegyelmezz, te esztelen, konok beregszászi! Ha már a sajátodból nem vagy képes, tanulj az én hibámból!

– Jó lenne, ha most már meghúznád magad és várnál a sorodra! Így is tied a főszerep. Nem elég, hogy megvívjuk csatánkat a szerkesztővel, majd a kiadóval, még te is beszólsz nekem. Mondd, mit képzelsz te magadról? Ha én nem lennék, te sem!

– Pajtás, azért ne húzd fel magad! Nyugalom, még a végén bajod lesz! Akkor meg ki fejezi be a könyvet? Mi? Erre nem gondolsz?

– Most már értem, mit érezhet a Teremtő, amikor látja az emberek tevékenységét. Figyelj, te anyaszomorító, én most folytatom az írást, te pedig befogod egy kis időre. Majd visszatérek hozzád is. Rendben? Meggyeztünk?

– Úri becsületszavamat adom. Te vagy a főnök!

„Gyomorhaj ellen szedjen túszoikat!”

Felirat az iráni állami központi iszlám antiimperialista, antihubertusz, anti na-ne-izélj-már nőgyűlölő születésének robbanóanyag- és terrorista-ellentétes részlegének felrobbantott női mosdójának falán. Nőnek lenni

bűn! Ezt Mohamed már igen korán felismerte. És még csodálkozott, hogy sose került bele a *Nők Lapjába*.

Elgondolkodtam, hogy az emberek miért is hordanak össze annyi baromságot. Válasz: mert megtehetik. Én is ember vagyok, tehát rám is jellemző.

A vicc ez: „Ha a nagymamának kerekei volnának és pöfögne, ő lenne a gőzmozdony.” És már azt se mondhatom, hogy gőzöm sincs. Hiszen én is szénalapú vagyok, mint a mozdony.

Mit mondhat erre a légy, főleg ha Oscar-díjas? Csak azért nem lehet sztár, mert a filmvásznakon nincs elég bűdös. Csak azért nem tudták, hogy a postás nem kétszer csenget, mert elfújta a szél. Atlanta meg leégett a napon. Ahogy én is az ilyen zavaros történetekkel.

– Ez már így van, barátom. Vedd észre, csak jót akarok neked! Az olvasók az én élettörténetemre kíváncsiak, nem a te kitekert humorodra. Na jó, belátom, vannak néhányan, akik vevők az ilyenre, de a többség engem akar.

– Na persze. Legközelebb majd te fogsz írni rólam.

Pistike nem tud nevetni a kétbalkezes Irma nénin, mert még túl kicsi és nem tud felmászni rája. A rája elektromos tengeri herkentyű. Kéthetente elemet kell cserélni benne. Ha rézfejes, akkor késő estig bokszol, akár cipőt is, nem úgy, mint a nyulak. A rézfejet a bagoly is melegen ajánlja. Nála bevált. Persze, ha kihül, csak hült helyét találjuk. A réz nagyon kelendő Nyugaton, ahol a helyzet változatlan. Keleten még inkább, egyre csak fokozódik a kereslet és a kínálat ellentéte.

– Figyelj, öreg cimbi, most újra te vagy soron!

Mitracsek úr elhelyezkedett a TV előtt, hogy megnézzé David Attenbrough természetfilmjét a szárnyas betétek tavaszi kirajzásáról. Úgy jó, ha minden természetes. Az étel, a viselkedés, a ruházat, a táj, a mell, az ajak, az arc. A film bemutatja a szárnyasok lelkivilágát, életük fontosabb mozzanatait, aktivitásuk tartalmát. Fontosságuk havi ciklusban merül ki. Nem úgy, mint a rézfejes bagoly, aki csak nevet a vasorrú bábán, mikor az rozsdamaróval mossa arcát a pataokban. Közben János vitéz a tilinkóját fújja, s a juhok a szélrózsa minden irányába kirajzanak mézet gyűjteni. Utána mindenki elindul a MÉH-be.

– Öreg! Nem tudom, mit szívsz, de nem lehet egyszerű anyag, az már szent.

– Azért csak vegyél vissza, mert a te családod sem éppen mintapolgárok gyülekezete!

– Ja, mert te rám sóztad ezt a sok idiótát. Az én jellemzőimen is finomíthatnál némileg! Az olvasók még azt hiszik, züllött hippí vagyok, vagy valami hasonló. Pedig a külső megtévesztő. Belül érző, meleg szív dobog.

– Na persze.

– Ne feledd, tollzseni, hogy még nem vagyunk a történet végén. Kvázi, még élek!

– Csakhogy ez egy utólagosan elmesélt történet. Visszaemlékezés egy letűnt kor gyermekére. Ezért is spékelem meg annak az időszaknak a bolondériájával.

– Ezt értem, mert valahol tudom követni a gondolatmenetedet. De. Ott van a de. Nem gondolod, hogy egy novella vagy elbeszélés megkíván néhány kritériumot? Nem lehet csak úgy össze-vissza irkálni mindenfélét. Nincs neked olyan nagy neved, hogy minden szart elolvassanak tőled.

– Ezzel arra utalsz, hogy nem tudok írni?

– Nem ezt mondtam. Te mindig félreérted a dolgokat. Jó lenne, ha néha visszavennél az egódból és odafigyelnél, mit mondanak mások! Létezik jó kritika is, nemcsak rossz.

– Ezzel tisztában vagyok.

– Az jó húzás volt, hogy szerepet adtál nekem a második könyvedben. Öregbítette a hírnevemet. A közönség végre megismerhetett. Végre kiléphettem az agyonkoptatott, teleírt kockás füzetből. Elegem volt a dohos szagból. Legalább egy íróasztal fiókjában tartanád. Ja, majd elfelejtettem, neked nincs is íróasztalod. Erre sem futja. Miért is nem lettél atléta, akkor most nem hiába futnád a köröket.

– Nem tudom, kivel találkozta a kárpátaljai költött alakok közül, de megsúgom, hogy szűkebb hazámban nem minden irodalmárnak van íróasztala.

– Na, kezdődik megint a sirákozás, a nyafi. Szegény kárpátaljai magyarok. Mi vagyunk a legelhanyagoltabbak, a mostohatestvér, velünk senki sem törődik... Mire való ez? Azt hiszed, érdekel bárkit is?!

– Úgy hiszem, igen.

– Hol marad a büszkeség? A tiszteletet csak tiszteletre méltó viselkedéssel lehet kivívni.

– Na, ne mondd! Te aztán így viselkedsz?

– Most nem rólam van szó. Nem az egyénről, hanem a közösségről.

– Ezt jól mondod.

– De milyen közösségről beszélsz? Kárpátalján van egységes magyar közösség? Ne nevetess! A néhány ezer emberre annyi szervezet, klikk, egyesület épül, hogy azt már megszámolni sem lehet.

– Veszélyes vizekre tévedtél. Tudod, hogy a Vérke is hajlamos a kiöntésre, és akkor beterít mindent a mocsok.

– Beijedtél? Nem ilyennek ismertelek. Engem ne írjon egy megalkuvó, gyáva fickó.

– Nem érdemes fejfel rohanni a falnak, ha le is bonthatjuk azt. Lásd Berlin esetét!

– Nekem nincs annyi időm.

– Azt hiszem, ezt inkább én mondhatom el. Nekem véges az időm, de úgy hiszem, hogy a te alakod örökre beivódott szűkebb hazám irodalmának testébe.

– Ja, mint kóros mótely az emberi szervezetbe.

– Ne legyél ilyen kishitű, cimbora, eddig nagyon osztottad az ész! Látnod, hogy senki sem lehet próféta a saját bajában. Biztosan akad majd a halálom után egyetemi hallgató, aki szemináriumi dolgozata vagy éppen szakmunkája témájaként a te történetedet választja.

– Ebben nagyon is igazad van. Egyfolytában bajban vagyunk. Ha nem így, hát másképp.

– Azt hiszem elég volt a bájcsevelyből. Itt az ideje, hogy folytassam a történet mesélését.

– Nem ellenkezem, de jelzem, hogy elszomorít a helyzet, amiben mindketten vagyunk.

Tíz éve is megvan annak, hogy egy kiadás ebéd után Böbe néni a város mentén elrepedt.

– Hm. Ez nyilvánvalóan egy Boncz Géza utánérzés. Vigyázz, cimbora, a plagizálást keményen bünteti a literatúra Gestapója! Csak azok úszhatják meg büntetlenül, akik jó kapcsolatokkal rendelkeznek. Úgy

tudom, te ezt nem mondhatod el magadról. A közlekedési minisztérium nem vág a témába, sem a hazafias népfront.

– Na, most már fogd be a szádat. Meggondolatlanul beszélsz itt össze-vissza!

Szóval, nem találtak olyan mesterembert, aki újra össze tudta volna foltozni a vén spinét. A spinét máskülönben egy régi hangszer. Bár lehet, hogy nem igaz, mert Mitracsek úr megmondta. Márpedig ha egyszer ő megmond valamit, annak visszhangja van. Főleg, ha a tihanyi hegyen mondja azt, amit ha egyszer megmond.

– Tudtam, hogy gúnyolódni fogsz rajtam, de nem érdekel.

Szabolcska, Mitracsek egyik unokaöccse szerint a számár legközelebbi rokona a sztyeppéken őshonos számovár.

– Na persze, csak nem Szabolcska Mihályról beszélsz? Őt csak nem hozod velem rokonságba! Ki lesz a következő: Pándi András, Zalka Máté, Sztójay Döme, Gerő Ernő, Illés Béla vagy Péter Gábor?

Akkor folytatnám. Utóbbi kicsit kisebb és egyáltalán nem hasonlít a számárra. Mi hasonlít legjobban egy számárra? Természetesen egy másik számár. A másik számár abban különbözik az egyiktől, hogy nem az hasonlít erre, hanem fordítva.

Szabolcska sokat szokott vitázni unokatestvérével, Tompa Klárikával. Utóbbi szerint a bálna a tenger feneké alatt él és nagyon bűdös, ha a partra kerül. Szabolcska szerint viszont a villa kacsalábon forog, és nudlit esznek vele, bár hozzátette: mást is lehet enni, ha az illetőnek futja rá. Kínai villákat nem ismer. Úgy különbözteti meg a villát a nem-villától, hogy az előbbi nincs nekik. Tehát, ami van nekik, az a nem-villa. Ha netalán ez sincs nekik, akkor mégiscsak villának kell lennie. Itt mindig elakad az eszmefuttatásban, mert humánus embernek tartja magát. Ha már ennyit futott az a szerencsétlen, megérdemel egy kis pihenést. Ilyenkor elkél az eszmecsere.

– Na jó, nem szép dolog egy terhelt gyerek rovására élcelődni. Az ember nem válogathatja meg a családját. Ezt mindenki tudja, annyira közhely. Mint a tér.

Szabolcska csak hétéves volt – az apja szerint annyi is maradt –, mikor kiment az utcára játszani, és a szél megcsóválta a fejét. Édesanyja nagyon megrémült, de a fia csak alig lett bolondabb. A legismeretlenebb tényező is tudja, hogy nem sapka teszi a bolondot. Hogy mikor lesz

udvari bolond a gyerek? Ha kimegy a házból. Manapság a házi bolondok jönnek a szobába. Gumira nem telik pénz, ezért mást húznak rá. Nagybetűkkel hirdeti a neonfelirat: Elme Gyógy és Intézet. Azóta már ezt is megszüntették, privatizálták. Nem úgy Beregszászon. Igaz, ott korábban kettő is volt.

Doki, a főorvos csak tikk-takk szállónak hívja. Bevesznek egy tikk-takkot és máris jobban érzik magukat mások bőrében. Csak két kalória van benne, és az orrot is tisztítja.

Megjegyzem, Lev Tolsztoj *Háború és béke* című eposzának semmi köze a Mitracsek úr elfuserált életéről megkonstruált történethez.

– Na látod, ezt minden bizonnyal azonnal észrevette minden olvasó. Nem kellett hozzá nagy intelligencia. Égeted magadat rendesen, édes egykomám. Az udvari bolondokról írtál fentebb. Engedd meg, hogy most én legyek a tiéd, és figyelmeztesselek!

Mitracsek úr erre mondta, történjék bármi, engem megnyugtat a tudat: mindig volt úgy, hogy ne lett volna sehogy. Nem azért mondta azt, amit mondott, mert a lett nép annyira szimpatikus lett (litván, észt) volna számára. Ellenkezőleg. Mindig is utálta a patikusokat, mert a betegségekre emlékeztették. Másnap igen beteg szokott lenni, ami sokszor átsapott harmad- és negyednapba is. Hát nem furcsa: minek lesz beteg, aki nem bírja?

– Ezt pont te kérdezed tőlem?

– A kérdés költői. Különben, ha nem vetted volna észre, rajtam kívül senki sem társalog veled.

Az ember olyan, mint az ajtó, mindkettőt be lehet csapni, és ezt naponta meg is teszik. A számtalan műkedvelő mellett számos szakirányú intézmény létezik, ahol jól képzett szakemberek igyekeznek minden úton és módon átverni az embereket. Mert az ember arra való. Mitracsek úr saját bőrén érezte a mondat igazságtartalmát. Egy családi perpatvar után elhagyni készült a mellékhelyiséget, mikor a neje úgy rácsapta az ajtót, hogy három napig egyfolytában nyomta. Neje nagyon meg volt elégedve.

– Komolyan azt gondolom, a te leselkedésedben perverz hajlam ütközik ki. Megértem, hogy újságíró vagy, de nem oknyomozó. Miért nem írsz a kulturális tevékenységedről?

– Miért, van neked olyan?

– Hagyjuk, veled nem lehet beszélgetni. Vagy erővel, vagy cinizmussal oldasz meg mindent.

Aztán bekövetkezett a jégkorszak. A házaspár teljesen elhidegült egymástól. A hitvesi ágyat középen jégfal osztotta ketté. Ezt naponta hizlalták jéghideg tekintetükkel. Ekképp vágtak jégcsapoktól didergő szavakat egymás megdermedt fejéhez:

– Asszony, olyan csúf vagy, mint két másik bányarém együtt. Taszító vagy egész lényedben. Löttyedt melleidtől csak hájjal bélelt hasad undorítóbb. Hangodat hallva gyermekkori rémálmaim támadják meg rigolyáidtól elgyötört agyam. Barlangod fala megkopott, vedlő nyílása undorral tölti el testemet.

– Apjuk, ágyékom bezárul előtted. Fokhagyma és sör keverékétől bűzlő leheleted megmérgezi a szoba légterét. Petefészkem már évek óta követeli, hogy megálljt parancsoljak tolakodó ágaskodásodnak. Mire tűzkészültségbe kerülsz, már rég alszom. Ha anyád élne, visszakergetnélek a szoknyája alá.

Ez az áldatlan állapot nem tartott sokáig. Mitracsek úr végül összeszedte magát és boldoggá tette élete párját. Attól kezdve a vén perszóna híven szolgálta szerető urát. Esténként, lefekvés után odatolatott az apjukhoz berakodás céljából. Hegyek között, völgyek között zakatol a...

Volt a családban, történetesen nem a Kennedyben, hanem a Mitracsekben egy Vöcsök Ödön nevű férfiú, aki erősen lerontotta a familia szellemi átlagát.

– Jé, ilyen is van? Hiszen hosszú oldalakon ismerteted családom azon tagjait, akik méltán keltik rossz hírünket. Miközben a pozitív alakokat meg sem említed. A nemesi felmenőket; a híres csillagászt; a festőt; a varrónőt, aki halálra dolgozta magát a családjáért; a férfiakat, akik táborokban vesztették életüket nemzetiségük miatt; a sikeres gazdát; a székely vérvonalat; a konok beregi kálvinistákat, akik felépítették az életet a nincsség tetején; a magányos mesélőt, aki történeteket álmodik papírra, miközben életének homokóráján üresen peregnek le a szemek. Ezekről hallgatsz. Messze elkerülsz az olyan dolgokat, ami fájdalmas lehet. Poénna, szatírával akarod átvészelni a létet, pedig nem árt, ha az ember szembenéz a világgal. A démonait csak úgy győzheti le, ha nevükön szólítja őket.

– Mondasz valamit, cimbora. Ezt a monológot egy filozófus is megirigyelhetné. Viszont mindent a maga idejében. Ha nincs ellenvetésed, most folytatnám. Tudod, ez egy humoros alaphangú mű. Az emberek szeretik a humort, szeretnek nevetni, a magyarok különösen. Ha bárki mást mond, ne hidd el neki!

Ödön amúgy a felesége oldaláról volt rokon. Úriembernek egy rakás jóindulattal sem lehetett volna nevezni. Mitracsek úr igyekezett is nyomatékot adni elhatárolódásának:

– Édes fiam, annyit érsz, mint vulkánnak a léghűtés.

Ödön, az amúgy túlsúlyos fiatalember krónikus emlékezet-kihagyásban és elmehiányban szenvedett, mániákus depresszióval súlyosbítva. Reggel sokszor arra ébredt, hogy éjjeli edénye kiborult. Édesanyja Ödöntől borult ki. Volt még két szép leánygyermek, erre alapozta állítását, hogy Ödön a férje oldaláról hozott genetikai betegség áldozata. Tipikus esete ez annak a szülői magatartásnak, amikor a nekik nem tetsző gyereket azonnal a szülőtárs nyakába varrják.

– Józsi, szólj a fiadnak, hogy hagyja abba a fingást!

– Irén, a lányod már megint bevizelt!

Hiszen neki csak jó, szép és okos gyermeke lehet. Ha a sótartó kiborul az asztalra, akkor le kell törölni, mert különben veszekedés lesz a vége. Pofonegyszerű, csak a helye marad meg néhány napig. A pofonnak.

Ödön nagyon szeretett udvarolni, úgy teljes szívéből, kertelés nélkül. Napjai nagy részét házuk udvarán töltötte körbe-körbe járva, hogy fenntartsa a dolgok körforgását. Az ember ott van, ahová lép. Lenni vagy nem lenni, ez itt a kérdés, de mi végre a lét, ha az elme nem is érzékeli?

Egyszer elfelejtette meginni a reggeli italát. Órák teltek el, amíg eljutott a tudatáig, hogy a tej azért futott ki, mert sürgős dolga akadt. Minden vízbe mártott test annyit nyom a latban, amennyit a latmérő mutat. Ha nem mutat semmit, akkor (e)ladhatatlan.

– Nem tudom megszokni a fogyasztói társadalom visszásságait, pedig mindent megpróbáltam, hogy beilleszkedjek. Nem tudom, mi lehet az oka. Talán mert nincs pénzem, hogy igazán értékes tagja lehessen a láncnak. Aki nem tud eleget vásárolni, fogyasztani, rövid időn belül kirekesztetté válik. Nem kell ahhoz bűnözőnek vagy csövesnek lenned, hogy kívül rekedj a társadalmon! – fakadt ki Mitracsek úr.

Ödönék házáról pereg a dob, vagy a falra hányt borsó? Na, itt az én emlékezetem hagyott cserben. Ezért olyan cserzett. Arra tisztán emlékszem, hogy csak erélyes fellépés hatására volt hajlandó bárminemű főzeléket magához venni. Pedig szeretett enni, ahogy jómagam is. De ki nem? Anorexiás belsőmet túlsúlyos külsővel palástolom.

Egyszemélyes háborújában lövész volt, mármint Ödön. Inkább löv, mint az utóbbi. Elfelejtette, hogy ki az ellenség, ezért – biztos, ami biztos –, mindenkit lelőtt, aki az útjába került. Ödön megnyerte a háborút, csak önmagával áll hadilábon. Édesanyja vett neki számítógépes játékot. Amíg azzal volt elfoglalva, neki is volt egy kis nyugalma. Sok szülő gépekre bízta csemetéje nevelését, aztán meg csodálkoznak, hogy idegenként kezelik őket.

Ödön egyszer elfelejtette, hol a lent és a fent. Anyja legnagyobb bosszúságára sáros cipővel összejárákálta a mennyezetet. Apjának tetszett a dolog. Neki minden tetszett, ami a nejének nem. Ez fordítva is igaz volt. Tetszett neki a csinos özvegyasszony, aki a szemközti házban lakott: mikor a mosott ruhát teregette, mindig úgy hajolt ki, hogy a mellét bárki megcsodálhassa. A két duzzadó műremek valóban kész csoda volt. Néhány szomszédasszony az egyikkel is beérte volna.

Ödön egy reggelre a nevét is elfelejtette. A tükörbe nézve szentül hitte, hogy egy Jenőt lát. A kifejezéstelenül idéthen arc ugyanis a Jenők tipikus jellemzője, esetleg még az Ernőké.¹² Legalábbis Ödön szerint.

Ahogy jön az ősz, a szó elszáll melegebb tájakra, de az írás itt marad, téli álmot alszik a fiók mélyén. Ahová majd én teszem, mivel egy szellő mozgatja az ágyat. Aludj el szépen, kis blamázs! Mert a szülőföld fontos, mindennek az alapja. Melyik újság kinek a lapja? Hát ez az, egykomám, sir Mitracsek.

– No csak, be akarsz szerezni egy íróasztalt? Azért kár pénzt kiadni, hogy az irományaidat tartsd benne! Mindenki tudja, vesztes vagy. Te próbálsz segíteni másokon, mikor magad is segítségre szorulsz? Kiteregeted a szennyesemet, miközben máról holnapra tengeted az életedet. Miféle egzisztenciát tudsz te felmutatni?

¹² Mélységes bocsánatot kérek minden Jenőtől és Ernőtől.

– Befejezted a hegyi beszédet? Mert szeretném folytatni! Átlátok rajtad, tudom, mire akarsz kilyukadni. Csakhogy nem dőlök be neked. Nem vagyok svájci frank alapú hitel!

Miért is írok ily feleslegesen, ha hőseim hétköznapi emberek? A kutyát sem érdekli, mi történik velük vagy velem. Isten ujjai kifürkészhetetlenek.

Ráadásul egyes alakok pimaszkodnak, megzavarják az írás szent folyamatát. A szülő világra hozza gyermekét, felneveli, ellátja, ahogy erejéből futja. Aztán felnőtté válva ellene fordul. Amikor gyermekét neveli, a szülő saját akarata szerint cselekszik. Elfelejtji, hogy utódjának is van akarata, célja, vágya. Nem biztos, hogy a kettő megegyezik.

Az író megalkotja alakjait. Tulajdonságokkal, jellemzőkkel ruházza fel őket. Nem kell a saját képére formálnia egyiket sem. Elvégre nem isten. Vagy mégis? Saját világában az. Kedvére alakítja a történet menetét, mégis megesk, hogy a dolgok kicsúsznak a kezéből. Teremtényei fellázadnak, önálló életre kelnek. Még az is bekövetkezik, hogy az író ellen fordulnak. Úgy hírlík, Lope de Vegát a kertész kutyája harapta meg. Krúdy Gyula vagyonát a korhely Szindbád verte el utazásai során. Csáth Gézát a teremtményei kergették halálba. Egyesek szerint Adyt is a költészete vitte sírba, nem áttallott konflist fogadni a pernahajder. Szabó Dezső viszont hiába utazott le évről évre Makucskára, a nemzet számára nem jött el a feltámadás. Arany műveit is elvitte a gazdasági világválság.

Ha egy gép vagy egy állat képes a fejlődésre, egy regényalak miért ne lehetne? Igaz, Mitracsek úr? Most már kezded érteni, miért kellett meghalnod? Nem várhattam meg, amíg ellenem fordulsz, hiszen most is ellenkezel velem. Akkor is ellentmondasz, mikor az érdekedben csűrömc-savarom a szavakat.

– Valóban unom, hogy te irányítod az életemet. Az enyém az, még ha fehér papiroson zajlik is. Neked ezt meg kellene értened, hiszen valaha te is küzdöttél a szabadságért.

– Igen, de ma már átcsapott szabadosságba. Rend nélkül mit sem ér a szabadság. A féktelen szabadságban az egyéni szabadságok egymásba érnek. Összeütköznek, és ez ellentétet szül. Az anarchia legrosszabb válfaja. A féktelen szabadságban farkastörvények uralkodnak. És ha az gyengeséggel párosul, az egyén végül elveszti szabadságát.

– Mellébeszélész, mint a legtöbbször. Először el kell érnem azt a féktelen szabadságot, aztán majd eldöntöm, kell-e nekem.

– Gondolkodj ezen, de én most folytatnám, mert későre jár az idő!

„Nem tudom, miért rajzolt a fejemre számárfület – gondolta Mitracsek úr. – Csökönnyösségem szembetűnő, de azért van kompromisszumkészségem. Igaz, nem vagyok egy Deák Ferenc, de a józan ész diktálta keretek között hajlandó vagyok a kiegyezésre. Csak a Sorssal nem. Ha zokszó nélkül elfogadnám a feltálasztást, a tiltakozás kétes elégtételéről mondanék le. Ezt mégse tehetem. Legalább ezt hagyd meg nekem, Uram!”

„Egy nemzet nincs megalázva azzal, hogy legyőzték, vagy ha aláírt – késsel a torkán – egy végzetes békeszerződést. Becstelenné válik azonban, ha nem tiltakozik, ha tönkretételéhez maga is hozzájárulását adja” – írta Declasé.

Ödön egyszer elfelejtett levegőt venni. Talán elfogyott a pénze, vagy túl fukar volt költekezni. Hagyjuk a részletkérdéseket. Az esetnek beláthatatlan következményei lettek. Ugyanis köd volt. Szemhéjaig sem látott az ember. A gyásznép két óránál is többet várt az esemény főszereplőjére. Ödön a temetése pontos időpontját is elfelejtette. Volt benne valami hanyag elegancia. Az örökkévalóság várta, s ő örökké elkésett. Úgy hírlik, bevásárolni ment, és nem talált vissza. Ezek a hipermodern bevásárlóközpontok rabul ejtik az embert. Teljesen kiment a fejéből, hogy melyik lehet az ő sírja. Még a temetővel sem volt tisztában, s még csak szégyenérzet sem marta. Hm. Aki nem bírja a légkört, sírja ki magát! A temetőből.

A ferdeszeműek ferde hajlamokkal bírnak, különösen kedvelik a pizzai ferdetornyot. Az olasz remekmű mintha már felbukkant volna a szövegben Mitracsek úrral kapcsolatban. Nem mintha bármi köze is lenne a ferdékhez. Mindenkor igyekezett egyenes maradni, az egyenes utat választani.

– Na, fiacskám. Ha belegázolsz a becsületeembe, olyan pert akasztok a nyakadba, hogy rámegy az a kevés is, amit tulajdonodnak mondhatasz.

Ezért is ütközött mindig falakba. A megfelelő kerülőutakon járva mindenkor célba érhetett volna. A cél nem mindig szentesíti az eszközt, ahogy az eszköz is bemocskolhatja a cél szentségét. Minden szentnek

maga felé hajlik a keze. Ahogy a közembereknek is. Ők viselik a közterheket. Benne van a szóban. Az elit meg elissza. Magába szívja a mások által megtermelt javakat. Ferde a világ, és a főváros utcáján masíroznak.

Mitracsek úr szerette az életet, csak az nem szerette őt. Nem az első viszonzatlan szerelem volt ez az életében, amelynek elfuseráltságát már számos adattal alátámasztottam. Úgy érezte, végleg becsapták előtte a budiajtót. Ez meg is felelt a valóságnak.

Mitracsek úr egyik példaképe a tigris volt, akit még Mici Mackó mutatott be neki. Kedvelte a fickót, ezért azt ajánlotta neki, messzire kerülje el Bangladest és az éhes pásztorfiúkat. Utálta a lila lovakat. Szerinte a ló legyen ötlábú és viseljen cilindert. Egy kiállításon látott ilyen grafikát. A dél-buznyákok legnagyobb festője, Kad-al-ka követte el. De ne essünk túlzásba, mert nehéz kimászni belőle. És akkor bent rekedünk, mint Ukrajna a válságban. Együnk inkább lila tehenet, az finomabb, mint a lyukas!

Az emberek mindig mindent eltúloznak. Eltúlozzák önnön jelentőségüket, fájdalmukat, boldogságukat. Az ember a túlzások teremtménye, ösztönből nagyítja fel a dolgokat. Legjobb példa erre a pletyka. A pletyka anatómiáját már sokan boncolgatták. A köztudatban az él, hogy pletykálni csak az asszonyok szoktak, de ez nem így van. A férfiak pletykáit diskurzusnak, eszmecserének, csevegésnek nevezik. A lényeg ugyanaz. A pletyka olyan, mint a herpesz, szájról szájra terjed. Egy közösség eszmeiségének leképeződése. Ahogy a hírből lassan pletyka lesz, minden hordozó hozzá tesz egy kicsit önmagából. Minél többen adják tovább, annál színesebb lesz. Annál inkább eltorzul. Ez senkit nem érdekel, pedig az élet olykor hajmeresztőbb dolgokat produkál, mint akárhány emberi elme. Az ember csak az élet része, még ha főszereplőnek érzi is magát. A pletyka kreatív tevékenység, kollektív szellemi termék. Legtöbbször csak műkedvelő szinten üzik, szórakozásból, de vannak, akik főállásban, és nagy pénzeket keresnek vele. Én még egy vasat se kaptam. Talán nem elég színes a fantáziám, pedig a fantáziához csak egy szín kell, a szürke, na meg rengeteg barázda.

Mitracsek úr anyai és apai ágon bőven el volt látva unokatestvérekkel. Hiába, nagy család volt ez mindenkoron. Néhány családtagjáról korábban már említést tettem. Guszti unokatestvér minden vágya az volt, hogy híres filmsztár legyen. Vágyott a hírnévre, a sikerre, a vagyoni, a jó nőkre. Talán

mondanom sem kell, hogy nem lett belőle filmsztár, a családi anekdoták között mégis számos nevezetes cselekedete maradt fent. Kamaszkorában egy hegymászó túra alkalmából Guszti impotenciális inkompetenciája a csúcspontra szökött, a túrán ugyancsak résztvevő Szunyogh Elvira, vezető beosztású takarítónő bánatára. Elnézést a szakma képviselőitől, nehogy véletlenül megsértődjenek, de Elvira igencsak elvetemült volt a férfinem irányában. Elfogultsága a fiatalabb korosztály közelében csúcsosodott ki. Majd elfelejtettem: külön megkért, hogy mondjam el, a WC takarítását nem vállalja. Nincs az a pénz, nemhogy griveny.

A történethez visszakanyarodva, Gusztink mélységesen elkeseredett, bányászok leltek rá a szerencsétlen fiú önbizalmára, akik éppen keresztretjvényt fejtettek. Mert balga lélek az, aki látja, hogy a nőnek kapui kitárva, s vágya a bástyákra hág, rohamozni mégse mer. Talán nem szereti a levest, pedig finom tyúkcombok rejtőztek a sűrűjében. Szidta is érte rendesen az apja, hogy ily csúfságot hozott a család becsületére.

Egyszer a TV-ben egy svéd női kézilabdacsapatot látott. Megnyalta mind a tíz szája szélét. Majd lekókadtt az orra, nem is állt fel többé, ülve mondta el a keserű igazságot.

– A nőkben mindig van valami, de sajnos, nem az enyém.

A csokoládét azért nem szerette, mert fekete. Kizárólag tejsokit fogyasztott. Talán ez volt az egyik oka, hogy a faluszéli táborlakók rasszizmussal vádolták, hiszen egész életében nem volt hajlandó kezét fogni egyikükkel sem. Mindig mondogatta, majd ha a befagyott tóba cigánygyerekek hullnak. Szilárd állítása szerint ő nem fajüldöző, sőt inkább fajvédő.

– Legyek bármilyen elkeseredett, ha nálam is szerencsétlenebb emberrel találkozom, erőt ad nekem. Erőt ad a tudat, hogy nem én vagyok legalul, vannak olyanok, akik nyomora még az enyémet is übereli. Tudom, ez nem etikus, de az sem, hogy az emberek többsége, akiket ismerek, jobb sorban részesülnek, mint én. Ezért ne várja el senki tőlem, hogy reálisan gondolkozzak, hogy higgadtan mérlegeljem az eseményeket. Minden kisebbségnek, hátrányos helyzetű etnikai vagy társadalmi csoportnak szüksége van saját kisebbségre. Akiket ők rekeszhetnek ki, alázhatnak meg, gúnyolhatnak, akikbe kedvükre belerúghatnak az őket ért rúgások elfeledtetésére. Így hitetik el magukkal, hogy „hitványságuk” nem végtelen, hiszen mögöttük jönnek a még náluk is nyomorultabbak.

A kiszolgáltatottság enyhíthető, ha a kiszolgáltatottnak is van kiszolgáltatottja. A négerek kiközösítik a világosabb bőríeket, a zsidók az etiópiai falassákat. Őld a tuszit, hutu testvér! Mennyi értelmetlenség. Még én sem bírom felfogni, aki a faluban a legnagyobb vagyok.

A kisebbség ösztönösen kitermeli a saját kisebbségét, amely sok esetben nem is az. Számarányát tekintve többség, csak érdekképviselését tekintve kisebbség. Ez figyelhető meg a kárpátaljai magyarok esetében is. E halmazottnak hátrányos nemzetrészt tagjai jól tudják, mivel jár e lét. Mégis akad egy réteg, amely a kisebbségen belül domináns helyzetbe verekedte magát. Azt állítják magukról, hogy jobbak és értékesebbek, mint a többiek. A voltaképpeni többség így lett a kisebbség kisebbsége. Ez így már sarkított dolog, de azért igaz. Nekünk is van „nemesi” rétegünk, amely nem kevésbé hitvány, mint a többségi nemzeté.

Az ember mindig szeretne tartozni valahová, mert nem jó egyedül; de mi van, ha minden igyekezet ellenére sem fogadnak be?¹³

Így lett Mitracsek Ödön is kárpátaljai magyarból kárpátaljai. Így egyszerűen. Még önmeghatározásban is utal a szintre, ahol élni kényszerül.

Le a diktatúrával! Le a bugyival! Nyomuljunk, emberek, nincs idő gatyázásra! Éljen a szabadabb erkölcs! Fürödjünk meztelenül, éljünk fesztelenül! Járjunk nesztelenül, cselekedjünk esztelenül! Laza agyúak előnyben. Csak azt kell szem előtt tartani, amit el akar olvasni, ugyanis kicsit rövidlátó szegény. A szegénység nem emberi jótétemény.

– Minket mindig lesajnálnak, pedig csak részben tehetünk a szűkebb hazánkat sújtó nyomorról. Hej, szegény Kárpátalja, mikor viszi már fel Isten a dolgot? – fakadt ki Mitracsek úr. – Urat játszik itt a paraszt is, mert a zavarosban halászva megszédte magát. Közben azt sem tudja, hogy milyen földön él, kik voltak az ősei! Eh, ne is beszéljünk róla, mert csak felidegelem magam. Aztán idő előtt megüt a guta, te meg írhatod át ezt az irományt.

– Az már igaz, de ha homokba dugjuk a fejünket, nem változik semmi, csak mi maradunk tudatlanok – válaszoltam.

– Ez is igaz, de mit tehet a kisember? Te tudod, mennyi derék embert hallgattattak már el, mert ki merte mondani az igazságot. Az igazság az ő

¹³ Utalás a 2004. december 5-i állampolgársági népszavazásra

esetükben valóban odaát van. Márpedig én szeretném kiélvezni azt a kis időt, ami az irományod befejezéséig maradt. Azt ajánlom neked, hogy ésszel írogassál! Könnyen megütheted a bokád, ültő helyedben is.

– Ne morogj már, vén lóköttő! Mindig megakasztasz a mesélésben, aztán meg elvesztem a fonalat.

– Jól van, no. Nem zavarlak. Te amúgy is menthetetlen vagy. U. M. is hiába szapul, meg oktat, hogy acél bakancscsal ne menj a vékony jégre! Te ráadásul még sisakot is húzol a fafejedre. Kár neked a szó, úgyis kifordítod, mint a nyulat bundájából a vadász.

Mint már említettem volt, Mitracsek úr kiterjedt rokonsággal rendelkezett. Mármint egy bizonyos határig. Ahogy a mondás tartja, gazdag az Isten állatkertje, csak állatok nem mennek oda.

Most jut eszembe, Ervinről még nem szóltam. Veszélyesen változatos életet élt. Három évet ült a hüvösön. Elmondása szerint azért, mert nagyon melege volt, pedig nem volt homokos, mármint a folyópart a falu határában. Itt adott találgát a vidék szépasszonyainak. Nagyon égett a lába, vagyis talpa alatt a talaj.

– Ne lépj a tűzbe, mert elvisz a gólya!

Az Ervin azért ült börtönben, mert eladott egy drága autót. Igen, igazuk van, ez még nem törvénybe ütköző cselekedet. Vagyis nem lenne az, ha a szóban forgó személygépkocsi történetesen a saját tulajdonát képezte volna. De nem képezte. Pechjére egy magas beosztású állami hivatalnok, nacsalnyik vagyonát gazdagította. Aki ugyan el akarta adni a kocsit, de egészen más formában képzelte el a dolgot.

Mikor a bíró arról kérdezte, hogy miért adta el a más tulajdonában lévő járművet, Ervin a következőket válaszolta

– Bíró úr (talán még elvtárs), én ártatlan vagyok. A kocsi szélvédőjén ott állt egy tábla, hogy eladó. Én csak azt tettem, ami rajta állt.

Mitracsek úr ezt már nem állhatta meg szó nélkül:

– Nem kötekedésnek szánom, csak mellékesen jegyzem meg, hogy ezt is hallottam már valahol. Tudod, az irodalmi ÁVÓ már feni rád a tollát. Ha rád szállnak a kritikusok, szakmányban csinálnak ki, módszeresen. Vigyázz március idusával, gyilkos hajlamai vannak!

– Azért folytatnám, ha megengeded.

A bírót nem győzték meg Ervin érvei. Sőt, egy évet csak azért szabott ki pluszban, mert szerinte Ervin hazudott. A táblán nem állt senki, különben nem is volt tábla, csak egy felirat. De ezzel az erővel a törvénysújtó fel is akaszthatná magát a kabátja mellé a fogasra. Ervin a kisebbségi voltának tudta be tényleges börtönbüntetését, de szó nélkül leülte, mert egyik szláv nyelvet se bírta, így nem tudott senkivel szót váltani.

Felirat a Sertéstenyésztők Egyesülete óljának oldalán: „Hízzál a jövőben!”

Régiség ez már, kérem. Szemétre vele! Hadd kapirgáljon a piros kakas, hogy porig alázza a veteményest meg a házat. Házat, hazát egyaránt. Egy rántás és törött nyakkal zuhan el a tornácon, hogy zsíros tokájú idegenek jót falatozzanak a húsából, mit gondos asszonyi kezek varázsolnak ebéddé. A kakas addig kapirgált, míg tyúkszemét nem kapott, mert talált. Szemesnek áll a világ. Aki látja a láthatót, nem csak elképzei vaksi ujjakkal kitapogatva.

A hasonlat sántít valahol, hiszen éppen hogy a szemtelenek jutnak feljebb az uborkafán. Na, nem a vakokra gondolok. Mert nem ők csapják a legtöbb vaklármát. A sikeres embert mindenkor a törtetés, a lelkiismeretlenség, a célorientált gátlástalanság jellemezte. Machiavelli¹⁴ mester otthonosan mozognak a XXI. században. Az ember alapvetően ilyen, egyszerre rossz és jó. Utóbbit sokszor keveri össze más dolgokkal. A rossz erőnek látszik, a jó viszont gyengeségnek. Csak az igazán elvetemült emberek tartanak ki a jóság ideálja mellett. A többség igyekszik rossznak látszani, hogy az erő benyomását keltsék másokban. Ma már ez mozgatja a világot. Ahhoz, hogy valaki büntetlenül jót tehessen, álcázni kell azt, különben veszélybe sodorja magát. Az emberek elfelejtették, hogyan kell értékelni a gesztust, az áldozathozatalt, elfeledték, mi a hála.

Sok éven át a tőlem telhető módon segítettem nagynéném családját. Egy idő után már annyira természetessé vált számára, hogy elégedetlenkedni kezdett. Karácsonykor élelmiszersomagot vittem, mire megjegyezte: csak ennyi?!

¹⁴ Híres középkori itáliai politikus. Firenze városállamában tevékenykedett.

Tudom, a Biblia szerint a jótett nem vár viszonzást. Mégse várja el tőlem senki, hogy az áldozathozatal mellett, legyen az anyagi vagy más, még rosszul is érezzem magam. Mert csak a legelvetemültebb mazochisták élvezik, ha baleknak tartják őket. Manapság nem célszerű baleknak lenni. Még csodálkozunk, hogy az emberek olyanok, amilyenek. Nem véletlenül adakoznak a legtöbbet azok, akik maguk is szűkösen élnek. Ha az úton lerobban a kocsid, több az esélye, hogy egy Moszkvics vagy Lada fog megállni, mint sem egy Mercedes, Volvo vagy Audi. Nincs már jó ember, csak balek. A jóság olyan gólhelyzet, amit mások használnak ki. Könyörtelenül, nem úgy, mint a magyar csatárok.

Mitracsek úr szeretett volna eljutni Párizsba, de sehogy sem akart összejönni. Mármint Párizs és Mitracsek úr. Egyesek szerint Párizs nem is tudott az egész dologról. Ez talán csak rosszindulatú rágalom, aljas hazugság, amivel a népnemzeti, liberális, káospárti Mitracsek urat akarják lejáratni, a tizedikről a földszintre. Hát nem szégyellik magukat az ilyenek? Hiszen már nem mai gyerek! A lábai is visszerek, a szíve sem a régi. Ez az újabb fajta meg nem valami tartós. Hová fajult a világ, már a tisztelet árnyéka is kihalt?

Az emberek előszeretettel ágyazzák be gondolataikat az izmusok szövevényes rengetegébe, pedig az eszmék mögött a társadalmi rétegek érdekszférái húzódnak meg. A társadalmi csoportoknak megvannak a maguk izmusai. Ma már tendencia a keveredés, ami hiteltelenné teszi az embert. Hogyan lehet kommunista egy arisztokrata, liberális egy pap, demokrata egy katona, royalista egy munkás? Az ember képtelen kilépni önmagából. A forradalmárok nem azért harcolnak, hogy az uralkodó osztály helyébe az elnyomottak kerüljenek, hanem azért, hogy ők. Pedig az élő példák azt mutatják, nem azok eszik meg a gesztenyét, akik kikaparják a tűzből. A tömegeknek mindig ugyanaz a feladat jut, a statisztaszerep, ami küzdelmet, éhezést, halált, elnyomást jelent. A tömeg azért van, hogy elnyomják. Minden osztály leginkább azt gyűlöli vagy féli, amelyikkel napi kapcsolatban áll. A felső osztály a középosztálytól fél, az alsóbb rétegek a középosztályt gyűlölik. A gyűlölet pedig rossz tanácsadó és az ember érdekébe vág.

Mitracsek úr személyes tragédiájának része, hogy nem ismerte fel, hová is tartozik valójában. Annyira kapaszkodott a középosztályba, hogy

egyre mélyebbre csúszott. Életét társadalmon kívülként fejezte be. Talán ennek tudható be, hogy családján kívül nem hiányzik senkinek sem. Talán csak nekem.

– Tudjátok meg, ti tévelygő baksisvadászok, hogy a sárga föld nem eladó. Ha eladnánk, hogyan tudjuk majd leinni magunkat oda? Mennyibe kerülne a bérleti díj? Nem oda Buda! – szólalt meg Mitracsek úr.

– De akkor hová, édesapám, ha szabadna kérdeznem?

– Nálunk mindent szabad. Addig mehetsz előre, amíg az orrodát be nem vered a rácsba, amit vasfüggönynek nevez a szájhagyomány. S oda a remény, mert kemény a szív, de nem felejt. Az egyik unió bezárt, a másik meg kizár minket. Denevérek vagyunk mi, édes fiam, nem tartozunk se az emlősökhöz, se a madarakhoz.

A kis Zoltánt nagyon szerették szülei. Mindent megkapott, amit csak kért: babaházat, villanyvonatot, játékautót, csokoládét, ólomkatonákat, bárányhimlőt, tüdőgyulladást, hastífuszt stb.

– Meg a HINI malacot, édesapám!

– Beszélsz itt baromságot, fiam! Az olvasók még azt találják HINI, akarom mondani, hinni, hogy gyengeelméjű vagy és a te fejedből pattant ki az egész, ami aztán lángra lobbantotta a feszült légkört – torkolta le a fiát Mitracsek úr kissé heveskedve.

Hogy Zoltánka történetét befejezzem: tejben-vajban fürösztötték, turozó is lett belőle.

A szél elhozta a kutyaugatást, de nem kellett neki, ezért továbbvitte. A Holdat csaholták az ebek, így állítva emléket leghíresebb társuknak, Lajkának.¹⁵

Mitracsek úrról nem sokan tudják, hogy valaha repülésirányítóként is dolgozott, s egyben jeles tenyésztő volt. Még érmét is kapott érte, na nem pénzérmét. Az volt ráírva: *A hős város*. Ez még életének elfuserált szakasza előtt történt. Igaz, utóbbi szakasz volt a mérvadó, öntapadó bélyegét rányomta egész hátralévő életére. Majd megszakadt bele szegény ember. Karrierje akkor tört derékba, amikor egy fekete napon kisrepülőgépet keresztezett teherszállító monstrummal. Az eredményt természetesen nem díjazták felettesei, s mivel korábban annyit

¹⁵ Lajka – a szovjet úrkutatás során a világűrbe eljutó kutya neve.

irányította a repülők légi közlekedését, rövid úton megtanították repülni. Kényszerleszállása a területi fegyház falai között zajlott le. Sötét folt ez Mitracsek fényes korszakokban amúgy sem bővelkedő életében, hát nem szívesen beszél róla. Igaz, nem is kérdezik túl sokan, talán csak én. Ki mit tud, nem mondja. Hallgatni még mindig jobb, mint beszélni a vallatónak.

– Na tessék. Ilyen egy barát! Kifecsegsz mindent. Ez övön aluli ütés volt. Még visszakapod. Jól mondja U. M., hogy megbízhatatlan vagy. Mindenki hibázhat az életben. Ezt neked nagyon is tudnod kellene, hiszen egyik hibából a másikba esel. Most mit gondolkodnak majd rólam az olvasók? De rólad is! Már az sem volt szép dolog tőled, hogy alig születtem meg elméd bordohtól bűzlő termeiben, te máris a halálhíremet keltetted. Hát van neked szíved? Annyira belesüllyedtél az önsajnálat bűzös mocsarába, hogy a körülötted kapálódzóak már nem is érdekelnek. Önző vagy és irigy. Irigykedtél a sikeremre.

– Ne nevetess! Kicsit elragadtattad magadat! Ne felejtse el, te csak egy kitalált alak vagy! Ha úgy tetszik, máris kiírlak a történetből, és még a címét is megváltoztatom.

– Ugye, hogy igazam van? Önző vagy, csak magadra gondolsz. Azokra a drága olvasókra, akik rám kíváncsiak, nem. Irgy vagy, mert a te neved már régen a feledésbe merül, vagy jobb esetben bizarr ízlésű irodalomtörténészek tanulmányában bukkan majd fel, amikor én még mindig ismert személyiség leszek. Na, ezt nem bírod lenyelni, édes egykomám.

– Az majd elvállik, ne ess abba a hibába, hogy túlértékeled magadat! Mitracsek úr, tudtommal mindig megadtam neked azt a tiszteletet, amit megérdemeltél. Főszereplője vagy ennek a különös műnek, amit a szakma majd fintonogva fog lehúzni, és a kritikusok szakszavakkal telerakott támadmányai az én fejbőrömet sértik fel, nem a tiédet.

– Hát persze, most meg a kishitűség tör ki belőled. Vedd tudomásul, én ezt nem hagyom! Nem hagyhatom. Ha bekövetkezik a bukás, még azt is letagadom, hogy ismertelek. Minek nem írsz arról, hogy sikeres vagyok, meg szép tájakon járok? Ez valami kárpátaljai sajátosság, vagy magyar? Kést forgatni a saját sebeinkben! Mire jó ez az önkínzás? Rengeteg energiát pazarolsz el, csak nem arra, ami a legfontosabb lenne: az életedre.

– Attól, hogy filozofikus gondolatokat adtam neked, még ne hidd magadat filozófusnak, messze állsz te attól! Olcsó igazságaidat hangoztatod. Engem ítélsz meg, miközben önmagadat sem ismered. Nem ismered a mondást: ne ítélj, hogy ne ítéltesd!?

– Megváltó gondolat, de a barátok nem azért vannak, hogy bólogassanak a hülyeségeidre, meg statisztáljanak az önpusztításodhoz. A barátság valami más. Ezt még nem árultad el nekem, féltve őrzöd a lelked mélyén, de azért néhány dolgot már én is megértettem. Hülyének állítasz be az én mélyen szeretett olvasóim előtt, de tudd meg, hogy bolond nem vagyok!

– Ezt sohasem állítottam, hiszen ezzel magamra mondanék negatív dolgot. Valaki egyszer azt mondta, hogy valami büzlik Dániában. A tapasztalataim azt mondatják velem, hogy nemcsak Dániában. Valami mindig büzlik. Hol ez, hol az. Hol itt, hol ott. Ha nem büzlene semmi, akkor még azt sem éreznénk, hogy élünk. Megette a fene az egészet. Ha tovább fogsz idegesíteni, befejezem a történetet. Leteszem a tollat, és akkor majd nézhetsz magadon körül.

– Jól van, már korábban is mondtam, ne idegeskedj annyit, rendbe jönnek a dolgaid! A sárga csekkeket is befizeted majd. Az irodalmi ösztöndíj is meglehet még. Ne csüggedj! Ez a legfontosabb, mindig kitartani! A fronton is ezt mondogattam. A bátorságomért számos kitüntetést kaptam. Látom, elfáradtál. Tudod mit? Lásd, ki vagyok: a következő baromságaidat majd én vetem a képernyő papírára:

„A TASZSZ-ajtsalak jelenti: Megalakult az Észak-Bumfordisztáni A Harmadik Buckánál Balra Iszlám Népi Köz és Betéti Társaság. Egy újabb talpalatnyi szabad föld, amely felett máris megjelentek a lopakodó fehér fejű sasok. A hírek szerint már több előfizetés is érkezett a kérdéses lapra. Egy lapra tettek fel mindent. Hulljon a fergese, vesszen a kutya!”

– Na, álljunk csak meg! Ez meg mi volt? Ezt nem is én írtam. Egy percig nem figyelek oda, máris belekontárkodsز a művembe. Tűnés a lábgyeztetbe! Legalább egy kis időre legyen nyugtom téled!

Egyszer – sorrendben már sokadszor – Mitracsek úr megharagudott a nejére. Ez az egyszer mégiscsak különleges alkalom volt. Különben saját hibáit is előszeretettel vetítette ki asszonyára. Nos, az eset ott kezdődött, hogy Mitracsekné drága parfümöt és más illatszereket vásárolt magának

a férje tudta nélkül. Tehát vött, ahogy Dercenben¹⁶ mondani szokás. Mit ad az ég (esőt, havat, jeget, cigánygyereket), a férjnek éppen szüksége lett volna erre az összegre. Elővette a dugi dobozt, amelybe a magáncélra szánt pénzeket szokta elrejtetni, de csak némi aprót talált benne, ugyanis a rafinált asszony már évekkal azelőtt felfedezte a rejtekhelyet. Kezdetben óvatos volt, csak kis összegeket vett ki, ami a férjének nem tűnt fel. Ezúttal nagyot hibázott. Mitracsek úr azonnal tudta, honnét fúj a szél. A felesége keresésére indult. Már útközben megütötték orrát a kellemetlenül kellemes illatok. Balsejtelem kezdett szárba szökni a lelkében, mivel ez nem az izzadsággal keveredett konyhaszag volt, amit már jól ismert. Ez a mozzanat szöget ütött a fejébe, amit később csak harapófogóval tudott kihúzni.

– Hol a pénz, te átokfajzat!!!

Az egyenesen, ugyanakkor csöppet sem szalonképesen feltett kérdésre az asszony, ha nevezhetjük így, hebegve-habogva adott elő valami zagyva valószerűtlenséget. Ekkor döbrent rá, mekkorát hibázott. Végül mégis kinyögte az igazságot. Vesztere. Az igazság nem mindig kifizetődő, főleg ha elúszott a fedezete.

A férje teljesen megelégedezett minden úri mivoltáról, amire különben nagyon büszke volt. Éktelen haragra gerjedt, hiszen a pénzzel egy uzsorásnak tartozott. Belegondolni se mert, mi lesz, ha nem sikerül időben törlesztenie. Oda a ház, meg a föld. Az életét talán megkímélik. Elhatározta, hogy elrettentő példát statuál a nején. Már kész is volt a terve. Este, mikor a hitvesi ágyba bújtak, a felesége talán engesztelés céljából odatolatott a férfihoz. Arra számított, hogy ezzel sikerül kibékítenie. De más történt. Mitracsek úr a tervnek megfelelően hirtelen megragadta a fejét és a paplan alá nyomta. Kisvártatva útjára engedte a vacsoraként elfogyasztott főtt paszuly (a határon túl bab) végkifejletét. A szerencsétlen teremtés hiába kapálódzott, nem volt menekvés. A szellentésáradat kifogyhatatlannak tűnt, s ha nem akart megfulladni, lélegzés céljából bizony e kétes értékű sűrítményből volt kénytelen vételezni. A zordon férj mindaddig nem eresztette el nejét, amíg ki nem adta magából mindazt, ami kikíváncozott, s az bizony nem volt semmi.

¹⁶ Falu Kárpátalján, Beregszász és Munkács között.

Miután végre elengedte a félig ájult fehérszemélyt, csak annyit mondott:

– Nesze neked parfüm, anyukám!

Azzal a másik oldalra fordult és elégedetten hajtotta nyugovóra a fejét. Ilyen ember volt Mitracsek úr, a családjáért minden áldozatot hajlandó volt meghozni. Mint ahogy a fentebb felvázoltak is alátámasztják. Később rendezte tartozását az uzsorásnál, ugyanis az asszonynak is volt félretett pénze. Ezzel megmenekült a kellemetlen következményektől. A felesége kevésbé volt szerencsés.

Akinek vaj van a fején, Mitracsek úr szerint azt el kell kenni! Néha a vaját, máskor az illetőt, ahogy az adott politikai és egyéb helyzet megköveteli. A politikában mindig is otthon volt, mármint a kocsmai vitaesteken. Nem volt különösebben elkötelezett, meghallgatta mások véleményét, aztán hevesen ellenezte.

Mitracsek felismerte, hogy sorsának alakulásában végzetes szerepet játszott a politika, nagy és helyiérdekű egyaránt. Tudta, de nem tudott tenni ellene semmit. A tehetetlenség dühét csak alkoholban tudta oldani. Azt is mondhatnánk, a politika csinált belőle alkoholistát. Volt idő, amikor hitt a politikusoknak. Eszmékért lelkesedett, izmusokat szolgáltat. De ez már a múlté. Az éles szem keserű szívet szül. Arra már rájött, hogy a politika és az erkölcs eredendően taszítják egymást. Kezdetben volt a *világ proletárjai, egyesüljetek!* Meg az internacionalizmus, aztán jött a rendszerváltozatosság, nemzeti egymásra találás. Micsoda maszlag, s a fellelkesült emberek elnyelték, mint fekete lyuk a síri fényt. 1992-ben már jelentkezett az első figyelmeztető jel. Aztán lehullt a lepel és megmutatkozott a meztelen való. A kiábrándító. Mitracsek úr tanácstalan volt. Visszasírta az elnyomás éveit. Akkor egyszerűbb volt a kép. Volt a hatalom, meg volt a nép. Utóbbi igyekezett minél jobban és szabadabban élni az adott korlátok között. Ma már zavaros a helyzet.

– Ki van velünk és ki ellenünk? – tette fel a kérdést minduntalan.

– Ki a barát és ki az, akinek csak eszközök vagyunk a játszmájában? Mit jelent ma magyarnak lenni Kárpátalján, idegenben, otthon?

– Szar – válaszolt önmagának. – A magyarság sok tekintetben egyedülálló Európa népei között. Nem ismerek még egy nemzetet, amely idegen sugallatra, idegen ideológiák és eszmék hatására lemond önmagáról. Veszni hagyva százezreket. Olyan, mint a házörző eb, nem

érzi jól magát, ha nincs gazdája, akit szolgálhatna. A politika emberekből áll, jellemük határozza meg milyenségét. Az nem lehet, hogy ilyenek lennének a magyarok. Mi! Tamási Áron mondta, hogy aki hitvány embernek, az hitvány magyarnak is. Hol vannak hát a magyarok? Már használni se merem ezt a szót, mert még gyanússá válok.

– Azért ne túlozzunk! A monológodat hallgatva már úgy tűnt, azt fogod mondani, hogy te maradtál az utolsó magyar.

– Ugyan már, írókám! Hála neked, nem tiszta a vérvonalam, mint a legtöbb honfitársnak.

– Nincs is nagy értelme a tiszta (vajon milyen az?) vérvonalat keresni, mert az csak kirekesztéshez vezet. Abból meg nem kérünk. Igaz, Mitracsek barátom?

– Most az egyszer egyet kell értenem veled. Jó lenne, ha ez a továbbiakban minél többször fordulna elő. Egységben az erő.

– Diktatúrával nem lehet egységet, igazi egyetértést kialakítani. Ezt a történelmi példák már számtalan esetben igazolták.

– Akkor mi lenne a megoldás?

– Gondolod, ha tudnám, akkor a te elfuserált életedről írnék, és nem a megváltó jelmezében díszelnék?

– Osztanád az igét, mint annyi álpróféta.

– De én az igazságot hirdetném, mindenkinek, mindörökké.

– Ne álmodozz, írókám, úgyse válik valóra!

– Tudom. Sajnos

Kopott városka sáros utcájában lévő szürke udvaron két részeg alak ordibálja:

– Utálok Bobi Júingot!!!¹⁷

Pillanatkép Beregszász életéből.

Mitracsek úr szeretett édesanyja szép kort élt meg. Kilencvennégy éves volt, mikor a lakásában felhalmozott kacatok leömlő áradata alatt lelte halálát. A helyszínre érkező tűzoltóknak egy teljes napba került, mire sikerült előásniuk az összeaszott holttestet. Vesztét a huszonöt év alatt felhalmozott ócskaságok okozták. Akadtak olyanok, akik szerint

¹⁷ Utalás a Dallas című amerikai filmsorozat egyik főszereplőjére.

így is jócskán túlélte a szavatossági idejét. Mint általában az idős embereknel, nála is bekövetkezett az az időszak, amitől kezdve semmit nem volt hajlandó kidobni. Mitracsek úr anyai dédapját szalmazsákból készült fekhelyén találták meg holtan. Éhen halt a nyomorult. Később, mikor a család el akarta égetni a szalmazsákokat, mesés vagyontra leltek benne. Így tartja a családi emlékezet – de vajon hol volt a család, mikor az öreg éhezett?

A Mitracsek família bővelkedett külön figurákban. Nem volt ez alól kivétel ő sem, bár önmagát mindig kivételes személyiségnek tartotta.

– Tudom magamról, hogy zseni vagyok, más véleménye pedig nem érdekel – jelentette ki.

Ez bizony egészséges önbizalomról tanúskodott. Mégse ment vele semmire. Idővel mind ő, mind önbizalma megbetegedett, és a betegségük akutnak bizonyult.

Mitracsek úr élete keserűnél keserűbb tapasztalatok és felismerések, megélt tragédiák sorozatává vált. A meghökkentő dolgok már meg sem hökkentették, csak a harmadik pohár után csuklott egy kicsit. Sok kicsi, sokra megyünk vele.

Tudta, egyre közeleg a vég. Egy depressziós álmokkal teli éjszaka után gondolt bele először, hogy a világ nélküle semmivel sem lesz jobb vagy rosszabb. S ha majd egyszer már nem lesz, a világ folyama éppen úgy folyik majd, mint ahogy azt életében tette. A szemetes fél hatkor ugyanúgy felveri az utca lakóit, a szomszéd továbbra is szidja majd a neje főztjét, az árak továbbra is emelkednek, a tévében pogácsafejű fapiroskák ugyanúgy nyomatják majd a lecsót, mint életében. A halála után is lesz valami. Akkor mi értelme van a halálnak? Valaminek lennie kell ahhoz, hogy a semmi ne kerülhessen hatalomra. Minden valamiből van, a semmi is a valami hiányából fakad. De ez már dühítő. Főleg az olyan beállítottságú egyéniségnek, mint amilyen Mitracsek úr volt.

Tudatosult elméjében, hogy milyen jelentéktelen az ő szerepe ebben a bűdös nagyvilágban. Agyán átrémült a felismerés: lehet, hogy ő nem is él, valójában csak álmodja magát? Lehet, hogy csak álmanak főszereplője? Üresnek vélt élete csak álom az álomban? Marhaság. Az, de a legjobb fajtából. Mert mi van, ha Mitracsek úr csak bolhafing, aki azt álmodja, hogy Mitracsek úr, s élete fenemód elfuserált? Nem, mégse lehet bolhafing. Még a tetvek is tudják, hogy a bolhafing nem

álmodja magát Mitracsek úrnak. Különben is, a bolhafing sose jönné rá, hogy nem az, akinek érzi magát. Alá vagy mellé még csak-csak, de rá sosem. Egy bolhafing erre nem képes. Még ha beleszakadna, akkor sem. Ha ilyet álmodna, nem is lenne az, ami. A bolhafing azt álmodja, hogy málnakrémpuding és kivehetős az ajtaja. Különben meg ki a fenét érdekel, hogy mit álmodik a bolhafing? Talán a bolhát. De ő meg le van szórva. Bolhaporral.

Az ember alapvetően egyedül van a világban. Éljen bár boldog családban, legyenek barátai, mégiscsak egyedül van. A problémáit csak ő oldhatja meg, vágyait csak ő érezheti át. Belső világát maradéktalanul senki sem képes kifejezni a külvilág felé. Sokszor értik félre a gesztusokat és a szavakat. A gondok akkor kezdődnek, ha az ember már önmagát sem érti.

– Érted ezt, Mitracsek úr?

– Érti a fene, szerintem te sem. Komolyan mondom, néha valóban elgondolkodom azon, amit írkálsz, de megérteni képtelen vagyok. Érted te ezt?

– Igen, értem. De nem fejtem ki bővebben. Most nem.

Minden ember számára eljön a nap, amikor elmegy, s többé nem jön vissza. Nos, Mitracsek úr visszajött. Ez is egy újabb téglá az alapban, amely szerint ő nem is ember. Legalábbis nem az alaptípus. Különös képződmény különös világban. Állatövi jelkép emberi tudattal, egy homo kos. A bolhafing csak hadd álmodozzon, egyszer úgyis felébresztik az erősebb szellentések.

Mitracsek úr bikákkal álmodott. Szép zöld bikákkal. Pamutgombolyaggal játszottak. Egy megsarkalt sárgarépa dobta elébük, aki bennfentes aranyértől kapta szüreti ajándék gyanánt. Látott még gázrezsókat is, ott repültek a bicskaszabdalt vászonkék égen át. Mitracsek úr megpróbált szabadulni az álommanó karmaiból, de még mélyebbre süppedt annak csapdájában. Már nem is tudta, mikor van ébren és mikor alszik. El is határozta, hogy a hét végén nem megy ahhoz az orvoshoz, aki azokat a színes bogyókat írja fel neki fejfájás ellen. Nagyszerű gyógyszer, már egy szem is azonnal hat.

– Bármily hihetetlen, anyád is nő volt. Tüzzről pattant menyecske. Egyenesen a vasaló hátára. Meghúzta a gyeplőt. Apád volt, ki nemzett, s te

lettél a nemzet. Jaj nekünk, uram, miért versz agyveszejtő fütykösöddel? Irgalom ura, ne hagyj el! Miért taszítasz a kétségbeesés kietlen pusztáira? Hisz a nemzet én is vagyok!

– Akárki nem lehetsz fiam, csak szemetes vagy utcaseprő. Seperjen utcát más, te talpnyaló leszel. Eszel finom falatokat, ha nyalsz simát és szőröst egyaránt. Csak a nyelvedre vigyázz, mert ki sokat nyal, legvégül nyelvtelen marad!

Részlet Mitracsek úr emlékirataiból:

„Megvert engem a sors alaposan. A szerencse krónikusan elkerült egész életemen át. Szerencsém volt kipróbálni a szegénység minden válfaját. S mindezek fejében, ráadásul magyar vagyok. Vagy mégse? Miért is lettem ez átoksújtott nép tagja? A nemzeté, amit senki sem szeret, senki sem segít. Legnagyobb ellensége pedig önmaga. Hol találunk még egy népet, amely önszántából tagadja meg önmagát, az egyéni jólét oltárán feláldozza a közösséget? Ez jutott nekem. Miért?”

„A háborúban legyőzött népekkel szemben az öngyilkos, önpusztító nép, amely a vágóhídra terelt állatokhoz hasonlóan, passzívan beletörődik sorsába, azzal szemben semmiféle ellenállást nem tanúsít, sőt, a nemzet árulói által aktívan elő is segíti ezt a folyamatot, nem érdemel sajnálatot.” (Dr. Bene Éva.)

Ha rágondolsz eljövendő napok rémképeire, maradék életkedved is cserbenhagyja egekbe készülő tornyodat. A vár kapui tárva-nyitva, rohamra még sincs parancs. Elvégre nem mehetek be csak úgy, gyalog. Gyalog jártam egész életemben, s ma az orrom a földet veri. Megérdemelte ökelme, nemzettük nemzetünk legjavát, mint falánk gumibugyifélcélő habzsolás. Mégis ránk hazudták a vajt, tavalyt, idén és jövőre mindenképp. Ha lesz még, kinek hazudni lehet, s elhiszi a hitehagyottak szavát. Áldott legyen nevetek eleje, s vége merre lehet? Erre vagy arra? Nagy betűkkel kiírjuk a falra: „El a kezekkel a kamatlábtól!”

A Mitracsek család nem tudta eldönteni, a kést döfje a disznóba, vagy netalán fordítva. Ritkán adatott meg nekik e szertartásos állatgyilkosság, de ez mit sem csökkent a téma fontosságát. Az ember előre készüljön fel a váratlan dolgokra, hogy azok sose legyenek váratlanok. E téren Gusztika kardoskodott a leghevesebben:

– Imádom a kardvirágot. Csak meg ne vágjam az ujjam! A vér kiserked. Vörösen, habzón folyik végig a karomon. Melege van, testemből tépni életet. Néhány liter és bevégeztetett.

Ha teknősbékát mikroszkóppal keresztezünk, akkor béalencsét kapunk. Fele áron. Békét a békáknak! Vesszenek a gólyák!

Bemondta a rádió, hogy a zsidók és a palesztinok megkötötték a békét. Jó szorosra, nehogy megszökjön a nyavalyás. Az meg senkinek sem jó. A háború túl közel keletkezett. Nem volt idő olajra lépni, mert arra rátették kezüket az arabok – de ez csak látszat.

Halni nem bűn, kötelesség. Az ember változatos dolgokért adja az életét, de sokan vannak, akik akaratauk ellenére veszítik el. Mintha nem csak egy volna nekik. Mármint élete. (Sajnos nekem is.) Az emberi élet nem sokat ér. Néhány garasért, egy rossz szóért, mozdulatért, tekintetért is haltak már meg. Ha elveszítjük, abba biztosan belehalunk. No de nem a halál rémisztő, hanem ami előtte van.

Bármennyire elfuseráltnak érezte az életét, Mitracsek úr, mégiscsak ember volt. Egy a számtalan közül. Csak elvetemült matematikusok és statisztikusok törekednek minduntalan arra, hogy számosítsák az emberiséget. Vannak olyanok is, akik inkább felszámolnák. Kivéve önmagukat. Az emberiség olyan, mint a hétfejű sárkány: ha levágják a fejét, annak helyébe kettő nő. A halál végállomás az egyénnek, de a mindenkori többség tovább fél. Ez így fog menni tovább, mígnem a sárkány be nem dobja a kulcsot a nagy üresség kútjába. Aztán annyi. Utánunk a tűzőzön!

Mitracsek úr ember volt. Meg kellett születnie és meg kellett hálnia. Ez így is történt. Amikor megérezte a nagy finálé közeledtét, igyekezett rendbe hozni szétgurult ügyeit. Halálos ágyánál unokaöccse, Elemérke volt vele végsőkig. Nem tudta elviselni a nála értelmesebb emberek közelségét. Még halálában sem.

– Azért téged mégis kénytelen voltam elviselni, írókám.

Elemérkét végtelenül elszomorította példaképének távozása ebből a zajos időgörgetésből. Utolsó szavait is ő jegyezte fel öt perccel a halál beállta után. Ennyi időre volt szüksége, hogy megállapítsa Mitracsek úr eltávoztát.

– Tőlem nem szabadultok meg soha! Kísérteni fogok mindörökké!

Kiszállt abból a roskatag vonatból, amelynek zötykölődésénél a boldogság és a bánat keveréke hullott nyakába a csomagtartóról. Hosszasan keresgélte, de a boldogságnak csak törött cserepeit találta meg.

Mitracsek úr utolsó szava ez volt:

– Meghalok!

Egész életén át várta a megváltást. Sorsa megváltását. Megváltást a szellemi kilátástalanságból, az anyagi nyomorból, a kongó ürességből, ami létét övezte, s fokozatosan beszivárgott szervezetébe, átitatva minden porcikáját. A szemétdomb tetején is arról álmodott, hogy egyszer ő is kikaparja a mesés kincset. Ha nem is gyémánt félkrajcárt, de legalább egy garast.

Nem tudta, hogy a legnagyobb kincset mindvégig ott hordozta magában.

Itt nyugszik Mitracsek úr, a papiros legalján. Élt és remélt. Élt? Majd eldöntik mások. Nekem dolgom van. Sírokat ások.

TARTALOM

„Egy hazából két haza lett, de én még mindig csak egy vagyok”	5
A szeretet mestere	9
Nem mindennapi könyvbemutató	14
Az erdő titka	16
Hóvihar Szenteste	20
Autólopás	28
Életre ítélve	33
Édes Anna Kárpátalján	37
Aranylövés	41
Fekete vagy fehér?	45
Az utolsó szerep	48
Galambok gyásza	50
Harc a dzsungelben	52
A sors bölcsője	75
A második Kinizsi Kárpátaljáról	76
Jogálom	80
Okkal oktalan	82
Egy nem hétköznapi ember	86
Tanácsstalanul	88
A sárkányra várva	90
Elátkozva	91
Utazás	94
Az arany ára	96
Rokonok közt	98
Zöldre vetett papirosok	102
Egy nap Velencében	104
Én az ember vagyok	111
Történelmi pikantéria 1.	115
Történelmi pikantéria 2.	119
Mitracsek úr elfuserált életének hiteles története	127